A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

PAYOT

AZ AKARAT NEVELÉSE

Francziából fordította: **WESZELY ÖDÖN.**

Két kötet. *Második javított kiadás.* ***Ára 6 kor.***

BENEDEK MARCZELL

VICTOR HUGO

A nagy franczia iró első eredeti magyar életrajza.

Ára 5 korona.

LUKÁCS GYÖRGY

A MODERN DRÁMA FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE

A Kisfaludy-Társaság Lukács Krisztina-díjával jutalmazott pályamű.

A vásárhelyi Wodianer Arthur alapítványból kiadja a Kisfaludy-Társaság.

Két kötet. ***Ára 16 kor., vászonba kötve 20 kor.***

ADORJÁN ANDOR

SORSOK ÉS PÁLYÁK.

Irodalmi arcképek.

Ára 3 korona.

GYULAI PÁL

KRITIKAI DOLGOZATOK

1854—1861.

Ára 6 korona.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üvegtechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Alapíttatott 1869. évben.

Holzer

Cs. és kir. udvari és kamarai szállító

divatháza

Budapest, Kossuth Lajos-utcza 9.

Mindennemű

női ruházati czikkek

kizárólagos beszerzési forrása.

A félemeleten külön leánygyermekruha-osztály.

NEMZETI

NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXIII. ÉVFOLYAM. 1912. VI. FÜZET.

Junius.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Évzáró. Barta Ilona	265—269
II.	A felsőbb leányiskolák jövője. s. m.	270—272
III.	Gazdasági nőnevelés. Keller Imre	273—281
IV.	Nehány berlini Nőipariskola. Sebestyénné Stetina Ilona	282—289
V.	Matskássy Róza. Litván Viktoria	290—293
VI.	Magyar csipkehorgolás. Szmik Antal	294—298
VII.	A párisi leányközépiskolák. Beller Ilona	299—307
VIII.	Háziiparunk fejlődése. Özv. Bogyay Kálmánné	308—311
IX.	**Külföldi lapszemle.** Dr. Schmidt Mária	312—317
X.	Iskolai értesítők (polgári iskolák). Kr.	318—331
XI.	**Nőnevelési szemle.** Évzáró az Erzsébet Nőiskolában. — Az Állami Nőipariskola kiállítása. — Lipcsei főiskola nők számára. — Londonba utazók figyelmébe. — Nők az egyetemen. — Tanítók gyógyfürdője és üdülőtelepe	332—336
XII.	**Irodalom.** Harsányi Kálmán: Napi témák, örök problémák. — A művészetek története. — Beküldött könyvek. — A M. D. E. gyüjtőívei	337—343

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s az iskolákat és egyesületeket, melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet - Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* cime alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-út 93. sz. a.); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz. a.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXIII. ÉVFOLYAM. 1912. JUNIUS. VI. FÜZET.

ÉVZÁRÓ.*

Méltóbban nem fejezhetjük be az iskolaévet, a mi szép, munkás időnket, minthogy elénekeljük nemzeti imánkat, felemeljük szívünket az Ég urához és áldást kérünk tőle így együtt, közösen, egy szívvel, egy lélekkel a mi édes szép hazánkra, nemzetünkre, a magyar faj jövőjére!

Nagy erő van az együttérzésben, az együtt *imádkozásban.* De a hazáért kis leányaim, nemcsak imádkoznunk kell, hanem *dolgoznunk* is, zsenge gyermekkorunktól kezdve elő kell készülni a *nemzeti munkára,* hogy majdan abban részt is vehessünk.

A közös együtt imádkozás és együtt dolgozás a hazáért, nemzetünkért, fajunkért, ez avat bennünket magyarokká, ez csatol össze egy nemzetté.

Különösen kisebb leányainknak — látom — ajkán lebeg a kérdés, mit dolgozhatnak ők, mit dolgozhat a gyermek, a fiatal leány a hazáért? hogyan készüljön elő a nemzeti munkára?

Feleljünk erre egyesült erővel, mondjuk ki, *hogy mi ebben az évben ilt közösen a mi nemzetünkért dolgoztunk.*

Ime! amint magukhoz szólok, szivem megrezdül az örömtől, hogy azt a *nyelvet,* amelyen beszélek, mindnyájan megértjük, ez a nyelv a mienk, a mi szent örökségünk büszkeségünk. Mikor a gyermek-leány arra törekszik, hogy ezt a nyelvet a maga eredeti tisztaságában kifejezően, életteljesen beszélje, hogy a szívében elrejtett érzelemnek, derengő gondolatainak ezen a

* Az Erzsébet Nőiskola felsőbb leányiskolájában 1912 junius 12-én tartott ünnepi beszéd.

nyelven életet adjon, akkor az a leányka megszerzi a nemzeti munkához való eszközt, arra készül elő, hogy ennek a nemzetnek tagja legyen.

Kedves leányaim! A mi nemzetünk addig él, amíg a magyar nyelvet, a nemzet *őrlelkét* el nem tapodja.

Legyenek maguk hívek szép nyelvünkhöz, forrjanak vele össze, fáradjanak, dolgozzanak érte! Ne sajnálják a fáradságot, mikor érzik, milyen nehéz szóban, írásban, fogalmazásban elmondani azt, amit gondolnak és éreznek. Ne sajnálják magukat, szent akarattal dolgozzanak, nemzeti munkát végeznek olyankor. *Árva* az olyan ember a világban, aki egy nyelvközösségbe bele nem tartozik. Hogy is mondja csak a költő az ő hazájáról?

«Ameddig ily nép veszi őt körül, nép melynek érzi keble, zengi szája a költő éneket, addig terjed, ott éri végét a költő hazája.

Azon túl maga jövevény, dala üvegházi növény!»

De mi is így vagyunk ezzel, jövevények, idegenek vagyunk az olyan tájakon, ahol a mi szép nyelvünket nem értik, nem ismerik.

És mi ebben a munkában nem állunk elhagyatva, vannak mestereink, példáink. Körénk sereglenek a költők, az írók, nemzetünk klasszikusai, géniuszai!

Maguk ismerik őket, hála Istennek! De ezeket sohasem lehet eléggé ismerni, sohasem lehet azt mondani, én ismerem Arany Jánost, Zrínyit, Bercsényit, Petőfit, Madáchot. Kiapadhatatlan, örök forrásai ezek nemzeti érzésünknek, nemzeti nyelvünknek.

Símuljanak hozzájuk, válasszák őket legjobb barátjuknak, élvezzék őket teljes szívvel, olvassák műveiket, figyeljenek tanításaikra. Legyenek hívek hozzájuk!

És ha nehezen, küzdelemmel megy valamely általuk alkotott gondolatnak megfejtése, szép költemény megtanulása, ne sajnálják a fáradságot! Dolgozzanak, *szent akarattal* gondoljanak arra, hogy bizonyos tekintetben nemzeti munkát végeznek, hogy nem tagja a nemzetnek az, aki íróit, költőit nem ismeri.

Toldiné azt mondja fiának, mikor bajnoki öltöztében meglátja:

«Lelkemtől lelkedzett gyönyörű magzatom.» Ilyen, a költők lelkétől lelkedzett gyönyörű magyar lányok, magyar nők legyenek maguk!

Nincs nemzet, amelynek irodalma és költészete olyan erősen hozzátartoznék magához a nemzethez, mint a magyar. Nemzetünk történelmét csak hézagosan ismerjük költőink nélkül. Híven kísérik ők lantjukon e sokat szenvedett nép életének minden mozdulását és amely kor elmulasztotta ezt tenni, a magyarok istene gondoskodott róla, hogy a következő idők lánglelkei bevilágítsák a multnak, a történelemnek azokat az ösvényeit, amelyek homályban maradtak. Hála, hogy a mi költőinket nemzetünk történelmének ismerete nélkül alig lehet megérteni. De nem tagja ennek a nemzetnek az sem, aki történelmét, az elmult idők lelkét nem ismeri. És valahányszor az a kis leány dobogó szívvel és vággyal tanulja az ő nemzete multjának eseményeit, arra készül elő, hogy nemzetének tagja legyen! hogy ne legyen árva ezen a világon! Bizonyos tekintetben nemzeti munkát végez ilyenkor a gyermek, megtanulja, hogy minden időben voltak nemzetünknek nagy alakjai, férfiak és nők egyaránt, akik *áldozó* szeretettel szerették ezt a hazát, hogy ez a forró hazaszeretet tartotta meg nekünk hazánkat ezer éven át és hogy itt ehez a földhöz minden szent nevet *egy ezredév* csatol.

Egy másik nagy érték, amit a történelem ismerete, búvárlása ad nekünk, a *törvénytisztelet!* Annak a megértése, hogy minden ország támasza és talpköve a tiszta erkölcs, amely ha megvész, Róma is ledől és rabigába görbed.

Tudom én azt, hogy mikor a gyermek-leány az ő nemzete alkotmányát, törvényeit tanulja, hogy ő akkor erre nem gondol! ne is gondoljon! csak tanulja meg! Később érlelődik erkölcsi értékké minden tudás, mikor azt a magunk életére alkalmazzuk, mikor átértjük, hogy nemcsak a nemzet talpköve az erkölcs, hanem minden egyes ember támasza, talpköve a tiszta erkölcs!

Hogy fejtsem ezt meg maguknak? *Erő* ez, cselekvő erő, amelyet, ha nemzeti szempontból értelmezek, azt jelenti, hogy teljes szívvel, lélekkel, akarattal, energiával hozzátartozni mindenhez, ami magyar. A földhöz, a néphez, szokásokhoz, multhoz, irodalmi és történelmi nagyjainkhoz és félő tisztelettel tisztelni a törvényt, amely őrködik a rend, a béke, a jövő felett.

Kedves kis és nagy leányaink, amit úgy nevezünk *nemzeti erkölcs*, azt mindnyájuknak meg kell érteni egyszer. Ennek átértése és átérzése nélkül nem tagja a magyar nő az ő nemzetének.

Vörösmarty elégedetlen a magyar úri hölggyel, mert ezt a cselekvő erőt, áldozó erőt nem látja benne!

Ki vagy te most? kérdezd meg magadat — német talán, vagy angol, francia? Igen, ha megtagadnák fajukat. De ah! *előttük* szentség a haza!

És nem tartja őt az *ember* névre érdemesnek, mert hazáját nem szereti és nemzetének nem tagja.

A magyar földhöz, néphez, a nemzeti szokásokhoz való hozzátartozás és mindezeknek forró, cselekvő, áldozó szeretete együtt megadja azt a felséges érzést, lelki erőt, amit *önérzetnek* neveznek és ami az *emberméltóság* magaslatára felemel.

Ne azon tünődjünk, hogyan legyünk egyenlőek a férfiakkal jogokkan, hanem abban versenyezzünk velök, ki lesz közöttünk több ember nemzeti kötelességeink megértésében és teljesítésében.

*

Természetes, hogy mikor ezt a kis beszédemet átgondoltam, első sorban a mi távozó kedves leányainkat láttam magam előtt, de nem voltam és nem vagyok szomorú, csak meghatott. *Hittel* bocsátjuk ki őket az életbe. Mi megtettük kötelességünket. Igyekeztünk beléjük oltani Isten és a haza szeretetét, a törvénytiszteletet, az önuralmat, a munka megbecsülését, az összetartozás erős lelkét. És még sok, sok mindent.

Illesszék be ezeket az erőket, erényeket az élet mindennapi apró körülményeibe. Legyen erejük ehez, édes leányaim. Ne éljenek üres, léha életet, hanem cselekvő, munkás életet. Műveljék magukat minden irányban, tanuljanak, olvassanak, lássanak, dolgozzanak. Áldozó szeretettel, cselekvő szeretettel vegyék körül családjukat és jussanak el oda, hogy a szó nemes, igaz értelmében magyar nők legyenek. Gondolkozzanak azon, miért végezhettek itt oly sokirányú munkát, mert egy helyes, okos *munkabeosztás* vezette magukat, amely elszámolt az erejükkel és az idővel. Nagyon kérem erre magukat, már most a nyáron csináljanak maguknak időbeosztást, tervet, hogyan fognak dolgozni és így tegyék ezt egész életükben.

És még valamit. Teljes lélekkel fogjanak hozzá mindenhez, egész szívvel és sohase végezzenek fél munkát.

Törekedjenek arra, hogy Isten áldását mindig megérdemeljék. Hiszek abban törhetetlen hittel, hogy a megérdemlett áldás soha sem marad el!

Budapest. *Berta Ilona.*

A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK JÖVŐJE.

Az 1876. és utána következő években az ország jelentékenyebb városaiban, felállított felsőbb leányiskoláknak kimondottan az volt a céljuk, hogy művelt úriasszonyokat neveljenek a magyar társadalom számára. Akkor, amikor még szó sem volt a női mozgalmak mai égető kérdéseiről, amelyek elsősorban gazdasági jellegűek, amikor még a nő helyzete a családban jóformán biztosítva volt, amikor az volt az első és sürgős követelmény, hogy a nők számára is iskolákat nyissanak, mert hiszen az elemi oktatáson kívül addig semmiféle nyilvános oktatásban sem részesülhettek, abban is csak a XIX. század első évtizedei óta akkor ezen intézmény vívmány volt és teljesen megfelelt a társadalmi követelményeknek. Azonban a lefolyt 3—4 évtized nagyban megváltoztatta a társadalmi kereteket, megváltoztatta a nő helyzetét a társadalomban, megváltoztatta a gazdasági viszonyokat, váratlanul új problémákat vetett fel, új helyzetbe sodorta a nőket, akiknek egy része már nem találja meg a család keretében megélhetésének módját, de a művelődés természetes fejlődésénél s az ebből kifolyólag fejlődő önérzeténél fogva maga is vágyik arra, hogy megélhetését a maga erejéből biztosítsa s minél több önállóságot szerezzen, mert a művelődés fejlődése szunnyadó szellemi energiák ébredését jelenti, amelyek érvényesülni is akarnak. Ez természetes fejlődés és hiába igyekezünk útját állani, mert ez csak ideig-óráig sikerülhet. A nő tehát egyrészt a romlott gazdasági viszonyoknál fogva, amelyek a családalapítást mind nehezebbé teszik, másfelől saját erejének érvényesítése végett is, pályákra

akar lépni, amelyekhez azonban előkészültségre van szüksége. Olyan előkészültséget óhajt, mint a férfié. Jogos és méltányos kívánság, ha csak a művelődés szempontjából fogjuk is fel, mert van-e jogunk valaki elől a művelődés útjait elzárni tisztán azért, mert nő? Bizonyára nincs. A felsőbb leányiskola azonban nem adhatja meg ezen előkészültséget, mert hiszen alapítóinak egyenesen az volt az intentiója, hogy ne pályákra nevelje a nőket, hanem a családnak, az otthonnak, ami ideális szempontból tekintve igen szép cél, de a gyakorlatban nem mindig érvényesülhet.

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a felsőbb leányiskola mai formájában nem felel meg az élet követelményeinek, már pedig az intézményeknek mindig a társadalmi élet, a milieu szükségleteiből kell fakadniok, azt kell kielégíteniök. Ezen körülmény hozta létre a felsőbb leányiskolákban Budapesten már hét évvel ezelőtt létesitett gimnaziális osztályokat, amelyeknek elvégeztével a leánytanulók érettségi vizsgálatot tehetnek s utána az egyetemen megszerezhetik a legmagasabb tudományos képesítéseket is. Hosszú időn keresztül csak Budapest részesülhetett ezen új intézmény hatásában, csak a budapesti leánytanulók végezhették rendes úton középiskolai tanulmányaikat; a vidékiek ellenben, akikben szintén megvolt a tehetség és ambició, a magántanulás keserves kenyerére voltak utalva. A vidéki iskolák ilyetén fejlődésének útját állotta a rideg konzervativizmus.

Most azonban nagy haladás történt azon ténnyel, hogy hír szerint gróf Zichy János, vallás és közokt. miniszter, három vidéki városban megengedte a gimnaziális osztályok felállítását: Kolozsvárt, Szegeden és Pozsonyban.

Erre azonban más felsőbb leányiskolákban is szükség volna. Hiszen az V. és VI. osztályban alig vannak tanulók, mert a IV. osztály elvégzése után már sokan a jövő megélhetés nehézségeire gondolva, olyan iskolába akarnak menni, amely valamely kenyérkereső pályára készítse őket elő. A szülők folyton hangoztatják, hogy az intézet csonka, mert nem ad semmiféle képesitést, oklevelet. Így nincs is kedvük leányaikat ide járatni.

De olyan szülők is, akik nem szánják leányaikat pályára, szívesebben veszik, ha leányaik megszerezhetik a középiskolai képzettséget, minthogy ez felel meg az általános műveltség követelményeinek. Vannak aztán olyanok, akik a VI. osztály elvégzése után — mivel lányaik nagyon fiatalok, alig 16 évesek — nem akarván még őket «nagy lány» címén szerepeltetni, külföldi intézetekbe viszik még egy-két évre.

Gondoljuk már most el, hogy milyen óriási tőke fekszik a felsőbb leányiskolák nagy modern palotáiban, hogy mennyibe kerül ezen intézetek fenntartása évenkint s ezzel szemben átlag 180—190 tanulója van egy-egy iskolának évenkint. Ily kevés tanulóért ilyen befektetés és ennyi évi kiadás. Pedig nem is várható a tanulók számának emelkedése, hacsak nem változtatunk az általunk nyújtott kiképzésen.

Szükségesnek látjuk tehát máshol is a gimnáziális osztályok felállítását különösen most, amikor több vidéki városban is egyetem nyílik, úgy hogy könnyen módját ejthetni majd a legmagasabb kiképzésnek. Nem kell azért attól félni, hogy ezontúl minden leány egyetemre megy, hiszen a felvételi feltételek igen meg vannak nehezítve, de aki igazán oda való, hadd menjen. Meg vagyunk győződve, hogy a tanulók száma ilyformán egyszerre felszökkenne s ez nagyon szükséges volna a női általános műveltség szempontjából, mert ez ma még elég gyenge lábon áll. Reméljük, hogy mostani miniszterünk átérzi ezen kérdés megoldásának szükségét s módját ejti a kérdés megoldásának az általános műveltség, de a szakképzés szempontjából is.

Trencsén. *s. m.*

GAZDASÁGI NŐNEVELÉS.

Aki figyelemmel kiséri a mai társadalmi élet megnyilvánulásait, annak lehetetlen észre nem vennie, hogy korunkat különösen két nagy kérdés foglalkoztatja: az egyik a munkásoknak a nagyipari termelés átalakítására irányuló küzdelme, másik a nőknek a családi szervezet átalakítására irányuló harca.

Mindkét kérdést nem a véletlen, hanem a technikai vívmányok óriási előrehaladása vetette korunk történelmének színpadjára, mely kérdéseket semmibe venni, mellettük hidegen elmenni, fölényesen lemosolyogni — nem lehet már.

Amig a munkások szociális törekvései a nagy politika porondján vívják meg egymással élet-halálharcukat, addig a női kérdés helyes megoldása, illetve helyes útra való terelése kell, hogy legelső sorban azokat foglalkoztassa, akikre a nőnevelés felelősségteljes munkája nehezedik.

E kérdés csomóját megoldani nem könnyű. Bonyolúlt. Mert tagadhatatlan tény, hogy a haladó viszonyok, az élet követelményei igen nagy terhet raknak a nő, az asszony vállára. Amig ugyanis egyrészt korunk műveltséget hangoztató jelszavainak hatása alatt a társadalom megköveteli a nőtől, hogy műveltség dolgában semmiben se maradjon hátra a férfitől, addig másrészt a napról-napra fokozódó drágaság szinte elviselhetetlen terheinek nyomása alatt a leghatározottabban elvárja a nőtől, hogy a háztartás vezetéséhez is értsen.

A mai nőnek így kettős életet kell élnie. Otthon kell lennie a szalónban, otthon a konyhában. Ahol a nő ennek a kettős hivatásnak nem tud megfelelni, ott a boldogtalanság, az elkese-

redés üt tanyát. Ott az egymásra való ráunás vagy a családi életnek teljes szétzüllése, anyagi romlása lesz a női hivatás helytelen felfogásának szomorú következménye. A mai átlagos műveltséggel bíró férfi is előbb-utóbb feltétlenül ráún arra a nőre, akinek lelkét a szakácsnői és gyermekleányi teendők kielégítik, de feltétlenül anyagi romlásba kergeti be családját az a nő, aki az álműveltség külsőségeinek szertelen keresésében éli le dologtalan, tartalmatlan, nemes cél nélküli, csak hiúságának tetszelgő üres életét.

Ezekkel a dolgokkal ma már mindenki tisztában van. Hisz a mai házasságok kilencven százaléka boldogtalan. S ennek magyarázatát éppen abban a körülményben lehet találni, hogy a nő *még nem annyira művelt*, tanult, hogy *férjét megértse, annak munkájában szívvel-lélekkel részt vehetne* és vele együtt küzdhetne a rideg élet nehézségei, terhei, gondjai, drágaságai ellen; sőt *még annyira műveletlen*, hogy a *háztartás szükségleteinek ellátását lenézi*, cselédmunkáknak tartja, miért is cselédekre bízza, míg ő maga a tétlenség nyugalmas, de undorító párnáján heverészik.

Legnagyobb baj tehát ott van, hogy a társadalmi osztály ama női, asszonyai, akiknek dolgozniok, a munkát szeretniök és akarniok kellene, nem dolgoznak. Utálják, megvetik a munkát, mert maguk körül a fényűző dologtalanságot látják, mert azt veszik észre, hogy a közfelfogás a «semmittevést és a nagy uraságot» egybevonta, egybefűzte, mert mindenütt a munkátlanság magasztalását, a tétlenség boldogító voltát hallják, *s mert sem otthon, sem az iskolában a munkára nem szoktatták, nem nevelték őket.*

Nőnevelésünknek tehát — ha azt akarjuk, hogy ténylegesen felismert, megállapított bajt orvosoljon — meg kell barátkoznia avval a gondolattal, hogy céljai közé fel kell vennie a nőknek gazdasági irányú kiképzését *is*.

Ujból és nyomatékosan hangsúlyozom, hogy a nőknek gazdasági irányú kiképzését *is* fel kell venni a jövő munkásság programmjába, mellyel nem akarok hadat izenni a nőnek szel-

lemi irányú kiképzése ellen, mert rég túlhaladott álláspontnak tartom, hogy Schoppenhauerrel, Nitzschével, Möbiusszal a nőt alsóbbrendű lénynek tekintsük, aki nem képes a férfivel egyenlő szellemi munkát elvégezni. De túlhajtanunk sem szabad a dolgot. Tegyük a serdülő leányt *tehetségének megfelelő* műveltség részesévé. Ha szellemi képessége, befogadó ereje nagyobb és szakműveltség megszerzésére is képessé teszi őt, ám adjuk meg neki a módot erre is. De gondoskodnunk kell arról is, hogy e műveltség vérévé váljék és később önmaga, családja, társadalma javára értékesíteni tudja. Ezt a műveltséget ne váltsák fel hiúsági tényked̈ések haszontalan aprópénzévé, amelynek minden összetétele hamis lévén, értéktelenné válik önmagára, családjára és társadalmára nézve. Sőt kárt jelent és rettenetes veszedelmek magvát hordozza méhében. Mert ezen értéktelen aprópénzekké való felváltás közben elveszti önmaga boldogságát, lelki egyensúlyát, nyugalmát, családja (akár atyjáét, akár férjéét) vagyonát, s a társadalomra nézve improduktiv erőelfecsérlést, időpocsékolást jelent. Aki nyitott szemmel néz körül ismerősei között, százával fog akadni olyan nőkre, akik sem a család, sem a társadalom szempontjából semminemű értéket nem képviselnek, bár ők maguk teljesen el vannak kábítva önmaguk megállapította becsüktől.

A kor követelményeinek tesz eleget a nemzeti nőnevelés, amidőn leányait szívben-lélekben, nemes érzésben és észben műveltekké igyekszik tenni, de ugyancsak a kor követelményeit fogja kielégíteni, amidőn a nőt ki fogja emelni a számot nem vevés, a számot nem tevés homályából azáltal, hogy nem pusztán fogyasztó, hanem a nemzet társadalmának gyarapító, szerző tagjává igyekszik tenni, amit a munkának megszerettetésével, ideális munkaszeretettel lehet csak elérni.

Olyan iskolákat kell tehát alapítani a mostani leányiskolák mellett, illetve velök kapcsolatban, amelyek a műveltség általánosítása, a tudás mélyítése mellett a leányokat gazdasági irányban is nevelik a nemes értelemben vett munka alapján, ahol a növendék kora reggeltől késő estig az iskolában van, s ahol a

napnak egyetlen percét sem töltheti el tétlen semmitevésben. Ebben az iskolában a háztartás vezetéséhez szükséges ismereteken kívül a növendékek elsajátíthatják a gazdasági ismereteket is, még pedig mindent gyakorlat alapján. Vagyis maguk takarítanak, sütnek, főznek, mosnak, vasalnak, mangorolnak, szabnak, varrnak, kosarat fonnak, csipkét vernek, szőnyeget, vásznat szőnek, csomóznak, kézimunkáznak. Mindegyik növendék kap két kis kertrészletet. Egyiket virágos kertté kell átalakítaniok, a másikat konyhakertté. A szaktanítónő felügyelete alatt és útmutatásai alapján maga dolgozza meg földjét. Maga kapál, vet, gyomlál stb. Az iskola pedig díjakat tűz ki, melyet az nyer, akinek virágos kertje a legszebb, továbbá az, kinek konyhakertje a legtöbb hasznot hajtja. Így igyekezzünk a leányok lelkébe a szép iránt való szeretet felkeltése mellett a hasznot hajtó munka iránt való lelkesedést is elültetni, hogy egészséges szellemben nevelt magyar nők, magyar anyák, magyar háziasszonyok vigyék diadalra a kor követelményeinek megértésével a magyar nemzet jövendő nagyságát.

De ezzel még nem merítettem ki a gazdasági tárgyak elősorolását. Ott van még a gyümölcskertészet, a gyümölcs befőzése, aszalása, feldolgozása. Szőlőművelés. Gombatelepek készítése. Tehén-, sertés-, baromfi-, méh-, selyemhernyó- és házinyultenyésztés. Tejkezelés. Turó-, vaj- és sajtfeldolgozás. Ezekhez az ismeretekhez mind gyakorlat útján jönnek a növendékek.

Ilyeneknek képzelem én az alapítandó iskolákat, melyeknek szelleme egészséges lesz, mert a munka és egymás iránt való szeretetben mindnyájan egybeforrnak, ahol ledőlnek a mesterségesen emelt társadalmi korlátok, mert mindnyájan egymásra szorulnak. Mindegyiknek munkája fontos alkotórésze a nagy közösségnek. Ebben az iskolában csak jókedv, vígság uralkodik. Itt ismeretlen a ványadt szentimentálizmus. Piros-pozsgás arcok örömmel üdvözlik az érkezőket. Ebből az iskolából számüzött a sápkóros vérszegénység, ahol talán meg lehetne közelíteni a régi latin «mens sana in corpore sano» elvét, ami a jövő generáció szempontjából felette kivánatos volna.

Ebbe az iskolába felvehetők volnának azok a 14 éves leányok, akik a polgári leányiskola IV., a felső leányiskola II., a felsőbb leányiskola IV. és VI. osztályát elvégezték.

Ez az iskola két évfolyamos lenne. A felsőbb leányiskola VI. osztályát nem végzett növendékek a következő tárgyakat tanúlnák: *az első osztályban:* magyar nyelv heti 3 órában; újkor történelme heti 3 órában; neveléstan heti 2 órában; háztartástan heti 2 órában; tejgazdaság heti 2 órában; kertészet heti 3 órában; állattenyésztés heti 3 órában. A heti óraszám összege: 18.

A második osztályban: magyar irodalomtörténet heti 4 órában, magyar történelem heti 3 órában, egészségtan heti 1 órában, vegytan heti 1 órában, fizika heti 1 órában, gazdasági könyvvezetés heti 1 órában, kertészet heti 3 órában, állattenyésztés heti 3 órában. A heti óraszám összege: 18.

A felsőbb leányiskola VI. osztályát végzett növendékek a magyar nyelv és irodalom, újkor, neveléstan helyett francia és német nyelvet tanulnak megfelelő heti óraszámban.

Ennek a kettéosztásnak magyarázata abban a körülményben leli magyarázatát, hogy *művelt háziasszonyok nevelését tűzvén ki célúl,* az alapítandó iskolának folytatni és kiegészíteni kell azokat az ismereteket, amelyeket a leányok már eddigi tanulmányaikkal magukévá tettek. Már pedig azok, akik csak a felsőbb leányiskola IV. osztályát végezték el, a felsőbb leányiskola hat osztályán keresztülhúzódó egységes tanítástervéből kifolyólag csonka ismeretekkel hagyják el a felsőbb leányiskolát. Arról beszélni sem lehet, hogy a felsőbb leányiskola összes, vagy csak főbb tárgyai átvitessenek a gazdasági leányiskolába. Ez a kitűzött céltól messze vezetne annál is inkább, mert aki a felsőbb leányiskola tárgyait el akarja sajátítani, annak nem kell átlépni a gazdasági iskolába, hanem tovább folytathatja ott tanulmányait. A gazdasági iskolában csak azokból a tárgyakból kell befejezett ismeretekhez juttatni a növendékeket, amelyek a felsőbb leányiskola tanítástervének gerincét alkotják, és amely ismeretek hiányát a növendékek később kint az életben súlyosan

érzik. Ilyen: a magyar irodalom, az újkor, a magyarok története és a fizika.

A gazdasági iskola első osztályába felvett magyar nyelv teljesen megfelelne a felsőbb leányiskola V. osztályos magyar nyelvi tanítás anyagának, a VI. osztályban tanításra kerülő magyar irodalomtörténet pedig a gazdasági iskola II. osztályában kerülne sorra.

A fizikát csak — hogy helyesen fejezzem ki magam — dióhéjban nyujtanók. Lehetetlennek tartom ugyanis, hogy pl. gépekről, centrifugális erőről stb. ne tudjanak semmit azok a gazdasági iskolai növendékek, akik számos géppel (közöttük pl. a tejgazdaságban éppen centrifugális géppel) nap-nap után dolgoznak. Nem tudományos fizikát kell tehát a növendékeknek adni, hanem csak annyi ismeretet, amennyi a mindennapi fizikai jelenségek megértéséhez okvetlenül szükséges.

A felsőbb leányiskola VI. osztályát végzett növendékeknek ezekre a tárgyakra nincsen szükségük, mert már tanulták őket. Ezért a francia és német nyelvi ismereteiknek kiegészítését tartom a legfontosabb feladatnak, evvel is dokumentálni akarva azt, hogy az általános műveltség megfér a munkaszeretettel, az idegen nyelveken való tudás a gazdasági ismeretekkel, sőt meg kell férnie, összhangzásban kell lennie annál a nőnél, aki e sorok elején fejtegetett kettős célnak, kettős rendeltetésnek jól meg akar felelni.

A francia és német nyelv tanulásánál kevés súlyt helyeznék az irodalmi olvastatásra. Ilyen is legyen, de kevés. Hetenkint legfeljebb 1—2 óra. A többi órákon át beszélgessenek a leányok, hogy az élő nyelvet jól és tökéletesen elsajátitsák. Ha ezt elérjük, akkor később az irodalmi művek olvasása semmi nehézségbe sem fog ütközni.

A polgári iskolát végzett leányok a felsőb leányiskola IV. osztályát végzett növendékkel egyenlő elbánásban részesülnének. Igaz, hogy ők már tanultak valamicske irodalomtörténetet, de ennek kiegészítése éppen a növendék szempontjából igen kivánatos volna, amint kiegészítjük azon növendékek irodalmi

ismereteit, akik a polgári IV. osztály után a felsőbb leányiskola V. osztályába lépnek át.

A neveléstant pusztán a leányok jövő hivatására való tekintetből venném át. Hadd tanulja meg a leány, miként kell neki később — mint anyának — gyermekeit nevelni, hogy annak testi és szellemi kiképzése egymással összhangban, harmóniában legyen.

Hadd ismerje már most meg az erkölcsi nevelés nehézségeit. hogy ezek felismerése után megtanulja megvívni ezekkel a harcot és oly gyermeket tudjon kiküldeni a társadalomban, aki a nemzetnek hasznos tagjává válik.

Bár a felsőbb leányiskola IV. osztályában tanítják az egészségtant, mégis igen fontosnak tartanám, ha ez a tárgy a gazdasági iskola II. osztályában újból taníttatnék. A felsőbb leányiskola IV. osztályában *férfi* tanította tudományosan, most tanítsa *nő* gyakorlati alapon is. Nem kell bővebben fejtegetnem, mennyivel jobban, könnyebben, alaposabban, minden feszélyezés nélkül közölhet egy nő növendékeivel olyan egészségtani ismereteket, szabályokat, amelyekhez a férfi — még ha orvos is — hozzá nem nyúlhat, meg nem érinthet. S hogy a növendékek megtanulják a betegápolást is, hetességi sorrend szerint mindegyikre nézve kötelező lenne, hogy az internátus betegszobájában hivatásos betegápolónő felügyelete alatt és útmutatása szerint ápolja a beteg növendékeket.

Az elméleti tárgyak közé felvett vegytan sem szolgálna magasabb tudományos célt, csak annyit, hogy a különféle hamisításokat ismerjék fel és ismerjék meg a növendékek.

A gazdasági könyvvezetés szintén csak a legszükségesebb könyvvezetési ismereteket ölelné fel, s az irodai munkálatok, nemkülönben számadások vezetésének elsajátítása céljából a gazdasági iskola irodájában kötelesek dolgozni, segédkezni.

A többi elméleti tárgyak, mint: háztartástan, tejgazdaság, kertészet és állattenyésztés szintén csak a legszükségesebb elméleti ismereteket nyujtsák a háztartás- és gazdaság köréből. Ez ismereteknek azonban csak az alapot kell megadni a gyakor-

laii megszerzéséhez, elsajátításához. E gyakorlat nélkül az összes gazdasági ismeretek egy hajítófát sem érnek.

Ez nagy vonásokban az alapítandó gazdasági iskolának a körvonala. Felölelne mindent, amit a művelt nőnek tudnia kell, egyszersmind hozzájárulna ahhoz, hogy a nő megszokná, megszeretné a munkát, amelyet bizony egy tekintélyes részük csak az iskoláskönyvekből ismer nemesítőnek, valójában azonban az emberre mért egyik legsúlyosabb büntetésnek tart, amely alól kibujni legfőbb élvezet, legnagyobb gyönyörűség.

Erősen él bennem a meggyőződés, hogy ilyen fajtájú iskolára mentül nagyobb számban van szüksége az egész országnak. Nemcsak azert, mert hazánk legelső sorban gazdasági ország. Így az ország eminens érdeke, hogy a földbirtokos-osztály női minden tekintetben tanult, tapasztalt, kézügyességgel biró, a modern vívmányokat ismerő, a korral haladó, képzett gazdásznők legyenek, akikben férjeik nem a munkát únó, falut gyűlölő, tétlen és tehetetlen dib-dáb asszonyokat kapnának, hanem igazi munkatársakat, akik tudnák, hol kell a dolog végét megfogni és szeretnek is, akarnak is, tudnak is dolgozni.

De szüksége van ezekre az iskolákra az országnak azért is, mert az összes társadalmi mozgalmaink a «gazdasági érdekek» jegyében folynak le. Ezek az érdekek rugói a szocializmusnak, ezek tartják felszínen a női kérdést is, s mindenesetre nagy haladás lenne, ha a nő magának gazdasági életünkben jelentős, fontos szerepkört foglalna le és biztosítana.

Az a bizonyos művelt Nyugat, amelyre annyit szeretünk hivatkozni, ebben is jóval megelőzött bennünket. Franciaországban, Angliában, Németországban már régen létesítettek női gazdasági iskolákat, sőt még az iparos Belgiumban is van *női gazdasági főiskola*, két közép és 11 alsófokú háztartási és gazdasági iskola, mind 1—3 évi évfolyammal.

Nálunk csak a férfiak tudományos kiképzésére alapították a különféle gazdasági iskolákat és akadémiákat, a nők kiképzése itt is háttérbe szorult.

Azaz már nálunk is történnek ez irányban kisérletek. A kassai

Sz. Orsolya zárda fogott bele az úttörő munkába, hogy úri családjaink leányait a háztartási és gazdasági teendőkben egészen a mai kor színvonalán kioktassa. A második az Amizoni Károly által alapított budapesti Orsz. Magyar Nőnevelő intézet.

Egyik felekezeti, a másik magán, mindkettő sokkal drágább, semhogy éppen a saját kezük munkájára szoruló leányok oda bekerülhetnének.*

Ezért össze kell fogni az államnak és társadalomnak, hogy minden rendű és rangú leány számára megnyittassék az út a gazdasági kiképzéshez, mert igaza van dr. Fischer-Colbrie Ágostnak: «Minél több leány sajátítja el szívvel-lélekkel a produktiv női munkát, annál előbb lesz erkölcsileg, anyagilag erős a mi édes hazánk: «Magyarország!»

Keller Imre.

* Az «Amizoni» alapítványi iskolát nem tekinthetjük *magán*-iskolának. Az «Amizoni Károly» alapítványából létesítették ugyan, de az alapítványt a vallás- és közokt. miniszter kezeli, a tanárokat ő nevezi ki, a a felügyeletet ő gyakorolja. Ez az intézet teljességel *nem* drága. A növendékek 600 koronát fizetnek évenként teljes ellátás és tanítás fejében. Tanítási anyaga a cikkíró által is javasolt ismeretanyag, három évfolyamra beosztva. Az intézet felé nagy a tolongás. A három év előtt megnyilt intézet ma már felét sem veheti fel a jelentkezőknek. A kassai kath. gazdasági iskolában — úgy tudom, — hasonlóak a viszonyok. Természetes, hogy a két intézet — az első 60, a második 100 növendékre berendezve — ma már nem elégíthetik ki a jelentkező szükségletet. Az *egységes* négyosztályú leányközépiskolák nagy részét *gazdasági irányban kell tovább fejleszteni*, a felsőbb leányiskolákat is — több tagozattal — gazdasági kereskedelmi, ipari és gimnáziumi irányban kell a négy alsó osztály után kiépíteni. A szegénysorsú leányok a falusi gazdasági továbbképzőkben, (ez is csak terv még!) árvaházakban stb. nyerhetnek ilyen irányú kiképzést.

Szerk.

NÉHÁNY BERLINI NŐIPARISKOLA.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr március havában kiküldött a berlini «Die Frau in Haus und Beruf» című kiállítás tanulmányozására, mely kiállítás a *Német Nők Szövetségének* kongresszusával volt kapcsolatos. Felhasználtam a *kongresszus* által nyujtott alkalmat is tapasztalatok szerzésére és a *kiállítás* mellett azon fontosabb intézményeket is megfigyeltem, melyek a berlini női *iparoktatás* szolgálatában állanak.

A *kongresszuson* szerzett benyomásaimból itt csak azt tartom kiemelendőnek, hogy a nők érdekeit megvitató előadások, a nők sorsának javítását mind — egyértelműleg — az egész emberiség érdekének nyilvánították. Az egész társadalomnak javára válik ugyanis, ha a nő műveltebb, egészségesebb, munkásabb; ha munkáját akár otthonában, akár műhelyekben, gazdaságokban, hivatalokban vagy iskolákban minél több tudással és lelkességgel, minél tökéletesebben végzi. Ezért a női munkát versenyképessé akarják tenni; de nem hogy a nőt a férfi versenytársává tegyék, hanem hogy a nő a férfival egyenrangú munkát végezhessen s a *német nő* a *német férfival* vállvetve dolgozván, diadalt arathasson a népek versenyében. *Ezért* sürgetik a nő felszabadítását minden téren, ezért a tökéletesebb iskolákat, a bedukációt, a mindenoldalú szakképzést és képesítését, a mindenirányú munkaalkalmat s a férfival egyenlő jogot a munkára s az alkotmányos kötelességek gyakorlására. (Szavazatjog.)

A *kiállítás,* mely demonstrálni akarta, hogy a német nő mennyi és milyen értékes munkát végez családjában és élet-

fentartására szolgáló hivatásában, a rendes női-iparkiállítások keretét messze túlhaladta. Arányait tekintve, a mi «Iparcsarnokunkban» rendezni szokott kiállításokkal lehetne összemérni. Érdekessége azonban sokoldalúságában állott. Ipari, gazdasági és művészeti kiállítás volt ez, melyben csaknem minden tárgyat nő készített vagy tervezett. Férfi kiállítók csak a női iparágak űzéséhez, vagy gazdasági munkához szükséges gépek, szerszámok csoportos bemutatására kaptak engedelmet. Igy pl. a kiállítás egyik tanulságos részében bemutatták a *gáz* használatát a főzőiparban; itt 15—20 nagy gyár több száz darab gáz főző és sütő tűzhelyet állított ki s érdekes próbafőzéseket rendezett azok célszerűségének bemutatására. Ép igy a különféle konyhaberendezéseket, a mosáshoz szükséges különféle gépeket és vegyi anyagokat a különböző nagykereskedők és gyárak állították ki, tekintet nélkül arra, hogy nőket alkalmaznak-e a gyári munka végzésére, vagy férfiakat. A *landeshuti* Grünfeld-féle nagy szövőgyár azonban gyártelepének egy részletét épen azért állította ki, hogy abban a *női munka* felhasználását feltüntesse. A villanyerővel hajtott nagy szövőgépek a kiállítási helyiségek egyik szárnyában napestig zakatoltak s a munkásnők a gépek körül épúgy sürögtek-forogtak, dolgoztak, mint magában a gyárban, melynek 2000-nél több munkása között 75% női alkalmazott van. A nagyobb varrógépgyárak (Pfaff-Singer) szintén munkában mutatták be készitményeiket. Villannyal hajtott varró- és hímzőgépeiken ügyes munkásnők dolgoztak. Legérdekesebb volt itt a «Singer-féle» varrógépekre alkalmazott azon szerkezet, melynek segítségével egy varrónő hat darab villanynyal hajtott gépen hat példányban hímezte egyszerre ugyanazt a hímzésmintát.

Noha a kitünően rendezett kiállítás minden részletében vonzó és érdekes volt; itt csupán a II. osztály egyes fontosabb jelenségének felemlítésére szorítkozhatom. A második osztályban állították ki ugyanis azon nők munkáit, kik valamely iparág művelését választották élethivatásokul. Csaknem minden iparágat képviselve találtam; még asztalosmunkát is állítottak ki

nők; gyékény- és vesszőfonásból készült bútort épen sokan. Feltünő, hogy minden iparágban mennyi már a *képzett* munkásnő; különösen az épitészet, lakásberendezés és díszités köréből temérdek női tervező és rajzoló munkáit láttam. A kirakatrendezők és üvegfestők is igen sok szép munkával mutatták meg versenyképességüket. Ez utóbbi iparágban való haladásukat a német nők a többek között annak köszönhetik, hogy Berlin egyik elsőrangú üvegfestészeti intézete (G. Heinersdorff, Münchenerstrasse 49) évek óta rendszeresen képezi ki a nőket. A tanfolyam két évig tart s mivel a cégnél a legelsőrangú művészek dolgoznak, a tanítványok is kitünő képzettségben részesülnek. A kiállításra nemcsak Berlinből, hanem Münchenből s más német városokból is küldtek be nők igen figyelemre méltó üvegfestészeti munkákat. Az *ékszer-, legyező-* és *órásipar* mindegyikében 8—10 kiállítót találtam igen csinosan tervezett és szépen keresztülvitt alkotásokkal. Meglátszik minden kiállítási tárgyon, hogy a kiállítók alapos iparművészeti oktatásban részesültek. Ez tünt fel a *hímzések* — nem épen gazdag — kiállításán is, hol a művek mind az illető kiállítók önálló tervezése és rajza szerint készültek. Technikai kivitelük sem hagyott kívánni valót.

Gyönyörű és lehelletszerű finomságú csipkekészítmények voltak a kiállításon. Ez az iparág Németországban az utolsó években hatalmasan kifejlődött. Míg néhány év előtt általában a gépcsipkét készítették és alkalmazták: az iparművészet fellendülésével az igaz- illetve kézicsipkét a legnagyobb gonddal karolták fel; iskolákban és vándortanfolyamokon a legnagyobb buzgósággal tanították és több, külön e célra alakult egyesület által támogatva, terjesztették és művészi színvonalra emelték. A csipkeipar előmozditására alakult egyesület jelentése szerint, magában Berlinben 5—6000 otthon dolgozó nő foglalkozik csipkekészítéssel. A berlini «Német csipkeiskola» és ezen iskola tanítványai tanítják a munkásnőket és az iskola közvetít részükre munkát. A hegyek között lakó munkásnők 8—10 márka heti keresetre tesznek — állítólag — szert, míg a berlini tanultabb,

művészibb munkát készítő munkásnők 15—18 márkát is megkeresnek.

Különös érdeklődéssel szemléltem meg a *könyvkötőnők* és a *fotografusnők* kiállítását. Mind a két iparágból a «*Lette-Verein*» iskolája állította ki a legfigyelemreméltóbb dolgokat, azért a nevezett egyesület iskoláját is tanulmányoztam, hogy az elért eredményeket az ő felvilágosításuk alapján is megismerhessem. A könyvkötészeti tanfolyam 10 év előtt létesült s három év alatt képezi ki tanulóit; ez évben 10 rendes és 16 rendkívüli tanulójuk van. A régebbiek közül többnek önálló könyvkötőüzlete van Berlinben és sokat alkalmaztak mint felügyelőket, művezetőket a könyvkötőiparban nagy számmal alkalmazott segédmunkásnők mellé.

A *fotografiai* intézetük régibb és nagyobb eredményeket mutat fel. Az 1890-ben 17 tanulóval kezdett fotografiai iskolának már 145 rendes tanulója van és 17 rendkívüli. A tanfolyam itt két év, melyhez a tudomány szolgálatában álló Röntgen stb. fotografálásra még két év csatlakozik. Ezzel kapcsolatban természetesen a *retuschirozás*ban és mikroszkópiai készítmények rajzolásában is kiképezik a tanítványokat, kiknek nagyon sokféle alkalmaztatást tudnak szerezni. Alkalmazzák őket asszisztenseknek orvosok mellé Röntgen-fotografálásra s a sokszorosító ipar számos ágában és többféle tudományos intézeteknél a mikroszkópiai felvételek és rajzok készítésére. A kitünően felszerelt intézet újabban jelentékeny állami szubvenció fejében férfiakat is felvesz tanítványai közé.

A közel 4000 tanulót számláló «Lette-Verein» az ipar számos ágában nyujt kiképzést a leányoknak: az összes *varró-munkákban*, fehérneművarrás, szabóság, divatárú, műhímzés stb. Ezekből szakképzést nyújt *iparosnőknek*, *ipar-tanítónőknek* és *műkedvelőknek*. Az *ipar-tanítónők* képzését *háztartástan*, illetve *főzés* és *mosás-vasalás* tanításával kapcsolják össze s két-három évi tanulás után az intézethez kinevezett állami vizsgálóbizottság előtt vizsgálatot tevő jelöltek *ipari* és *háztartási* tanítónői oklevelet kapnak. Szerencsém volt épen egy

ilyen képesítő vizsgálaton jelen lehetni, mely vizsgálat teljesen a minálunk szokásos formák között folyt le.

A kongresszus tiszteletére a «Lette-Verein» fényes estélyt adott, melyen közel 400 vendég vett részt, köztük sok külföldi. A véletlen kedvezéséből három kedves finn asszony társaságában élveztem a növendékek szakácsművészeti remekeit s a finn-magyar barátságot annál szorosabbra fűzhettük, mert közös finn barátaink voltak. Ezen az estélyen a főzés művészetéből igazán fényes vizsgálatot tettek a Lette-Verein tanítványai; a szélrózsa minden irányában elvitték a vendégek ízletes főzésük és ízléses felszolgálásuk hírét.

A Lette-Verein bámulatos munkakörébe tartoznak még a *«felső-kereskedelmi»* iskolák is és a fodrásznők, komornák, betegápolónők és háztartási hivatalnoknők képzésére szolgáló különféle tanfolyamok és elhelyező intézetek. A Lette-Verein nem áll azonban egyedül eme sokoldalúságával. A «Pestalozzi-Fröbel-haus» méltán sorakozik melléje. Ez is *iparosnőknek, ipar-tanítónőknek* és *amatőröknek* nyujt szakképzést a főzés, mosás, vasalás, háztartási foglalkozások, szabóság, divatárú s mindenféle kézimunka, kertimunka és a betegápolás ismeretéből. (Ezeknek kitünő gyermekkertésznő-képzőintézetük és gyermekkertjük is van.) Itt is kiküldött állami vizsgáló bizottság előtt szerzik meg oklevelüket az ipar-tanítónők és óvónők. Itt is — mint a Lette-Hausban — más iskolákban tanuló leánykákat is elfogadnak — saját tanítványaikon kívül — teljes ellátásra; (a tanulók 100 márkát fizetnek *külön* szoba és teljes ellátásért.) A háztartási tanfolyamok által készített ételeket itt is úgy értékesítik, hogy a városi tanítónőket, hivatalnoknőket élelmezik napi 1 márka vagy — előfizetésben — 80 fillér árért.

A legérdekesebb és legtanulságosabb volt azonban rám nézve az a nap, melyet Potsdamban az *állami nőiparis kolában* töltöttem. Ez az iskola is a kiállításon tünt fel nekem szép kézimunkáival és szakácsművészeti remekeivel. Többször találkoztam ott az iskola tanítónőivel és igazgatónőjével *Justh* kisasszonnyal; de minden szíves barátkozásunk dacára sem sikerült kivinnem,

hogy iskolájuk megtekintésére meghívjanak. Ezért felkerestem a kereskedelmi minisztérium megfelelő osztályfőnökét s engedélyt kértem a fennhatóságuk alatt álló intézet meglátogatására. Az itt nyert magas ajánló-levél megnyitotta előttem a potsdami iskola kapuit.

Már a berlini fényes kiállításuk szemlélete alapján is sokat vártam az iskolától; de amit találtam, az képzelésemet jóval fölülmulta. Az iskola szép, új, tágas, világos, *teljesen szabadon* álló palotájába 300 tanuló jár; egy-egy osztályba egy tanítónő keze alá *legfeljebb* 16, rendesen csak 12. Gyönyörű dísztermük van (fehér bútor és falak, aranyozással díszítve.) Minden *bejáró* növendéknek *külön* kis szekrénye van a folyosón, felső ruhái és taneszközei számára *s minden bennlakó* növendéknek szép világos, csinosan berendezett *külön* szobája. Az igazgató szép fogadó szobáján kívül a növendékeknek is külön *szalonjuk* van, hova szülésnapjukon, vagy névnapjukon egy-két rokonukat ismerősüket, intézeti barátnőjüket meghívhatják s megvendégelhetik. Tanítási eszközökkel a legbőségesebben s a legcélszerűbben el vannak látva. A textilipar bemutatására például egy egész *gyártelepük* van kicsinyített műhelyépületekkel, szövőgépekkel stb. felszerelve, kiterjedése e telepnek körülbelül 12 m^2 területű. Van emellett számos más becses gyüjteményük pamut, selyem stb. feldolgozásának bemutatására, van szép minta- és munkagyüjteményük és minden fontosabb varrógép-alkatrészük sokszoros nagyításban, hogy a növendékek messziről jól láthassák azokat, mikor a tanítónő a «*géptant*» magyarázza. A munkatermekben minden tanítványnak *külön* varrógépje, külön varróasztala, (a kereskedelmi tanfolyamon külön írógépje) fércelő táblája és zsámolya van. A rendes ebédlőtermen kívül van egy kisebb terem kizárólag arra a célra, hogy ott a növendékek a csinosabb asztalterítést, díszítést felszolgálást tanulják. A folyosók, lépcsők, (falépcsők vannak!) linoleummal vannak borítva, úgy a tantermek padlója is; folyosókon s termekben $1^1/_2$ méter magasságban díszes linoleumkárpit borítja a falakat. A központi fűtés csövei, a gáz- és villanyvezetékek nem a falakban, hanem

a falakon kívül vezetett csinos fényes fémcsövekben futnak; a díszesebb termekben leemelhető fatokok (szekrénykék) takarják el a csöveket, melyeknél így az esetleges javítások, alakítások falbontás nélkül eszközölhetők. Ez a fényes berendezésű iskola nagy jólétét a kereskedelmi minisztérium gondosságán kívül a *császárné* magas érdeklődésének köszönheti. A császárné kívánságára helyezték ki négy év előtt az iskolát Berlinből Potsdamba; az intézetet a császárné gyakran meglátogatja s minden szükségletük kielégítését ő maga szorgalmazza a kormánynál. Igy most reményük van arra, hogy a mögöttük fekvő nagy üres területet megvásárolják részükre s a mostani kisebb udvaron és díszkerten kívül nagy zöldséges kert is fog rendelkezésükre állani, mely a konyhájukat főzelékfélével ellátja.

A potsdami intézet címe «Königliche Handels- u. Gewerbeschule für Mädchen» s mint ebből is látható *kereskedelmi* ismeretekre is tanít. Számos tanfolyamai különféle szakokra oszlanak, ú. m. *háztartási, ipari* és *kereskedelmi* iskolára. A két első szakon tanítónőket is képeznek ki és pedig *háztartási tanítónőket* nép és középiskolákra, *kézimunka-tanítónőket*, nép, közép és felsőbb-leányiskolákra és *ipar-tanítónőket* a *továbbképző, háztartási* és *ipariskolák* számára. Képesítést az intézetben az állami vizsgálóbizottság előtt tett vizsgálattal szereznek a növendékek.

A potsdami iskola háztartási tanfolyamán épen egy «*gyakorlati tanításon*» lehettem jelen. Az iskola tanítónőjelölt növendékei az elemi ismétlő iskola tanítványait tanították főzni. Az nap épen 24 kis lány főzött négyes csoportokban 4—4 személyre való ebédet. Minden csoport egy-egy tanítónő-jelölt vezetése mellett ugyanazon ételeket főzte: borsólevest, tejesburgonya főzeléket, vagdalt hússal. A kis lányoknak (11—12 évesek) teljesen önállóan kellett eljárniok, a nagyok csak ellenőrízték a kimérést s az elkészítést. A konyha az ilyen gyakorlatoknak megfelelően kisebb-nagyobb tűzhelyekkel és konyhaedényekkel van felszerelve s a tanítványok elsősorban a kis munkás családok szükségleteinek megfelelő ételsor főzését tanulják.

A «*főzőláda*»* (Kochkiste) használatának megtanulására külön tanfolyamokat tartanak a munkásnőknek, sőt a *főzőládát* vándor tanfolyamokon is ismertetik.

A főzőláda használata mutatja leginkább, hogy a nőknek a kenyérkereső munkában való tömegesebb részvétele a család élelmezését ott is megnehezítette. De ott keresték és a *főzőládában* — úgy látszik — meg is találták a főzés megkönnyítésének módját, aminthogy számos kifejlett nepjóléti intézményükkel (napközi otthonok, bölcsödék stb.) az anya és a gyermek sorsát megjavították. Ami után mi csak sóhajtoztunk, vagy legfeljebb aminek csirázását reméljük, azt ott már kifejlődve, megizmosodva láthatjuk. Hiába, egy hatalmas, gazdag nemzet évszázados kulturájával állunk szemben; nem csoda ha a tisztelet, itt-ott az irigység érzése száll meg, hogy erős, kitartó munkára ösztönözzön idehaza!

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

* Olyan termofor-féle (melegen tartó) láda ez, melybe az ételeket felforralva, félig elkészítve belehelyezzük s melyből azokat pár óra mulva teljesen megfőve, készen vehetjük elő.

MATSKÁSSY RÓZSA.

1864—1912.

A székesfehérvári felsőbb leányiskolát súlyos csapás érte: elvesztette megalapítóját és igazgatóját, Matskássy Rózsát.

Máj. 1-én megdöbbentő hirtelenséggel hunyt el az, kit nov. 19-én, 25 évi tanítói működésének emlékére gyönyörű, meleg, szeretetteljes ünneplésben részesítettek volt és jelenlegi növendékei, tanártestülete és a város intelligens közönsége. Akkor az ünneplők lelke tele volt örömmel, a nagy érdemek őszinte elismerésének örömével, most megdöbbenéssel s a nagy veszteségen érzett igaz fájdalommal.

Matskássy Rózsa Tenkén, Bihar vármegyében, 1864 júl. 29-én született. Elemi iskolai tanítónői oklevelét Szatmáron, a polgári iskolait pedig a nagynevű Zirzen Janka intézetében szerezte. 1886-ban Székesfehérvárra került a városi polgári leányiskolához mint segédtanítónő. 1894-ben rendes tanítónő, 1901-ben igazgató lett.

Vezető állásában legforróbb törekvése az volt, hogy a polg. leányiskolát felsőbb leányiskolává alakítsa. A magasabbfokú leánynevelés szükségét már régen érezték a város legintelligensebb köreiben, de hiányzott az új intézmény létesítéséhez szükséges vasakarat és törhetetlen energia. Matskássy agitáló, csak a célt néző, nagyerélyű egyénisége kellett, hogy a — bár kiskörű — közszükség kielégítést nyerjen.

Temérdek nehézséggel, sok rövidlátással és még több irígységgel kellett megküzdenie, míg 1905-ben elérte célját: a polg. leányiskola átalakult felsőbb leányiskolává. Száz férfi is elvesz-

tette volna türelmét és kedvét a műveletlenséggel és rosszindulattal szemben, a melyen a női szívósság és kitartás oly fényes győzelmet aratott.

Az elért siker nem a pihenést jelentette, hanem a továbbhaladásnak csak egy újabb biztosítékát. Munkájának kifogásolhatatlanságára igen kényes igazgató további célja a *jó* iskola volt. Nagy buzgalommal látott tehát a szervezés munkájához s elsősorban jó tanárokról gondoskodott. Fiatal, alig hét éves iskolánk, gazdag könyvtárral, szertárakkal és bő szemléltetési felszereléssel rendelkezik s a legjobban adminisztrált iskolákhoz tartozik.

Igazságos tanító volt s ezért nagyon szerették tanítványai. Széleskörű, gazdag tudással érdekfeszítően tanított s bár szigorú nevelő volt, tanítási módszere volt egyetlen fegyelmi eszköze.

Munkaszerető, önfeláldozóan kötelességtudó, vallásos nőket akart nevelni, akik majdan a nemzeti közkincsnek nemcsak fogyasztói, hanem gyarapítói is lesznek. Ezért egyénenként törődött növendékeivel úgy az iskola falain belül, mint azokon kívül. Mindig puritán és megalkudni sohasem tudó elveivel még a szülői akaratot is mellőzte, ha a gyermeki lélek érdeke azt úgy kívánta.

A szervezés és igazgatás sokirányú tevékenysége mellett nem hanyagolta el tudásának mélyítését és gyarapítását sem. Igen nagyrabecsülte az önművelést s tanártársait is folyton erre buzdította. S csak természetes, hogy aki minden irányban tökéletességre törekszik, másoktól is azt kívánja. Innen eredt bámulatos pontossága, szigorú rendszeretete. Ebben az irányban a legkisebb mulasztás is érzékenyen érintette. Nem egyszer hallottam egyéniségére igen jellemző elvét: «Ha az ember tesz valamit, vagy tökéletesen, legjobb tudása szerint tegye, vagy sehogyse.»

Székesfehérvár kultúrtörténetében a legfényesebb lapok fogják megörökíteni érdemeit. A távol idegenből ideszakadt nő, aki 25, munkában gazdag évet töltött el e városban, ennek kultúr-

mezején új ösvényt vágott a magasabbfokú leánynevelés meghonosításával. De nemcsak úttörő, hanem a már meglevők továbbépítésének is buzgó, lelkes munkása volt. Nincs a városnak számottevő humánus, kulturális intézménye vagy mozgalma, amelyben tevékeny részt ne vett volna. Neve fogalom volt városunkban: a nőnevelés önfeláldozó, nagy munkásának, bátor harcosának fogalma.

Külső megjelenése mindig elegáns, finom izlésű, komoly és tekintélytparancsoló volt. Jól tudta, hogy a tömegnek imponál a külsőség előkelősége, az intelligenciának pedig kellemes, vonzó. De nem személyi, hanem a hatósági tekintély emeléséért tette. Hisz mindene az iskola volt s ennek érdekében minden áldozatra kész volt. Psychikai törvényszerűség erejével nőtt ez az iskola a szivéhez, lelkéhez. Innen eredt az a féltő szeretet, amellyel rajta csüngött az az önmagát teljesen átadó, neki és érte élő önfeledt lelkület, amely minden tettében megnyilvánult. Csak az anya tud ilyen lenni sok küzdelem árán életbentartott gyermeke iránt.

Szerette a társaságot, de lelkivilágába nem igen engedett betekinteni. Nem közlékeny, inkább zárkózott és bizalmatlan természetű volt, de jóindulatú és jószivű. Magányosan élt és egyedül állott. Munka volt az élete és a közjó annak célja.

Óriási részvét nyilvánult meg halálán, azok május 1-én este, akiknek, mikor előbb mosolyogva, szívesen köszöntgetett, egy fél óra mulva rémülve vitték szerte a hírt, hogy Matskássy az utcán, két legjobb barátnője társaságában, egy pár pillanat alatt meghalt. Szívhűdés érte.

Az a hosszú, csöndes menet, az a végeláthatatlan tömeg, amely utolsó útján kisérte s az arcokon kiült nagy veszteség bánata: szent tanúsága volt megosztott lelkének. S ez a magát nagy odaadással földarabolt lélek egy nagy eszmévé tömörült, amely szinte kiáltóan bizonyítja, hogy a nő léleknemesítő munkájának óriási kultúrmissiója van a nagy családban: a társadalomban is.

S ha egy egészen egyedül álló, csak önmagára utalt nő,

aki önnön lénye tartalmán kívül semmiféle erőforrással sem rendelkezve, ily eredménydús életet tud élni: akkor *a női lélek szociális értéke csak a legnagyobb mértékkel mérhető.*

Én kedves, immár örökre néma igazgatóm! Ime, az én lelkem élőnek lát téged, élőnek ebben az eszmében, melyben kivirágzott az ezrekkel megosztott lelked s élőnek alkotásodban, tevékeny iskoládban. Munka és küzdelem volt életed s életté lett a munkád. Ennek tudata enyhíti fájdalmunkat s az elválás mély szomorúságát.

Azok, akik nov. 19-én szeretettől lelkesen rajongtak körül mondván: «Köszönjük a jóságodat s azt a nagy szeretetet, amelylyel besugározol annyi leány-életet...», máj. 3-án zokogva álltak meg mély sírod szélén s csak ezt birták mondani: «Akikért éltél — örökre hálás tanítványaid...»

Köszönöm én is, kedves igazgatóm, szíves jóságodat, amelylyel kellemessé igyekeztél tenni ittlétemet, nekem, az ideszakadt idegennek... A jó Isten áldjon meg érte!

Székesfehérvár.

Lityán Viktória.

MAGYAR CSIPKEHORGOLÁS.

Az az örvendetes mozgalom, mely iparművészetünk önállósítását és nemzeti irányú fejlesztését tűzte feladatául, a csipke terén is hívekre talált. Amint a magyar varrott és vert csipkének akadt lelkes úttörő apostola, úgy a horgolás is buzgó pártfogókra lelt. A csipke e három különféle fajtájának nemzeti irányban való fejlesztése más-más alapon ment végbe. A varrott csipkének szorosan vett multja hazánkban nincsen, ha csak nem tekintjük azon magyar-román származású szél-betéteket varrott csipkének, melyek a fonalas népművészetnek kétségen kívül érdekes alkotásai, de iparművészeti jelleggel alig bírnak. A vert csipkénél már a helyzet sokkal kedvezőbb, ennek hazánkban több százados multja van, önálló jellegű; úgy a mintázatban, mint a technikai kivitelben, igen becses és eredeti ilyes emlékekkel bírunk, melyek fonalas iparművészetünk multjának ékes tanui. Itt tehát megvolt az alap, melyre a vert csipke, renaissance-át alapozni lehetett és a kezdeményezésnek néhány sikerült alkotásában volt már eddig is alkalmunk gyönyörködni.

A magyar vert csipkével hasonló szép, fényes multtal dicsekszik a horgolás is, de azt a multat eddig alighogy még valaki ismeri, méltatására, fejlesztésére azonban semmi gondot nem fordítottak. Meglepő jelenség, hogy a magyar horgolás multjával eddig senki sem törődött és az mai nap is valóságos mostoha gyermeke iparművészetünknek. Pedig a magyar horgolás büszke lehet a multjára, mert a letünt századokban a magyar kisiparosságnak kedvelt mestersége volt és nem egy derék szorgoskezű mesternek szerzett becsületet. A gombkötők és paszomántosok céhének tagjai, ahogy értettek a csipkeverés-

hez, épen olyan ügyesen tudtak horgolni is. Gyüjteményemben nemcsak az eredeti, egyszerű szerszámaikat őrzöm, de a kezök munkájának becses alkotásait is. Rákóczi dicső felkelő seregének hősei horgolt kard-kötőket, mente-általvetőket és vitézkötéseket viseltek, a debreceni híres református főiskola legátusai mentekötői, atilla-díszítései, szintén horgolások voltak és ezekből néhány példányt kegyelettel őrzök.

A magyar horgolás még napjainkban sem veszett ki, foglalkoznak vele hazánk olyan vidékein, hol a köznép megőrizte a magyar viseletet, teszem Gyöngyös, Mezőkövesd vidékén, a parasztbeli ünneplő ruha magyar díszítései mind horgolva vannak és már az egyes minták nevei is sokféle érdekes következtetésre szolgáltatnak indítékot. Jó magam nagy kedvvel kutatom és tanulmányozom a régi magyar horgolás ezen becses, de fájdalom! mindjobban pusztuló emlékeit és bárcsak akadnának többen mások is, kik a magyar régi kézművesség ez igen becses alkotásait megőriznék és az elpusztulástól megmentenék. A horgolás magyar irányú fejlesztése teljesen más, az iskolai tanítás révén meghonosult horgolás alapján kezdődött, ennek pedig a gyökerét Angliában kell keresnünk. Általánosan ismert tény, hogy több évszázadon át, ha valamely ország inséges helyzetében, a közgazdasági viszonyok javítását és a népjólét fejlesztését vették munkába, úgy az e célra szolgáló tényezők között a csipke-ipar mindig szerepelt; és a csipke ezen áldásos feladatának mindig hűségesen meg is felelt. Ugyanazt látjuk a csipke-horgolásnál is. Midőn ugyanis a mult század 40-es éveiben Irországban nagy éhinség ütött ki, a kenyérkereső foglalkozások között nagy súlyt fektettek a horgolásra is, melyet ottan háziipar gyanánt, finom minta és kidolgozással készítettek. Az akkori ir-alkirály neje: Lady de Were áll ez áldásos mozgalom élére, aki a horgolást rendes iskolai tantárgy gyanánt, az összes népiskolákban bevezette, a régi horgolt-csipke mintákat nagy gonddal összegyüjtötte és felújította. Rövid pár év alatt e kezdeményezés a legszebb sikert eredményezte és Irhon számára számottevő kereseti forássá lőn. Az ir horgolt csipke

meghódította az egész világot és napjainkban is a horgolt csipkét ir csipkének — «irische Spitze» — «Irisch lace» néven ismerik.

E példa után indulva Európa többi államai is sorban

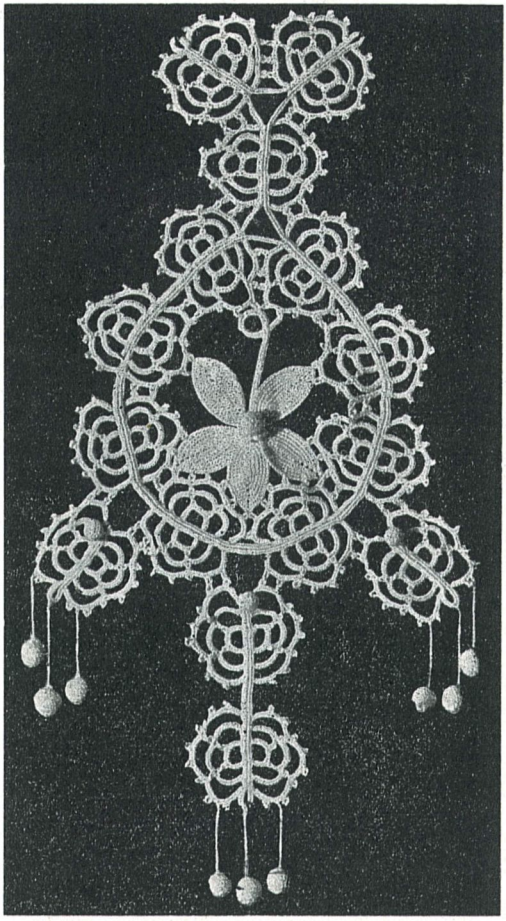

követték Angliát és a horgolás mint a női kézimunkaoktatásnak egyik kiváló tárgya az összes népiskolákban meghonosult, bár a házi szükségletek céljain túl az alkalmazása nem igen terjedt el. Ausztriában azonban a csipke horgolás is önállóan fejlődött és már a mult század 60-as éveiben igen finom csipkéket horgoltak.

Hazánkban mint tudjuk, a népoktatás teljesen osztrák rendszer és szellemben fejlődött és így a minták is leginkább osztrák származásúak voltak; és ha ezek értéke, szépsége, művé-

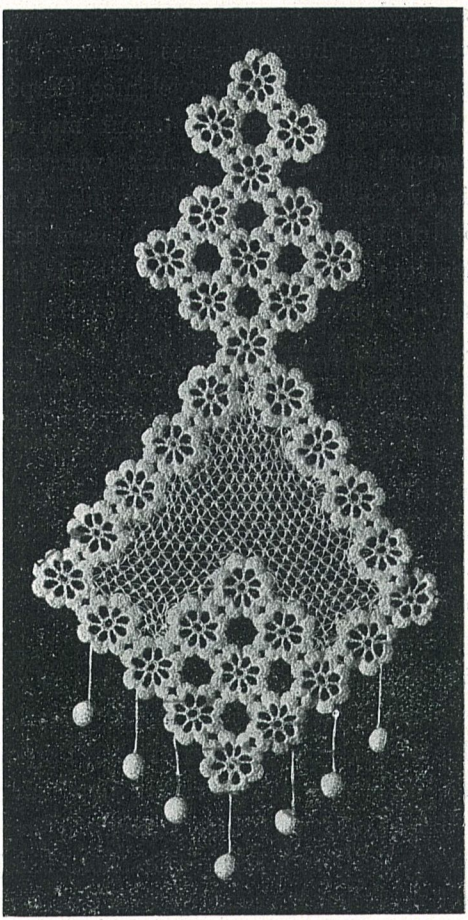

szi jelentősége felől megoszlottak is a vélemények, az kétségtelen, hogy a technikai kidolgozás a legtöbbször egyenletesen szép és kifogástalan volt.

A magyar iparművészeti értékkel bíró csipke-horgolás megteremtésére az első kisérlet a Szontágh-nővérektől származik,

kik tervezői és megalkotói a «Csetneki magyar csipké»-nek, mely hazánkban olyan gyorsan kedvelt és népszerűvé lőn. Szontagh-nővérek az ir technikát a horgolásban legnagyobbrészt megtartották, de a mintát magyar motivumok után tervezték és használták.

A magyar csipke horgolás más irányú fejlesztésére igen érdekes és becses kisérletet végez jelenleg Csapó Iris úrhölgy, aki a saját tervezeteinél paszomántszerű motivumokból indul ki, a kidolgozásnál pedig a horgolást varrással kombinálja, amint azt más csipke-technikánál is láthatjuk. A másik tényező, amely Csapó Iris horgolt csipkéit különösen karakterizálja az az eredeti térkitöltés, mely könnyebb, bájos horgolásával, a «perzsa à jour» hímzések finom és változatos varrott térkitöltéseire emlékeztet.

Mindkét tényező nagyon alkalmas arra, hogy a magyar szellemben megtervezett mintákba művészi eredetiséget és önálló karaktert öntsön. A bemutatott képek Csapó Iris két sikerült tervezetét tüntetik fel, de külön kell kiemelnünk azt, ami itt nem látható, az egyenletesen finom és tökéletes kidolgozást, mely e csipke munkáknak különös szépségeket kölcsönöz. Igen finom cérnából készülnek e paszomántszerű motivumok, melyeket a minta kívánalmai és alakítása szerint gonddal varr össze.

E csipkék iparművészeti becse és jelentősége tehát elvitathatatlan és épen ezért azok teljes méltatást érdemelnek. Mint minden új alkotásnak, úgy ennek is ki kell még magát forrnia, meg kell érnie, de a művészies eredeti alap már megvan, azt még magyar ízlés és felfogásban fejleszteni kell; de mindez semmit sem von le Csapó Iris érdeméből, kinek e szép új magyar horgolt csipkéket köszönhetjük. Ha a tervezetek önálló, eredeti gondolatokat fognak tartalmazni, úgy azok a már meglevő technikai művészies készség mellett, oly kiválóan becses és szép magyar horgolt csipkét szolgáltatnak, melyet honi fonalas iparművészetünk minden barátja öröm és elismeréssel köszönt.

Budapest. *Szmik Antal.*

A PÁRISI LEÁNYKÖZÉPISKOLÁKRÓL.

(Befejező közlemény.)*

Most lássuk a vizsgálatokat, amelyek a leányközépiskolákban való tanításra jogosítanak; e vizsgálatok módja és körülményei, mint ahogy az ki fog tűnni, már eleve megnehezítik azt, hogy egyetemet végzett hallgatók alkalmaztassanak a lycéekben.

A lycée végdiplomájával, vagy avval egyenértékű oklevéllel ellátott jelöltek, rendesen 1—2 évig készülnek a sévres-i középiskolai tanítónőképző felvételi vizsgálatjára. Franciaország összes lycée-iből és magánintézeteiből pályáznak ide, mert csak egy ilyen intézet van és mert kiváló egyetemi tanárok vezetése alatt áll. Minden szakon (irodalmin és természettudományin) csak 25—30 növendéket vesznek fel egy évben. Már itt, az országból jelentkezők közül a legjavát választja ki az állam magának, hogy azok képzéséről maga gondoskodjék. A sèvres-i iskolában három évig tanulnak a növendékek. A második év végén jelentkeznek az u. n. Certificat d'aptitude à l'inseignement secondaire című vizsgálatra. (Középiskolai tanítónői képesítőre.) Itt ismét Franciaország egész ifjúságával állanak szemben: a sèvres-i felvételin elesettekkel és olyanokkal, akik arra nem is pályáztak, egyenesen erre a vizsgálatra készültek. A jelentkező 200 közül az irásbelin 50 marad meg, a szóbelin azok közül is 25 elesik. Hogy mit érezhet ilyenkor a 26-ik, azt elképzelhetjük: hajszálnyi fokozatokról van itt szó. Ha sèvres-i növendék ezen a vizsgálaton megbukott, elveszti helyét és immár magánúton

* A három első közlemény a megelőző füzetekben van. *Szerk.*

készülhet. De az, hogy a sèvres-i iskolának valamikor tagja volt, még mindig bizonyos fölényt biztosít neki. A vizsgálatot sikerrel letett sèvres-i növendékek még egy harmadik esztendőt töltenek az intézetben, hogy az agrégationra — talán tanári vizsgálatnak nevezhetném — készüljenek. Itt azonban azok, akik pl. a nyelv- és történettudományi szakon eddig együtt voltak, különválnak. Készülhetnek u. i. az irodalmi vagy a történeti tanári vizsgálatra. Az elsőhöz a filozófia, irodalom, idegen nyelv, a másodikhoz történelem, földrajz, idegen nyelv tartozik. De a történelmi szakosok is kapnak az irásbelin egy irodalmi vagy filozófiai tételt. A tanári vizsgálatot, mind a felvételit, mind a licence-t, szintén a Sorbonne-on teszik le a többi jelentkezőkkel. Körülbelül 80 irodalmi szakon levő jelölt közül az irásbelin 20-at vesznek fel, a szóbelin pedig ezek közül 10-et. A történelmi szakon kevesebb úgylátszik a jelentkezők száma: 30 közül 12 marad meg, illetve véglegesen 6.

E vizsgálatok anyaga — programme — minden esztendőben változik. Így pl. francia irodalomból: d'Aubigné Tragiques-jai, Racine Port-Royal-ja, Musset, — a romantikusok. Történelemből: XIV. Lajos kora stb. Erre a megállapított tananyagra vonatkozik az irásbeli és szóbeli tétel. Mind a kettő azonban olyan, hogy nemcsak a programmnak legbehatóbb ismeretét tételezi fel, hanem egyszersmind tájékoztat az illető tárgyban való általános jártasságról — mint az egyetemen. Ez az oka, hogy a vizsgálatok oly nehezek és hogy arra évekig készülnek.

A licence irásbeli vizsgálatainak tételei 1909-ben ezek voltak:

Irodalmi tétel: Midőn 1830. év január havában Musset költeményeinek első kötetét megküldte nagybátyjának, Desherbiers-nek, a következő sorokat írta neki: «Vannak itt lapos rímek, szándékosan írtam őket, és tudom, mit tartsak felőlük, de meg akartam magamat attól a rímelő iskolától különböztetni, mely feltette magában, hogy a formát újítja és ezért csak a külalakkal törődik azon hiszemben, hogy épít, amikor összetákol». — És 18 hónap múlva a következőket írja: «A költőnek érzésre van

szüksége; van a szívdobogásnak egy neme, melyet jól ismerek; ha azt érzem, tudom, hogy oly jó verset írok, mint amilyet csak írhatok».

E két mondat alapján magyarázzák meg Musset poétikáját, tüntessék fel a különbséget közte és V. Hugó közt és végül mutassák meg e poétika előnyeit és hátrányait a programmon előírt költemények alapján.

A filozófiai tétel ez volt: A féminizmust illetőleg Comte filozófus azt állítja, hogy a haladás a nőnél abban áll, hogy mindig «emberibb női» tipust valósítson meg.

Mily értelmet és mily értéket tulajdonítanak ennek az állításnak?

A történelmi tétel: Versailles 1685 körül: a kastély, a király, az udvar.

A németet illetőleg: franciára fordították Goethetől: Messina az 1783. földrengés után. Franciából németre pedig Anatole France-tól, ha jól tudom, egy részt a Le Crime de Sylvestre Bonnard című regényből.

A certificat és az agrégation, azaz a középisk. tanítónői képesítő és a középisk. tanári vizsgálat, szóbelije leçon-ok, azaz előadásokban történik. A tételt a jelölt kihúzza és a tárgy szerint meghatározott ideig gondolkozik felette. Megbeszélés, segédeszköz ki van zárva: pusztán a történelmi tételnél engedélyeznek kronológiát és a textus magyarázatnál a jelölt kezébe adják az illető mű magyarázat nélkül való kiadását és megjelölik azt a részt, amelyet tárgyalnia kell. Ez a gondolkozási idő 2 óra, 1 óra, $^1/_4$ óra stb. a licence-on, valamivel több az agrégation-on. A 2 órai gondolkozási idő a morálra, történelemre szól, az $^1/_4$ órai a földrajzra, melyből a szóbeli vizsgálat kérdések alapján történik. A gondolkozási idő után a jelölt ismét a tárgyak szerint meghatározott ideig — 20 perc, $^1/_2$ óra — a vizsgáló-bizottság előtt megmagyarázza, előadja tételét. A vizsgáló-bizottság nem szól közbe és csak a meghatározott idő leteltével állítja meg a jelöltet, még ha az előadásával nem is végzett. Az ilyen vizsgálat nemcsak alapos tudást, hanem jó előadást

is tételez fel. A sèvres-i állami és egyéb magánintézetekben ezekre akként készülnek, hogy a tanárok előadásai a növendékek előadásaival váltakoznak. Egyes tételeket ők dolgoznak fel és adnak elő. Ilyen leçons d'éléve-t hallottam Sèvres-ben meg a Sorbonne-on is.

Nagyon nehéz vizsgálatok ezek; nem csoda, ha van aki négyszer-ötször próbál szerencsét. Franciaországban általában véve megbukni nem oly irtózatos szégyen, hogy azért akadna olyan, aki magát főbe lőjje. Ha valaki, teszem fel első alkalommal, 75-ik lett 200 közül, elég szép eredménynek tartják. Igaz, hogy a szerencse forgandó: megesik, hogy valaki az egyik évben 35-ik lett, tehát a szóbelire jelentkezhetett, de a következő évben az 50-ik szám felett lévén, a szóbeliről elmaradt.

Egészen behatolni ennek a rendszernek ezer csínjába-bínjába nem igen tudtam; de elég pontos adatokhoz jutottam, mert együtt voltam részint lycée-i növendékekkel, részint középiskolai tanítónői vizsgálatokra, sorbonne-i vizsgálatokra készülő leányokkal és a vizsgálatok idejében mindent végigélveztem.

Vajjon ilyen körülmények közt van-e a vizsgálatokon és általában véve a francia tanügyben protekció? Személyes tapasztalatom nem lehet e téren. Hallottam, hogy politikai és vallási, illetve vallástalansági szempontok a tanügyben is *feltünő nagy* szerepet játszanak. A vizsgálatokon, azok lefolyása a protekció közbelépését mindenesetre megnehezíti. Szeretnék két idevágó érdekes, de ellentétes dolgot felemlíteni. Alkalmam volt egy volt gyarmatügyi miniszter kedves, művelt leányát megismerni. Szerényen, nyugodtan mondotta el nekem, miközben kis szobámban segített teát főzni, hogy a brevet élémentaire irásbelién a tollbamondásnál annyira összezavarodott, hogy megbukott. Következő alkalommal jó sikerrel tette azután le e vizsgálatot. — Nem tudom a papa minisztersége, vagy képviselősége alatt történt-e. de ez bizonyítja, hogy ő vele sem tettek kivételt. Az irásbelin a nevet, ha jól emlékszem, le kell ragasztani, csak a szám marad a dolgozatokon. Valamelyik esztendőben az emlitett első középiskolai képesítőn egy protekciós alak a szóbelire engedett

50 jelölt közt 26-ik lett. Az ő kedvéért megtették azt, hogy 25 helyett abban az esztendőben 27-nek adták meg az oklevelet. Különben is esztelenség volna állítani, hogy valahol nincs protekció. Protekció volt, van és lesz, — mondá egy okos ember.

A sèvres-i növendékek az intézetbe való belépésükkor kötelezik magukat 10 évi állami szolgálatra. A három tanulással töltött esztendőt beszámítják nekik. Ezek azonnal alkalmaztatnak. A nem Sèvresben készülő jelöltek kötelezik magukat a második, azaz a tanári vizsgálat sikerének esetében, hogy öt évig állami iskolánál tanítanak. Az állam ekként biztosítja magának ezeket a tanerőket, akik előbb legtöbbször magánintézetekhez mentek. Ezek a tanárok elsősorban lycéekhez, ha ott hely nincs, másodsorban az államilag segélyezett városi középiskolákhoz, azaz collège-ekhez kerülnek. Az első vizsgálatot letett egyének a túlzsúfoltság miatt már eleve inkább collège-ekhez jutnak.

E nehéz vizsgálatok sorozata a tanerők kitünőségét biztosítja. Az első vizsgálatot, középiskolai tanítónői képesítőnek neveztem, köznéven licence des jennes filles-t, ha valaki letette, tanítással megbízható a lycée-ben, chargée de cours. Ellenben azok, akik az agrégation-t, azaz a tanári vizsgálatot tették le, rendes tanítónők lesznek. Mint mondám, a törvény értelmében egyetemi tanárok és fiúközépiskolai tanárok is taníthatnak valamilyen tárgyat.

Most már egyenlő a fiú- és leányközépiskolák tanerőinek fizetése és pedig rendes tanár kezdő fizetése 3000 fr. és 500 fr. tanári indemnitás (nem tudom, hogy fejezhetném ki), összesen 3500 fr. A férfiaké a középiskolákban azaz fiúlycéekben ugyanannyi. A fizetés maximuma 5900 fr.

A fentemlített körülmények között azok, akik az egyetemen tették le a licence-t azaz szakvizsgálatot, alig remélhetnek állást; ők csak azok után kerülnek sorra, akik az említett középiskolai női vizsgálatokat tették le. Ez a két vizsgálat, a licence des jeunes filles és a licence des jeunes gens közt az a különbség, hogy a leányoknak ez az első középiskolai tanításra képesítő vizsgálata nehezebb, mert pályázat, mert csakis a leg-

java teheti le, míg a fiúknál az, aki a meghatározott közepes jegyeket megkapta, sikerrel tette le a vizsgálatot. Innen van, hogy elkeseredve vizsgálataik sikertelenségén, a leányok néha átcsapnak a fiúk tanulmányaira, mert ott könnyebben vergődnek zöld ágra. Leteszik a baccalauréatust (körülbelül a mi érettségink), utána a licence-t, ez talán a mi negyedik egyetemi évünk záróvizsgálatának felel meg. Ezzel megvan nekik is engedve, hogy a nők agrégatiójára, azaz tanári vizsgálatjára jelentkezzenek. És itt van az, ami oly nehezen akart a fejembe menni: a nők, akik az egyetemen, a — mondjuk — záróvizsgálatot letették, nem tehetik le ugyanott a férfiak tanári vizsgálatját. Nem tudom, jól teszem-e, ha tanári vizsgálatnak nevezem: franciául agrégation. Ennek egyszerű oka a következő: mind a nők, mind a férfiak agrégatiója pályázat. A jelentkezők, nők, férfiak, siker esetén kötelezettséget vállalnak az állammal szemben; a férfiak pályázata csakis fiúiskolákra szól, mert hisz az elfogadottak száma aszerint változik, mint az illető esztendőben több vagy kevesebb hely van üresedésben a lycéekben. Ez a körülmény kizárja azt, hogy nők a férfiak agrégatiójára jelentkezhessenek. Ez a rejtvény megoldása.

Minthogy az állam az egyetemi hallgatókkal szemben előnyt ad azoknak, akik a középiskolai tanítónők számára létesített vizsgálatokat sikerrel tették le, igen kevés a női hallgatók száma. Nem a cours libre-ekre, azaz nyilvános előadásokra gondolok, mert ezeken, pl. Faguet előadásán, tele van a terem nőhallgatókkal. A felolvasás a párisi nőnek időtöltés, szórakozás, mindennapi kenyér. Egy-egy ismert conférencier előadásán idősebb hölgyek serdülő leánykák mellett élvezik az irodalmat. És nem az idegenajkú hallgatókról beszélek; azok, különösen a nők, elárasztják a Sorbonnet és a quartier latin-t. Igaza volt annak az étudiant-nak, aki elszontyolodott arccal koptatta a «Boul Mich» aszfaltját, midőn bánata iránt érdeklődő barátjának azt a választ adta: «Mon ami, j'ai la nostalgie au quartier latin». Azokra a nőkre gondolok, akik a rendes egyetemi vizsgálatokra készülnek: azok kevesen vannak. A doktorátusról nem is szólok,

a férfiak közt is aránylag kevesen, rendesen később, akár őszülő fejjel teszik azt le, 4, 5 sőt több esztendő lelkiismeretes kutatásának eredményével, egy-egy kiváló művel gazdagítva az irodalmat.

A középiskolai tanítónői képesítő vizsgálatok ismertetése után pár szót szeretnék szólni a sèvres-i állami középisk. képzőről, ahol ezekre készülnek. Többször voltam ott, mivelhogy annyira figyelmembe ajánlották.

Meghatottság vett rajtam erőt, amikor a mi Erzsébet-Nőiskolánk testvérintézetét megpillantottam. Itt is annyi ambicióval dolgozik egy sereg fiatal leány, annyi idealizmussal gondol hivatására, mint amennyi ambicióval dolgoztunk mi, mint amennyi idealizmussal gondoltunk mi is hivatásunkra.

Mint az, aki örömében felzokog, amidőn valami arra a helyre emlékezteti, ahol igen boldog volt, úgy járta át az én szívemet is ott a messze idegenben egy fájó öröm az örökre eltűnt órák, ábrándok, illuziók emlékére «Babylon folyóinak partján sírva emlékeztem Sionra.»

Sèvres-nek igen szép a vidéke. Maga a középiskolai tanítónőképző, az «Ecole normale secondaire des jeunes filles» óriási épülete hajdan szintén porcellángyár volt; ehhez képest elég kényelemmel van elrendezve. Azt az egyet kivéve, hogy minden növendéknek külön szobája van, — azért az Erzsébet-Nőiskola elrendezése felette áll.

Hallottam több leçon d'éléve-t és utána a kritikáját két sorbonne-i tanártól, akik itt is tanítanak. A növendék két órakor kapta tételét és 5 órakor tartotta meg előadását. Az egyik történelmi tétel a pápák politikai szerepléséről szólt II. Gyulától III. Pálig. A német órán Werther egy részének tárgyalását hallottam Nem bocsátkozhatom itt részletezésbe, csak megemlítem, hogy itt is vannak természetesen magas képesítéssel bíró, de szintén répétitrice-nek nevezett hölgyek, akik a növendékeket az első és második évben munkájukban segítik: az I. osztályban egy-egy kérdést a növendékek kívánságára megmagyaráznak, a II. osztályban nehezebb, unalmasabb, hosszú időt igénylő

művet elolvasnak, hogy ezt a növendékeknek tárgyalhassák, hogy azok ne legyenek kénytelenek arra is időt vesztegetni.

A tulajdonképeni órák rendesen délután vannak, a tanárok Párisból jönnek. Mr. Lemonnier-val, aki a Sorbonne-on és a Beaux-Arts szépművészeti akadémián a művészettörténelmet tanítja, együtt utaztunk vissza Párisba. A növendékek tanításának kritikáját már az intézetben hallottam, de figyelmeztetett arra a keresetlen, egyszerűségében előkelő kifejezésmódra, amellyel azok a fiatal leányok éltek. Érdeklődött tanulmányaim iránt és midőn említettem, hogy az Erzsébet-Nőiskolában gyakorlati próbaelőadásokat tartunk, szinte kitört belőle a sajnálkozás, hogy az náluk nincs úgy. Elragadtatással emlékezett meg a külföldi államok azon gavallérságáról, amellyel tanerőiknek megadják a módot, hogy tanulmányaikat idegen országokban kiegészíthessék. Egynéhány jó tanáccsal is ellátott a még Párisban töltendő pár hetemre.

Nagyjában elmondtam mindazt, amit a leányközépiskolákra vonatkozólag tapasztaltam és igyekeztem feltüntetni külön hierarchiájukat.

Több elemi iskolát, egy háztartási iskolát, több képzőt és egy magánintézetet, az u. n. école des méres-t, — szintén háztartási iskola-féle, — is meglátogattam. És mielőtt iskolalátogatásaimról szóló előadásomat lezárnám, meg kell emlékeznem arról a szíves fogadtatásról, amelyben mindenütt részesítettek, arról a szívességről, amellyel a felvilágosításokat mindenütt megadták. Az iskolalátogatásokon kívül is érdeklődtem a pédagógia iránt. Résztvettem a népoktatás 1908. évi okt. 1-től okt. 4-ig tartott internácionális kongresszusán. Ezenkívül beiratkoztam a Magas Társadalmi Tudományok iskolájának pédagógiai szakjára, hogy a programmnak engem érdeklő felolvasásait meghallgathassam.

Mindabból, amit a francia tanügyet illetőleg láttam, mondhatom, hogy szép az a maga teljes voltában és részleteiben is. Tanulhatunk a franciáktól, de igaz örömmel mondom, ők is tanulhatnak tőlünk. Én tulajdonképeni tanulmányaimon kívül

sokat tanultam: egy új világ nyilt meg lelki szemeim előtt és mély hálával gondoltam magyar hazámra, az államra, amely nekem lehetővé tette, hogy ezt az esztendőt az anyagiakért való küzdelem nélkül tölthessem Párisban. Egy okkal több, hogy minden tőlem telhetőt megtegyek, időmet jól használjam fel, hogy majdan hazámba visszatérve azt, amit láttam, tapasztaltam, itthon gyümölcsözővé tehessem.

Sopron. *Beller Ilona.*

HÁZIIPARUNK ÚJABB FEJLŐDÉSE.

Az idei VII-ik *Tavaszi Vásáron,* melyet a belföldi és részben külföldi kereskedők tartottak Budapesten, a Vigadó összes termeiben, méltó föltünést keltett «a Magyar Védő Egyesület» temesvári fiókjának háziipari kiállitása.

Itt láttuk összegyüjtve a temesmegyei háziipar remekeit, a már hírneves suprika, a keresztöltéses és goblein mintára hímezett csalánszövetű ingvállakat, (bluzokat), párnákat, szines szövött aranyszállal hímzett katrincákat és tarsolyokat. Sok nő gyönyörködött és vásárolt is a szép munkából és az egyesületet képviselő elnöknő: tiszanánai Kégl Sándorné szíves fölvilágositása és útmutatása alapján megismerkedett azzal az áldásos munkával, amit ott, azon a román vidéken, néhány lelkes magyar asszony végez.

Körülbelül 10—12 év előtt kezdte a varrottasok készittetését *özv. Lázár Béláné* Zsebelyen; ő irányította a nép ízlését, rendszeresitette munkáit, övé az úttörés érdeme; most már többen végzik a lelkes munkát, különösen négy vezető úrinő van, akik a lehető legmagasabb szinvonalra emeltetik a népben szunnyadó művészetet.* A munkára való hajlandóságot már az anyatejjel szívják magukba a vidék leányai, mert a temesi nők már évszázadék óta, hordják ruháikban a suprikát, tűcsipkét, aranyhimzést; gyönyörű népviseletük van s egy-egy

* Ezek az irányító, vezető nők név szerint: Lázár Béláné Széphelyen, Révész Ferencné Nagy-Tapolyán, Alberti Ágostonné Zebelyen és Loikitza Márkné Temesvárott.

népies táncuk alatt valóban festői a kép, mit a szemlélőnek nyujtanak.

A temesvári Magyar Védő Egyesület ismertette meg, úgy a belfölddel, mint a külfölddel, a népművészet remekeit.

Révész Ferencné intézi a nagytopolovai varrottas munkáját, ő állitott ki a temesvári háziipari kiállitáson először, csak hatvan darab bluzt. Eladta mind és egy hét mulva 300 darabra megrendelést kapott.

Most már csak ezrekről számolnak el. A topolovéczi (magyarul: Nagy-Topolya) asszonyok varrottasait művészek nyilatkozata szerint, arannyal sem lehetne eléggé megfizetni, mert az oly stílszerű tündéries munka. Ugyanezt állítják a zsebelyi hímzésekről, suprikálásokról is.

Temesmegye említett falvaiban most már körülbelül 1000 munkásnő dolgozik, a forgalom tavaly 200,000 korona volt; ez a népnek nemcsak kenyeret, de oly mértékű jólétet jelent, hogy a férfiak szívesen végezik a meszelést, takaritást, csakhogy az asszony jól fizetett kézimunkájával kereshessen. Ezekben a falukban a nők összejönnek szomszédolni s úgy dolgozgatnak; az irányító nők adják nekik a sávát — így hívják ők a szerb vásznat, amire dolgoznak — ők adják a fénypamutot is és hetenkint háromszor osztják ki a munkát, ami nagy fáradsággal jár. A nép áldja jótevőit, mert ma már e kereset nélkül, el sem képzelik életüket. Amikor egyik vezető nő megbetegedett, térden állva kérték a templomban a jó Istent, hogy gyógyitsa meg legnagyobb jótevőjüket.

A Temesvári Magyar Védő Egyesület, úgy a melbourni, mint a szt.-lousi, párizsi és londoni kiállításra is küldött a temesmegyei munkákból s mindenütt nagy elismerésben volt része, sőt a télen a zágrábi magyar kiállításon is a legnagyobb hálával adóztak ezért a kiállítás horvát látogatói; ott is ott volt Kégl Sándorné, ki egymaga intézi az egyesület szellemi vezetését és igen sok megrendelést kapott, a vezetőség részére onnét is. És mint ő maga mondja, szívesen fárad, agitál és jár kiállításokra, ha azt látja, hogy «az ige testté válik».

A temesmegyei újabb keletű háziipar telepek méltán sorakoznak ahhoz az ugyancsak hazafias és szocialis munkához melyet a Szontágh-testvérek Erzsébet és Aranka végeznek, kik a csetneki csipkével nyitottak új keresetágat nemcsak a falusi nép asszonyának, hanem sok fővárosi úriasszonynak is. Örömmel látjuk Budapesten «Csetneki Csipke» név alatt nyitott üzletük felvirágzását a Párizsi-utcában, hol Erzsébet az üzleti részt vezeti, míg Aranka a szebbnél-szebb magyar stílusú rajzokat készíti s az üzlet munkaközvetítését intézi. Nemcsak a horgolt csipkére, hanem a tűmunkás háziipar minden ágára berendezték üzletüket, hol a vevő közönség eredeti rajzok után készült hímzést és csipkét vehet. Olcsót és drágát egyaránt. Ők maguk több mint nyolcszáz vidéki és budapesti asszonynak juttatnak keresetet. Míg a temesvári Magyar Védő Egyesület fiókja és a Csetneki Csipke üzlet kisebb, de igen áldásos keretben mozog, az Országos Háziipari Szövetség elérte három évi munkásságával azt az eredményt, hogy míg 1909-ben 346,000, addig 1910-ben 495,000 korona, tehát csaknem félmillió korona árú háziipari cikket értékesített, mely összegnek fele munkabér lévén egy negyedmillió korona keresetet jelent. Munkásaik száma a 2000-et meghaladja. Telepeket akár közvetve, akár közvetlenül, az országnak csaknem minden vármegyéjében létesítettek; a beküldött munkák értékesitése a budapesti, pozsonyi és bécsi üzletekben, valamint utazók által történik.* A Háziipari Szövetség, melynek fővédője Izabella főhercegnő, elnöke Battyhány Lajosné grófné és Szterényi József volt államtitkár, Battyhány grófné lelkes és hozzáértő vezetése alatt, műhelyt is létesített Budapesten, hol sok nő munkát talál s hol hivatásos rajzoló alkotja a tőzsgyökeres magyar himzés mintákat a régi gubák és szűrök után. A Háziipari Szövetség telepei közül a legszebb hímzéseket Mezőkövesden, Borsodmegyében készítik, úgyszintén

* Egyes nagykereskedőink is — mint pl. a Kunz és a Stern-cég — tömérdek háziipari munkásnőt foglalkoztatnak. Lásd a N. N. IV. és. V. füzeteit. *Szerk.*

Somogyban, Tolnában, Kalotaszegen stb. Magyarország felvidékén veszik a szép értékes csipkét, Pozsonymegyében a szerb vászonra és tüllre az áplikációkat és sok minden tündéri szép kézimunkát. Nagy úriasszonyaink legszebb öltönyeiket ezzel díszítették s a külföld, különösen az angolok és amerikaiak sokat vásárolnak abból.

Komárom egy-egy falujában 10000 koronát is vesz be a nép suprika és más hímzésmunkák után. Szóval e téren élénk fejlődést, haladást találunk, csak nekünk kellene összefogni, nekünk asszonyoknak és vásárolni a háziipari cikkeket; mert van olcsó árú is, nem csak milliomosoknak való, akad a sok között a középosztály részére is. Csak dolgozni kell és nem lesz többé oly intenziv kivándorlás Amerikába, itthon maradnak magyar testvéreink, mert itthon fognak kielégitő állandó keresetre találni.

Budapest. *Özv. Bogyay Kálmánné.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A **Frauenbildung** terjedelmes *novemberi* száma megérdemli a gondos figyelmet. Kevés kivétellel «*a felsőbb leányoktatás előmozdítására alakult német egyesület*» *októberi főgyüléséről* szól. Elmondja több mint száz sűrűn telenyomtatott lapon, kronológiai sorrendben, értékes, hozzásimuló megjegyzésekkel, hogy milyen sokat végeztek elsejétől hatodikáig.

Az *üdvözletekben* szóba kerül az ezidei vendéglátónak, Drezdának és Szászországnak minden előnye; művészeti emelkedettsége; intő egészségügyi kiállítása; legújabb leányiskolai reformja; a multban is sok érdemet szerzett nőnevelési buzgósága; iskola-tipusainak össze nem bonyolított, áttekinthető volta. Majd szóba kerül az is, hogy a legtöbb iskola-fajtában a theória és a megalapítás már megvalósult; hogy most elkövetkezhet a gyakorlat. a tapasztalatgyüjtés, a kisebb vonások megfigyelése; hogy már tulajdonképpen csak a nőiskola ideálja az, mely még ezentúl vár megállapításra, népszerűsítésre, a kenyérkereseti pályára nem készülő lányok meghódítására. Felemlitik, hogy az egyesült birodalmak, valamint a városok igyekeznek egy-egy megbízott útján adni át üdvözleteiket, nehogy késleltessék a programm célszerű lefolyását. Utoljára pedig, méltó befejezésül, nő- és férfitanitók, leány- és fiúiskolák kérnek egymástól barátságot, szeretetet, megismerési törekvést és az elnök szent fogadást tesz az egész közszellem nevében, hogy majd tettekkel, hogy majd a jövő leánygeneráció hazafias, kulturális, munkás lelkesedésével köszönik meg az általános jóakaratot, az államok és a városok hatásos támogatását.

Az üdvözlések után Döhler igazgató-tanár közli, hogy milyen *a lányok középiskolája Szászországban.* Felemlíti, hogy ezt nem rendelet, hanem törvény szabályozza; hogy a törvény csak a legfontosabb pontokra alkalmaz paragrafust; hogy megkülönböztetnek felsőbb leányiskolát, tudományos tanintézetet, meg nőiskolát és hogy egyelőre, néhány átmeneti intézkedéssel, megnyitják a lányoknak a fiúiskolákat is. Jellemzi a felsőbb-

leányiskolát, mely most már rendszerint hétosztályú, vagyis a harmadik elemi után kezdődik. A f. l. iskola a tízéves, a még jobban előkészítő változatot csak itt-ott tartja meg, mert fél az osztályérdekek istápolásától. Ez iskola egyenértékű a reáliskolával és hasonló hozzá, azonban kevesebb természettudományt és több nyelvismeretet nyújt, mint a fiúiskolák; az érettségi bizonyítványával pedig olyan jogokat adhat, amilyeneket az egyes helybeli hatóságok kiszabnak; ez iskolában még mindig több az idegennyelvi óra, mint az anyanyelvi, ezért három felső osztályában elkerülhetetlen volt nehány rendes, kötelező délutáni óra is. Aggódik, hogy mindkét tudományos intézet, — mind a felsőbb leányiskola fölé emelt, főreáliskolai jellegű, háromosztályú, mind az önálló két irányra oszló, hatosztályú — károsan szaporítja azoknak a számát, akik tudományos pályára lépnek; a kettő közül mégis jobbnak tartja az előbbit és azt hiszi, hogy a közvélemény is az ő nézete felé hajlik. Síkraszáll ezen a fokon is amellett, hogy a nők minél kevésbbé mathematikai és minél inkább pszichológiai meg történelmi szempontból nézzék a világot. Az eddig még legkevésbbé körülírt nőiskolánál arra int, hogy ne álljon a hallgatók részéről sem mindig minden csupa hallgatásból. Utolsóelőtti szava minden iskolát felölel; ebben azt jelenti ki, hogy ahol a gyenge tanuló szempontjából túlterhelés mutatkoznék, ott az erős tanár igyekezzék azt ellensúlyozni jobbnál-jobb hozzákészüléssel és jobbnál-jobb módszerrel.

Szászország után Bajorországról Winter iskolatanácsos, Hessen tartományról az ugyanilyen állású Ottó doktor számol be. *Bajorországban* kifejlődött a reáliskolai felsőbb-leányiskola és mellette megmaradt az eredeti tipus is hat középiskolai osztállyal; megvan háromféle változatban a tudományos intézet, mely előképzettségül három felsőbb leányiskolai osztályt kiván, de még nem illeszkedik szorosabban a felsőbb-leányiskola fölé; megvan a nőiskola gazdasági és szociális irányú fejlődéssel, de nincs magasabb tanítónőképző, hanem ezt pótolja egyrészt az elemi tanítónők kitüntetése, másrészt az akadémiai képzés. Nők is lehetnek tagok mind a kerületi, mind az országos iskolabizottságban. Ami *Hessent* illeti, ott nagy a hatásuk a tanítónőképzőknek olyan irányban is, hogy nemcsak az állásfoglalásért, hanem a műveltségért is mindig jobban terjed a lányok továbbképzésének a vágya. A továbbképzés módjainak a megállapításában a nőegyesületeknek egyforma joguk volt a tanügyi körökkel. Az órabeosztásban nem vált még szükségessé változás. Kevesebb a hittan-, a rajz- meg az énekórájuk s több a számtan; a hittanban a tudományos anyag megrostálásával, a vallásos érzés erejével és a kiváló személyiség nevelő hatásával pótolnak; a rajzból és énekből a megfelelő nyelvi órákban is vesznek fel

valami odaillőt, a számtanban pedig arra fordítják a többletet, hogy az anyagot gondosabban elsajátítsák. Az intézetek összefüggésében, a latin nélküli egységes felsőbb leányiskola fölé elágazás nélkül emelték a tanítónőszemináriumot, a tudományos intézetet és a nőiskolát; a tanítónőszeminárium és a tudományos intézet két évig teljesen együtt tanul, a harmadik évfolyamban azonban többször szétválnak a neveléstan tanulói és az érettségi jelöltjei már csak azért is, hogy az előbbiek letehessék az elméleti vizsgát és készülhessenek a gyakorlati évükre; ők heti hat órában tanulnak németet; velük valósítják meg legelőször és legjobban azt a klasszikus hazafiságot, mely mindenekelőtt a nemzeti irodalommal, a nemzeti művészettel és a nemzeti filozófiával igyekszik hatást gyakorolni a lelkekre.

Az egyes országok és a sok különböző tipusú intézet után külön is kiemelik *a nőiskola* ügyét. Behatóan alaposan tárgyalnak róla és azt tűzik ki célul, hogy alkossák meg legalább elméletben ennek az iskolának az ideálját. Szeretnék elismertetni, hogy ez középpontja és beláthatatlanul jótékony forrása az egész nőnevelésnek; függetlennek óhajtják mind tartalomban, mind adminisztrációban minden más intézettől; alapjául a felsőbb leányiskolát kivánják, de azért óhajtják, hogy különbözzék ettől a tanítás anyagában is, módjában is; a részletes kiépítést a helyi viszonyoknak és a helyi hatóságoknak szánják, de nagy szerepet juttatnak már előre mindenütt és minden tárgyban a szociális képzésnek, nagy szerepet juttatnak ennek például mindjárt az anyanyelvben; komolyan felhívják a figyelmet ennek az egész nevelésnek azon legfőbb rendeltetesére, hogy előkészitse a nőt arra a hivatásra, ami a családban, a községben és az államban őrá vár. Igyekeznek róla gondoskodni, hogy az óráknak bizonyos minimuma kötelező legyen s hogy kellő alkalom nyiljék az elmélet gyakorlati érvényesítesére és gyakorlati elsajátítására.

Ezek között az előadások között szóba kerül *a tanítónói nyugdíjegyesület* is, még pedig különösen három óhajtással. Először, hogy a hatóságok, a magániskolákon megtakarított pénzből támogassák a negyven évnél öregebb tanítónőket nagy biztosítási díjuk lefizetésében; másodszor, hogy az öregségen és a munkaképtelenségen kívül fordítsanak nagyobb gondot betegségi esetekre és megfelelő ápolási támogatásra is, annálinkább, mivel a tanítónők nincsenek családoknál és mert a legtöbb helyen nem mehetnek férjhez; harmadszor, hogy a tanítónőket tájékoztassák már jelölt korukban a biztosítás útjairól, módjairól megfelelő nyomtatványokkal és egy-egy órai magyarázattal.

Majd Keller igazgató lépett a gyülés elé olyan közérdekű és messzire kiható gondolatokkal, melyek nagy lelkesedést

és nagy gyönyörűséget ébresztettek. Azért emelte fel a szavát, hogy *a német* legyen *az egész felsőbb leányiskolai munka központja* és azt bizonyította, hogy ez nem függ annyira a német órák számától, mint inkább a német művelődés kellő megbecsülésétől és a tanárok nyelvszeretetétől. Fejtegette, hogy ennek a felfogásnak a megvalósítására nagyon alkalmas a felsőbb leányiskola tanulóinak a nagy fogékonyságával; vegyes tanári testületének a sokoldalú, tág látókörével. Élénk állítja a német tanárának az ideálját, azt, aki művészi hangulatot ébreszt aki a szavaknak tartalmat ad; aki mérsékli az írást és evvel szépíti azt is, meg az élőszót is; aki szereti az egyéni dolgok eleven vonásait, kedves színeit; aki a a megfigyelésnél az utánzásnál, a megismerésnél segítségül hívja az éber érzékszerveket és a friss kézügyességet is; aki a gyermeki közvetlenséget ébrentartja és helyesen irányítja; aki nemcsak a fantáziára hat, hanem elvezeti a gyereket a gazdag a teljes élet forrásához és evvel megerősíti, felemeli, a körülmények mesterévé avatja; aki tért enged kisebb, jól megértető, emlékezetnevelő előadási formáknak és evvel örömet tud szerezni a gyerekek színészi hajlamainak; aki nem vet gátat a fiatalság alakító és teremtő képzelete elé avval, hogy az apróbb hibákat is folytonosan üldözi, akárhányszor rossz alkalmazásban; aki még idegen nyelvből is fordíttat, csakhogy szemléltetővé és gyönyörködtetővé tegye az anyanyelv gazdagságát, szebnél-szebb képeit, hatalmas fejlődési erejét és a prózában is lépten-nyomon megnyilatkozó költői lendületét.

Ez a példásan szép előadás élénk hozzászólást ébresztett. Szóba került, hogy milyen jó volna több német óra; hogy a gyerek mennyivel jobban szereti az elevenebb etimológiát, mint a merevebb nyelvtant; hogy a gyakori kérdezés milyen kárára lehet a gondolat és a nyelv folyamatos kialakulásának. Ellenvélemények is merültek fel. Egyrészt felvetették azt a kérdést, hogy az akaraterő szempontjából jó-e keresve-keresni a gyerek kedvét, hajlamát, erejének a játszi megnyilatkozását. Másrészt tanácskoztak rajta, hogy az igazgatók tegyenek-e meg mindent, még külön konferenciák összehívásával is, a tárgyalt módszer terjedésére, a tanároknak ebbe való belenevelésére, vagy hogy hagyják-e meg ezt a tanításmódot csak az erre termett tanároknak.

A német tanításhoz szépen hozzáfűződik *az egyesület könyvbizottságának a híradása.* Avval a nagy eseménnyel foglalkoznak, hogy Hannoverban külön folyóiratot adnak ki a lányok könyveiről. Megemlékeznek arról, hogy az időpazarlás vezetett erre a fontos újításra; hogy egy-egy iskola levéltárában száz meg száz könyvnek a bírálata hevert felhasználatlanul. Evvel a történelmi okkal megállapítják fővonásában a célt is, de azért

ezt még kibővítik jelentős hozzáadással. Kimondják ugyanis, hogy mindenkitől szívesen fogadnak véleményt egy-egy jó könyvről; hogy a jóérzékű, higgadt ítéletű anyák szavára különösen súlyt vetnek és hogy az ő tanácsaikat határozottan kérik. Evvel is igyekeznek közelebb jutni a fiatal lélek izléséhez, sajátságaihoz; igyekeznek megközelíteni azt az ideális állapotot, hogy csak művészi könyveket olvassanak és hogy a legjobb és a legművészibb könyv legyen a legkeresettebb, a legolvasottabb. Közben megemlítik, hogy az ilyen irodalmi megbeszélésnek a gondolata nagyon népszerű, hogy többen foglalkoznak vele és hogy az egyik keresztény szövetség az Eckart című lapban csak a népkönyvtárakról és az ifjúsági könyvtárakról ír. Háromtagú ügyvezető előljáróságot választanak meg, megszavazzák az utazási költségeket és a napidíjakat, szóval gondoskodnak róla, hogy mozogjanak és hogy eredményesen járhassanak el.

Ezek után a részletek után, a füzet végén úgyszólván igazolni látszik az egész egyesület nagy komolyságát és alapos beszámolóját egy-két más egyesületnek a fontos problémája, melyből szintén ki-kiviláglik, hogy milyen szép, de milyen nehéz feladatokkal áll szemben a mai nőgeneráció. Például *az egyetemes német nőegyesület* tárgyalt azokról a nehézségekről, melyek a jótékony mulatságoktól elválaszthatatlanok, de azért a pénzszerzés más módjának a megállapítását még mindig csak a jövőtől várja. — Bäumer Gertrud kitűzi a *női állampolgári nevelés* céljául, hogy az osztályellentétek enyhüljenek, hogy az egyesnek áttekintése legyen az egészről, hogy az egyes beleilleszkedjék az egészbe. Beszélnek *a nőnek mint fogyasztónak a nagy kultúrbefolyásáról.* — Helene Lange végigtekint a *nőemancipáció* fejlődésén; jellemzi a mai stádiumot annak a vonásnak a kiemelésével, mely szabad utat kiván a női erő érvényesülésének, mert másnak hiszi, mint a férfiét s mert épen ezért gazdagodásnak tekinti a művelődésre.

Az irodalmi rovat csaknem kizárólag *háztartási tankönyveket* mutat be. Az a vezérlő gondolata, hogy lelje fel a háztájékban minden családtag a maga kellemes, barátságos otthonát. Elismeréssel adózik egy-egy olyan résznek, melyen a takarékos beosztás vagy a házimunka célszerű végzése vörös fonálként huzódik keresztül-kasul.

A női hivatások megtanácskozásának a gyülésen az az általános lelkesedés vezet minden résztvevőt, hogy ne legyen semmi megnemtanult és semmi lélektelenül eltanult munka. Rajta vannak sok jóakarattal meg sok hozzáértéssel, hogy létesítsenek megfelelő útbaigazító hivatalokat és hogy evvel pótolják azt, hogy a női hivatásokban kevesebb a tradíció, mint a férfiakéban.

Az is örvendetes jelenség, hogy a *magasabb leányoktatásnak egyik tartományi egyesületében* már főgyülési sorát ejthetik olyan részletkérdésnek is, mint amilyen a francia igemódok és francia infinitivus módszere.

A felsőbb nőképzés érdekeit védő központi bizottság a *helyes pályaválasztás*ról és a helyesen megválasztott pálya derekas befutásáról tanácskozik. Küzd azokkal, kik megfelelő tehetség nélkül adják magukat tudományra, művészetre, iparművészetre; kik lenézik az iparművészetben a lelkiismeretes, ügyes technikát, kik társadalmi pozició szerint választanak munkakört. kik nem érzik önmagukban a hűen teljesített munka jutalmát, kik megkezdett kiképzésükben nem jutnak el egy-egy olyan befejező pontig, melyre később esetleg továbbképzés is alapítható. Elitéli a rövid, az egyoldalúságra vezető szakkurzusokat márcsak azért is, hogy útját állják minden pályaváltoztatásnak.

Budapest. *Dr. Schmidt Mária.*

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Polgári leányiskolák.)

1. **Arad szab. kir. város államilag segélyzett közs. polg. leányiskolájának értesítője az 1910—11. tanévről. — Közli: Simon Karolin igazgató.**

A tanév történetéből felemlítésre méltók: a nyugalomba vonuló Farkas Vilma énektanárnő helyét Farkas Mária foglalta el; Boros Jusztinet és Tanfy Máriát betegsége alatt Ferenczy Ilonka helyettesítette; az év végén a vizsgálatának megtartása után hirtelen halállal költözött el a tantestületből Ditrichstein Bernátné a francia nyelv tanítónője. — Az intézetet évközben meglátogatta: Varjassy Árpád kir. tanfelügyelő, Varjassy Lajos polgármester, dr. Barabás Béla orsz. képviselő, Nagy László képezdei igazgató, az Orsz. közokt. tanács megbizásából, Szukk Antal min. szakfelügyelő két ízben és még többen a város vezető férfiai köréből. — A tantestület tagjai voltak: *Simon Karolin* igazgató, *Benedek Etelka, Boros Juszline, Decsy Gézáné, Ditrichstein Bernátné. Drescher Gizella, Farkas Mária, Grosz Ilona, Haller Józsa, Kopp Erzsébet, Marinkovics Mária, Steinitzer Jenny* és *Taufy Mária.* — A növendékek létszáma: (63+68) +(56+51+35) + (54+50) + (53+50) = 480 volt; vallás szerint: rom. kath. 273, gkath. 5, gkel. 42, ref. 38, ág. ev. 27, izr. 95; anyanyelv szerint: magyar 422, német 23, román 29, szerb 5, francia 1.

2. **A beszterczei m. kir. áll. polg. leányiskola 1910—11. évi értesítője. XIV. évfolyam. Szerkesztette: Illyés Gizella igazgató.**

Az igazgató a záróünnepélyen elmondott beszédben beszámol az év történetével. E szerint meglátogatta az intézetet Pallos Albert miniszteri iskolalátogató; Cserhalomra kirándulást rendeztek s az Önképzőkör szép eredményes munkát fejtett ki. Nevezetes ujjítás, hogy csak délelőtt tanítanak, az eddigi délelőtti és délutáni tanítás helyett. A tantestület tagjai voltak: *Illyés Gizella, Bokor Árpádné, Eránosz Ferencné, Kassay Margit* és özv. *Mayr Károlyné.* A növendékek létszáma: 47+40+27+28 = 142 volt. Vallás szerinf: róm. kath. 36, gkath. 29, gkel 10. ref. 24, ág. ev. 8, unit 4, izr. 31.

3. **A brassói m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. — XXX. évfolyam. — Szerkesztette: Krbekné Liber Etelka igazgató.**

Ezen tanévben töltötte be az intézet fennállásának 30. esztendejét.

Szép megemlékezésben pillant vissza a 30 éves munkásságra Szekula Katalin tanítónő. Az alapításnál résztvevő tagok közül ma már csak Förderné Solymossy Anna tanítónő van az intézetnél, többiek vagy meghaltak, vagy máshova kerültek: Az intézet első igazgatója *Orbán Ferenc* volt, kit nagymérvű elfoglaltsága miatt Geőcze Sarolta helyettesített. Később, mai napig Krbekné Lieber Katalin vezette az intézetet. 10 év után 123 növendék létszám mellett bérházból (1890—91) állami épületbe, majd 1898—99-ben 236 növendékkel — a modern kor követelményeinek megfelelő — iskola céljára épült házba helyeztetett el az intézet, amely a párhuzamos osztályok felállítása óta ismét szűknek bizonyul. — Az intézettel kapcsolatos női kereskedelmi tanfolyam is 16 évi áldásos munkásságra tekint vissza. A 30 éves jubileumot ünneppel tették emlékezetessé. Az intézetet Killényi Endre polg. isk. igazgató, mint miniszteri biztos és Jancsó Benedek középisk. igazgató látogatták meg. — A tantestület tagjai voltak: *Krbekné Liber Etelka* igazgató, *Borosnyai Margit, Förderné Solymossy Anna, Jaschik Gyuláné*, özv. *Makoldyné Molnár Ilona, Pánczél Erzsébet, Filászy Mária*, özv. *Sánekné Sillo Lujza, Szekula Katalin, Taschek Gyula, Verzárné Perger Mária* és *Vizy Teréz*. — A növendékek létszáma (47+41) + (36+36) + (30+30) + (30+29) = 279 volt; vallás szerint: róm. kath. 80, gkath. 2, gkel. 43, ref. 61, ág. ev. 35, unit. 6, izr. 52; anyanyelv szerint: magyar 219, német 17, román 43. A női kereskedelmi tanfolyamon 39 növendék volt.

4. A budapesti Ranolder-intézet polgári leányiskolájának értesítője az 1910—11. évről. — XV. évfolyam.

Az intézet áldásos munkásságot fejtett ki a nevelésügy minden ágában. A polgári leányiskola növendékei is részt vettek a tanulmányi kirándulásokon és az intézeti ünnepségeken; tantestülete tagjai voltak: *Magdics Ignác* dr., *Luncz János* dr., *Pette Atanázia, Szép Mária, Császik Gizella, Csorda Romania, Krimm Irén, Kókay Ladiszla, Bach Flóra, Holzmann Teréz, Jellenz Margit, Schemnitz Gratia, Schieberna Julia* és *Schmidt Erzsébet*. — A tanulók létszáma: (62+62) + (44+40) + (50+36) = 294; vallás szerint: róm. kath, 288, gkath. 2, ág. ev. 3, ref. 1; anyanyelv szerint: magyar 267, német 18, olasz 3. — A füzet számos képet közöl az intézet külső és belső részeinek ismertetése alkalmából.

5. A dévai áll. polg. leányiskola XVIII. értesítője.

A füzet az igazgató évzáró ünnepi beszédét közli. A szemléltetése érdekében minden alkalmat megragadtak, elvezették növendékeiket ifjúsági előadásokra és vetített képekkel földrajz meg történeti előadásokat rendeztek. A testület tagjai voltak: *Borostyányné Schnegon Vilma, Éhenné Keményfy Katalin, Molnárné Doucha Bozsena, Szakátsné Máriássy Berta, Jakab Eleonóra* és *Liedemanné Czakó Olga*. — A növendékek létszáma! (51+36+32+38) = 148. Vallás szerint: róm. kath. 68, gkath. 3, gkel. 14, ref. 32, ág. ev. 2, izr. 29; anyanyelv szerint: magyar 132, német 3, román 13.

6. A dobsinai m. kir. áll. polg. leányisknla értesítője az 1910—11. évről. — Szerkesztette: Halasi Jenő igazgató.

«Hogyan neveljünk egészséges leányokat?» című értekezéssel kezdődik a füzet, amelyet Halasi Jenő igazgató írt. A tanév a szokott

mederben folyt. Faludy Jolánt az intézethez kinevezték, a női kézimunka tanfolyam kötelékébe lépő Lang Laura helyett. Tanulmányi kirándulásokat rendeztek: a helybeli jégbarlangba, az aggteleki cseppkőbarlangba és Zágráb-Fiuméba. — Meglátogatta az intézetet: Istvánffy Gyula min. iskolalátogató és Pogány István kir. tanfelügyelő úr. — A tantestület tagjai voltak: *Halasy Jenő* igazgató, *Stankovicsné Jaeger Vilma, Fábry Erzsébet, Uherkovics Ágost, Bartholomaeidesz Margit* és *Faludy Jolán.* — A növendékek létszáma; (51+44+27+39) = 161 volt; vallás szerint: róm. kath. 24, gkath. 2, ág. ev. 88, ref. 28, izr. 19; anyanyelv szerint: magyar 106, német 53, tót 2. — A női kézimunka tanfolyamra 33 növendék járt.

7. A fogarasi m. kir. áll. polgári leányiskola XXXIV. évi értesítője. Szerkesztette: Botta Anna igazgató.

Az iskola ujonnan átalakított, modern épületbe költözött. Kézimunka tanfolyama második éve áll fenn. Felnőttek számára is tartottak szabászati tanfolyamot, mit különösen kisebb városban igen szívesen fogadnak. Számos jótékonycélu gyűjtést rendeztek, kirándulási alapjuk is van. Az Al-Duna vidékét látogatták meg, igen sikerült, kedves kirándulás volt. Meglepő magas fokon állanak a német írásbeli dolgozatok, még akkor is, ha feltételezzük, hogy a tanulók tudnak németül. Az értesítő megismerteti a tanulót azzal is, hogy milyen pályákra készít elő a polg. leányiskola.

8. A győri m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. tanévről. — 29. évfolyam. — Szerkesztette: Nagy Gizella igazgató.

A füzet közli dr. Giesswein Sándor apátkanonok «a béké»-ről szóló előadását. Tanulmányi kirándulást rendeztek Sopronba; hivatalosan meglátogatta az intézette Gurgulits Antal moori polg. iskolai igazgató, mint min. szakfelügyelő; a tantestület tagjai voltak: *Nagy Gizella* igazgató, *Ajer Mariska, Czikann Berta, Gyurkovics Anna, Kántor Irma, Kiss Iza, Koller Izabella,* özv. *Lósy Edéné, Pentsy József, Rötzer Etelka, Spannraft Fanni* és *Timár Fánni.* — A növendékek létszáma: (52+52) + (41+41) + (32+32) + (42+40) = 332 volt; vallás szerint: róm. kath. 135, ág. ev. 34, ref 19, izr. 144; anyanyelv szerint: magyar 326, német 6. *A női kézimunka tanfolyamnak:* 53, *a női kereskedelmi tanfolyamnak:* 51 növendéke volt.

9. A huszti m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola értesítője. Szerkesztette: Révész Lajos igazgató.

Meleg szavakban búcsúznak el dr. Wekerle László kir. tanácsos, Máramaros vármegye nyugalomba vonuló tanfelügyelőjétől, ki a soknyelvi néptől lakta vidéken a huszti polg. iskolának nemcsak megalapítója, hanem mindég jóakaró pártolója volt. Jótékonycélu alapítványt tettek le a Husztról távozó gondnoksági h. elnök Petrovits Lajos kir. itélőtáblai biró emlékére. Az Iskola fejlődése mellett bizonyít a létszám folytonos emelkedése; tanulóinak száma 86, gyarapodás 16.

10. A kaposvári államilag segélyzett községi polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. — 29. évfolyam. — Közli: Nagyné Csorba Mária igazgató.

Az intézet történetében kimagaslik az ünnepély, amelyen (október 8-án) Somogy vármegye főispánja magas szárnyalású beszéd kisé-

retében átadta Őfelsége legkegyelmesebb elhatározásával adományozott koronás arany érdemkeresztet Nagyné Csorba Mária igazgatónak. — A tantestület tagjai a következők: *Nagyné Csorba Mária* igazgató, *Nagy F. Ödön, Aczélné Sebe Zsuzsanna, Tarjánné Nyeste Teréz, Szigeti Gy. Jolán, Vior Márta, Ratkó Margit, Popovics Anna, Seidl Anna, Fehér Henrik* és *Vajtha Jenő*. Az «Erzsébet Ifjúsági Önképző- és Segítő-Egyesület» szép és eredményes működést fejtett ki. Vagyona az év végén 17,377 kor. és 2·6 kataszteri hold «Balaton-Fonyódon». E nemes egyesület példája kevés követőre talál! A növendékek létszáma: (63+59+37+46) = 205 volt; vallásra nézve: róm. kath, 113, ref. 15, ág. ev. 1, izr. 76; anyanyelvre nézve: magyar 200, német 5. A női kézimunka órákon 162 tanuló 405 darab munkát készített 3180·71 korona értékben.

11. Komáromi m. kir. áll. polgári leányiskola értesítője az 1910—11. évről. XIX. évf. Szerkesztette: özv. Komjáthy Jenőné Márkus Gizella igazgató.

E tanév az intézet történetében jubileumi esztendő volt, amelyekről az értesítő bőven beszámol. Első helyen van Lőrinczy György tanfelügyelő írói jubileuma s utána következik hosszú cikksorozatban özv. *Komjáthy Jenőné* igazgató 30 éves tanári működésének megünneplése. Az iskola figyelemre méltó eredményeket mutat fel, amelyről a hivatalos iskolalátogatók is elismeréssel szóltak. *Burghardt Adélt* egy évi szabadság alatt *Lőrinczy Anna* helyettesítette; a tantestület tagjai voltak: özv. *Komjáthyné Márkus Gizella* igazgató, *Bottay Kálmán. Burghardt Adél, Hittrichné Fülöp Viktória, Lőrinczy Anna, Kormosiné Merle Mária, K. Ledermayer Ilona, Nikkel Irma Aranka, Pötzl Irma, Schosser Hermin.* A növendékek létszáma: (49 + 45 + 35+33+29+50)=271 volt; vallás szerint: róm. kath. 101, gör. kath. 2, ág. hitv. ev. 13, ref. 44, izr. 81; anyanyelv szerint: magyar 231, német 8, angol 1, cseh 1. A továbbképző női kézimunka tanfolyam is van az iskolával kapcsolatban.

12. Kiskunfélegyházai «Konstantinum» nevelőintézet polg. leányiskolájának értesítője az 1910—11. évre. Közli az igazgatóság.

A polgári iskola tanéve símán a régi igazgató vezetése mellett folyt le. A növendékek máj. 15-én a népligetbe és máj. 18-án a kecskeméti őserdőbe rándultak ki. A szorgalmi időben a gondnokság tagjain kívül meglátogatta az intézetet: *Petri Mór* kir. tanfelügyelő. A tantestület tagjai voltak: *Rettkesné Stelina Róza* igazgató, *Móczár Olga*, özv. *Pásztorné Gluzek Etelka, Sebőkné Jakubek Emma, Harkayné Tassy Zsuzsi.* A növendékek létszáma: 43 + 33 + 37 + 25 = 138; vallás szerint: róm. kath. 97, ág. hitv. ev. 2, ref. 3, izr. 36; anyanyelv szerint: magyar 137, német 1.

13. A kecskeméti állami polg. és elemi leányiskola XXXVI. értesítője.

A füzet «El nem mondott beszéd kilépő növendékeinkhez» című közleménynyel kezdődik, amelyet meleg szavakkal *Faragóné Szalontay Margit* írt meg. A tanév történetéből, amely a rendes keretek közt mintaszerűen folyt le, ki kell emelnem a «virágkultuszt». A virágok ápolására és szeretetére való gyakorlati nevelés abból állott, hogy

valamennyi tanteremben folyton tele voltak és vannak a virágállványok és az ablakok virággal. A leánykák öntözik a virágokat, a nagy szünidőre pedig hazaviszik és gondozzák, hogy a tanév elején beszámoljanak velök. Bár találna követőkre e nemes példa! Továbbá szépmunkásságot fejtett ki a két csoportban (III. és IV. osztályokban külön-külön) működő önképző kör. A tanulmányi kirándulást — Budapest, Rozsnyó, Dobsina, Poprád, Kassa útba ejtésével — június 25—29. közt rendezték. A tantestület tagjai voltak: *Pásthy Károly* igazgató, *Faragóné Szalontay Margit, dr. Füredyné Jakab Bella, Heverdle Margit, Katonáné Fülöp Juliska, Lőriczy Ida, Orbán Nándor, Orbánné Willer Gizella, Pásthy Sándorné, Schmidt Jenny, Zsigmond József, dr. Böszörményiné dr. Keresztély Irma.* Hivatalos látogatást tett Kurucz Gyula kir. tanfelügyelő. A növendékek létszáma: (I. *a)* 52, I. *b)* 58; II. *a)* 38, II. *b)* 38; III. *a)* 35, III. *b)* 37; IV. *a)* 30, IV. *b)* 31) = 319 volt. Vallásra nézve: róm. kath. 151, gör. kath. 6, ref. 84, ág. hitv. ev. 16, gör. kel. 3, izr. 59. Anyanyelvre nézve: magyar 313, német 6. Az elemi iskola négy osztályába 239 tanuló járt.

14. A késmárki ág. hitv. ev. elemi népiskola és polg. leányiskola értesítője. XVI. évfolyam. 1910—11. Közli Kertscher Sándor e. i. igazgató.

Szükséges lenne az összes polgári leányiskolai osztályok elhelyezése egy közös épületben. A polgári leányiskola tanulóinak száma 131, gyarapodás 5. Kegyeletes és hálatelt szívvel emlékeznek meg Zelenka ág. ev. püspökről. Igen fontos szerepe van e nemzetségektől lakta vidéken a szépen működő önképző körnek.

15. Az iglói ág. hitv. ev. elemi népiskola és polgári leányiskola értesítője. XXXI. évfolyam.

A lefolyt tanév történetében fontos a volt növendékek ötéves találkozója, az Önképző kör áldásos működése és kirándulások közt az Ötösbánya érc- és higanytelepeinek megtekintése. Meglátogatta az intézetet *dr. Walser Gyula* lelkész, *Münich Kálmán* udv. tanácsos és *Folgens Cornél*, továbbá a miniszter megbízásából *Istvánffy Gyula* miskolci állami polgári leányiskolai igazgató. A polgári leányiskola testületében a megüresedett segédtanítónő helyét *Maszny Gizella* tanítónő foglalta el; a tanári kar tagja volt még *Dobó Adolf* igazgatón kívül: *Seltenreich Hugó, Szépréthy Vilma, Torkos Mária, Thern László* és *Kintzler Árpádné*. A tanulók száma: 50 + 59 + 43 + 43 = 195 volt; vallás szerint: ág. hitv. ev. 55, ref. 11, róm. kath. 97, gör. kath. 1, izr. 31; anyanyelv szerint: magyar 87, német 99, tót 9. Nevezetes az intézet pénz- és éremgyűjteménye, amely 2122 értékes darabból áll.

16. A Dunáninneni ág. hitv. evang. egyházkerület modori leánynevelő-intézetének értesítője.

Vezető czikkben «a III. nemzetközi család- és nevelésügyi kongresszus»-ról emlékezik meg Brand Vilma igazgató. Iskolai kirándulást tettek Bécsbe és a Vág völgyébe. A tantestületben *Kolofont Margit* r. tanítónőt egy évi betegsége alatt *Varga Etelka* helyettesítette, özv. *Gräser Gyuláné* zongoratanárnő Pozsonyba költözvén, helyébe *Müller Hedvig* zenetanárnő hivatott meg Bécsből; mint új erő nyert alkalmazást *Otto Suse* okl. kertészeti szaktanítónő. A tantestület tagja volt

még *Brand Vilma* igazgatón kívül: *Hollerung Károly, Szluika Ella, Kis Jolán, Benedicty Szerén, Pukánszky Mici, Rombauer Erzsébet.* A tanulók száma: 22 + 24 + 26 + 22 = 94 volt; vallásra nézve: ág. hitv. ev. 73, ev. ref. 4, róm. kath. 10, izr. 7; anyanyelvre nézve: magyar 32, német 29, tót 33.

18. A nagyváradi községi polgári leányiskola értesítője az 1910—11. évről. 33. évfolyam. Közli: özv. dr. Személy Kálmánné igazgató.

A városi tanács nagyot lendített a nagyváradi leánynevelés ügyén azon elhatározásával, amellyel az eddigi négy osztályú polgári leányiskolát nyolc párhuzamos osztályúvá fejlesztette, mert lehetővé tette, hogy a városban működő 5 polgári leányiskolából helyszűke miatt kimaradó növendékek a községi leányiskolába felvehetők legyenek. Nevezetes ünnepély volt november 20-án, amikor Hlatky Endre főispán a nyugalomba vonult özv. Rechtné Bauer Zsófia igazgatónőnek fáradságos tanügyi munkásságának elismeréseként a királyi kitüntetést a koronás arany érdemkeresztet átnyújtotta. A volt tanítványai ezen ünnepség alkalmából 1340 koronás alapítványt tettek le a helyi központi takarékpénztárba «Recht néni» elnevezéssel, amely összeg kamataiból évenkint a polgári leányiskolának egy kiváló jó és ipari v. gazdasági pályára készülő növendéke nyerjen jutalmazást. A kisebb tanulmányi kirándulásokon kívül 41 tanulóval az igazgató vezetése mellett tanulmányi kirándulást rendezett az intézet Fiuméba. A Petőfi Önképző kör és a «Jótékonyság» egyesülete működéséről is számot ad a füzet. A tantestület tagjai a következők voltak: özv. *dr. Személy Kálmánné* igazgató, *Beleznay Antalné, Budaházy Kálmánné, Kain Mária, Krucso Margit, Oltinné Gergelyffy Erzsébet, Reichard Ella, dr. Simonyi Ernőné, dr. Tóth Mihályné, Vesseiné Toldy Blanka, Beleznay Antal, Vohl Ilona, Herczog Mária, Kovácsné Melcher Margit, Kiss Aranka, Buhl Kornelia, Diósi Irén* és *Varya Róza.* A növendékek létszáma: (47 + 46 + 44) + (44 + 42) + (43 + 41) + 62 = 369 volt; vallás szerint: róm. kath. 58, gör. kath. 2, gör. kel. 5, ref. 119, ág. hitv. ev. 10, izr. 175; anyanyelv szerint: magyar 364, német 5.

19. A nagykörösi községi polgári leányiskola értesítője az 1910—11. évről. 31. évfolyam. Összeállította: Szurmó Ambrus igazgató.

A városban dühöngő kanyarójárvány miatt az iskolában március 22-től április 25-ig a tanítás szünetelt. Szép tanulmányi kirándulást rendezett a tantestület Szegedre. A tantestület tagjai a következők: *Szurmo Ambrus* igazgató, *Szurmóné Gazda Mária, Schneiderné Gáspár Mária, Tóth Erzsébet, Osváthné Kolen Albina.* A növendékek létszáma: (45 + 34 + 32 + 21) = 132 volt; ezek közül vallás szerint: róm. kath. 21, ref. 90, ág. hitv. ev. 1, unit. 1, izr. 19; anyanvelv szerint: mind magyar.

20. A nagyszebeni m. kir. állami polg. leányiskola 1910/11. évi értesítője. XXV. évfolyam. Szerkesztette: Pod Péter igazgató.

Az év rendes mederben folyt le. Lélekemelő ünnepélye volt a Petőfi emléktábla leleplezése alkalmából. Tanulmányi kirándulást 32 növendékkel Segesvárra tettek. A tantestület tagjai a következők: *Pod*

Péter igazgató, *Podné Persz Katalin, Kocsuba Róza, Linz Zelma, Pathy Maria, Vámszer József, Resch Rezső.* A növendékek létszáma: 54+42+49+34=179 volt; anyanyelv szerint: magyar 98, német 45, román 35, egyéb 1; vallás szerint: rkath. 48, gkath. 8, gkel. 30, ref. 31, ág. ev. 22, unit, 1, izr. 39.

21. A nagybecskereki Messinger Karolin-féle magán polgári leányiskola értesítője.

A tanév történetében nevezetes az a szülői értekezlet, amelyről a vezető cikk «a szülő és az iskola» címmel emlékezik meg, továbbá az öt napos aldunai kirándulás, amelyet Marek Erzsike IV. osztályú növendék igen ügyesen ismertet. Az intézeti épület modern fejlődése és felszerelésére a tanévben százezer koronánál nagyobb összeget fordított az igazgatóság. Hivatalosan meglátogatta az intézetet *Grézlo János* kir. tanfelügyelő és *Szukk Antal* nagyszentmiklósi áll. polgári isk. igazgató, mint szakfelügyelő, akik mindketten a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak a tapasztalt rendről és kiváló eredményről. A tantestület tagjai. *Messinger Karolin* igazgató, *Dalmát Aranka, Tóth Paula, Knajaskó Lajos, Végh Margit, Roemer Elize, Hartl Gábriella, Elijás Mariska, Salkovszky Berta, Reindl Cs. Irén, Rohoska Vilma, Kalniska Helén, Elijás Józsika, Bárány Béla, Dunai László,* dr. *Magyar Károly, Szaladáry Ede, Szenes Adolf* és *Úrhegyi János.* A tanulók száma: 35+41+35+41 = 152; vallás szerint: róm. kath. 41, ref. 3, ág. h. evang. 4, gör. kel. 33, izr. 68; anyanyelv szerint: magyar 88, német 26, román 1, horváth 1, szerb 33. A továbbképző tanfolyamra 16, a háztartásira 11 tanuló járt.

22. A nyiregyházai községi polgári leányiskola értesítője az 1910/11. évről. Közli: Gáspár Gézáné igazgató.

Az értesítő első fejezete: «Az ifjúsági olvasmányokról» szól, amelyet az intézet szép ifjúsági könyvtárában szerzett szaktudással és alapos gyakorlati tapasztalatok útján Klenner Berta tanítónő írt. A tanév történetéből említést érdemel a sikerült négy napi kirándulás a Magas Tátrába, 36 tanuló részvétele mellett (költség fejenként 33 korona). Hivatalos látogatást tett az intézetben dr. *Wilt György* Szabolcsmegyei kir. tanfelügyelő februárban. A tantestület tagjai: *Gáspár Gézáné* igazgató, *Adorján Ferencné, Benes Berta, Jéger Emma, Klenner Berta, Kubik Katinka, Mayer Lipótné, Osztiadel Anna, Tas János, Werner László* és *Zelenka Márta.* A növendékek létszáma: (54+49)+(42+41)+(46+30)+(34+32) = 328 volt; vallás szerint: róm. kath. 89, gör. kath. 11, ág. h. ev. 50, ref. 90, izr. 88; anyanyelv szerint: magyar 319, német 9. Az intézettel kapcsolatos ref. jellegű internatusban 36 növendék lakott.

23. Az óbecsei közs. polg. leányiskola értesítője az 1910/11. évről. Közzé teszi: Pataj Iza igazgató.

Tanulmányi kirándulást a Balaton és környékének megtekintésére rendeztek. Az intézetet meglátogatta *Baranyi Gyula* min. iskolalátogató. A tantestület tagjai: *Koncsekné Weisz Gizella, Markovics Mária, Berzenkovics Paula* és *Müller Gyula.* A növendékek létszáma: 29+35+21+14=99 volt; vallás szerint: róm. kath. 41, gör. kel. 24, prot. 5, izr. 29; anyanyelv szerint: magyar 73, szerb 24, horvát 1, német 1.

24. A pancsovai m. kir. áll. polg. leányiskola 1911/12. évi értesítőjét Fritzsche Ernőné igazgató szerkesztette.

A tanítás ideje még mindig a délelőtti és délutáni órákra terjedt, amivel alkalmat akart az intézet növendékeinek adni arra, hogy a déli órákban a háztartási teendőkben segédkezhessenek szüleiknek. Meglátogatta az intézetet f. é. április hó végén *Szukk Antal* nagyszentmiklósi áll. polg. iskolai igazgató. «Magyar Szalon» műkiállítását és a csángók kézimunkáinak *Hertelendifalván* való kiállítását megtekintették. A tantestület tagjai. *Fritzsche Ernőné* igazgató, *Baum Amalia, Kiss Endréné, Klobusiczky Lajosné, Poznan Jolán, Nimcsevics Erzsébet, Klobusiczky Lajos* és *Klempay Rózsi*. Beírtak: (49+54+38+38) = 179 tanulót, akik közül róm. kath. 88, gör. kel. szerb 37, gör. kel. román 7, ág. ev. 17, ev ref. 6, izr. 24; anyanyelvre nézve: magyar 55, német 77, tót 2, román 7, szerb 38. Az értesítő közli az 1910 júniusi fiumei tanulmányi kirándulás leírását, amelyet két negyedéves növendék igen ügyesen írt meg.

25. A pápai áll. polg. leányiskola és a vele kapcsolatos kézimunka tanfolyam XXXVI. értesítője.

A tanév történetéből felemlítésre méltó a gyakorlati kertészeti tanítás. Érdekes kirándulást rendeztek 49 növendékkel Győrbe. Az intézetet meglátogatta *Papp Sándor* tanfelügyelő és *Győry Vilmos* pozsonyi polgári fiuiskolai igazgató. A tantestület tagjai a következők: *Nagy Gabriella* igazgató, *Berczelits Erzsi, Jankó Lászlóné Jerfy Hermin, Johász Imréné Sirchich Hermin, Markhót Angela, Szabó Etelka, Baráth Mária, Herz Dávid, Gáty Zoltán, Kodolányi Árpád* és *Csoknyay Eliz.* A növendékek létszáma: (84 + 44 + 35 + 33) = 196 volt; vallás szerint: róm. kath. 52, ref. 25, ág. ev. 22, izr. 97; anyanyelv szerint: magyar 193, német 3. A kézimunka-tanfolyamra járt: (11 + 5) = 16 tanuló.

26. Dr. Bertha János győri nagyprépost által alapított repcekőhalmi tan- és nevelőintézetnél fennálló polg. leányiskola értesítője.

Ámbár az intézet néhány éve fennáll, most bocsátja ki első értesítőjét. A kegyelet és az igaz hála hangjain emlékszik meg az intézet alapítójáról néhai dr. Bertha János győri nagyprépostról. Az intézet bennlakással összekötött elemi és polgári leányiskola. Utóbbinak 52 növendéke volt. A testi nevelésre, tornára nagy gondot fordítanak.

27. A tiszai ágost. hitv. evangelikus egyházkerület rozsnyói leánynevelő-intézetének értesítője. Közli: Bartholomaidesz Adél igazgató. 1910—11.

A szeretet melege sugárzik át azon szavakon, melyekben a negyedik osztály növendékeitől bucsúzik az igazgató. Kötelességükké teszi a lelkiismeretességet, a szorgalmat, ne vessék meg a házi munkát, óvakodjanak a félműveltségtől. A boldogságot nem az élvezetben, hanem a becsülettel végzett munkában keressék. Az intézet sajnos már nem képes befogadni a jelentkező tanulókat. A szülők fogadására kijelölt nap nem talált azok részéről azzal az érdeklődéssel, melyet megérdemelt volna. A nevelés mellett sokat gondolnak a testápolással is, fürdő, séta, kirándulás, korcsolyapálya, tornázás a szabadban, mind erről

tanuskodik. Kedvesen írja le egyik növendék a tavalyi kirándulást, meglátszik rajta a tanulók öröme, de öntudatlanul jellemzi a tanító és tanítvány közötti benső, kedves viszonyt is. A közölt rendtartási szabályok jól vannak összeállítva.

28. A segesvári m. kir. áll. polgári leányiskola értesítője az 1910—11. évről. Szerkesztette: Gyöngyössy István igazgató. XIII. évfolyam.

A füzet Gyöngyössy István igazgató 40 éves tanári működéséről Polló István kir. s. tanfelügyelő emlékezik meg. Tanulmányi kirándulást rendeztek a marosújvári sóbányához s eredményes munkásságot ért el az Önképző kör. A tantestület tagjai voltak: *Gyöngyössy István, Gyöngyössyné Pötzl Adolfin, Lerchenfeld Mária, Czettler Eugenia, özv. Vándoryné Wollmann Erzsébet, Antal Irén, Gray Mária, Andrássy Ilona, Bokor Mária, Gutt Mária* és *Kor Györgyike*. A tanulók létszáma: 28 + 24 + 29 + 29 = 110 volt; vallás szerint: róm. kath. 29, gör, kath. 2, gör. kel. 11, ág. hitv. ev. 13, ref. 24, unit. 12, izr. 19; anyanyelv szerint: magyar 79, német 19, román 13. A házias jellegű bentlakásról és köztartásról bőven közöl ismertetést az értesítő.

29. A szamosújvári női kézimunka-tanfolyammal egybekapcsolt m. kir. áll. polg. leányiskola VI. értesítője. Szerkesztette Zöld Sándor igazgató.

Érdekes a tantestület azon előterjesztése, amelyben a harmadik osztály számtanóráit, az első osztály kézimunka-óráit kettőről háromra kívánja emelni. A kézimunka-tanfolyam elméleti tárgyai közé a magyar irodalomtörténetet és művelődéstörténelmet kívánja felvenni. A gondnokság magáévá teszi a tantestület azon indítványát, melyben internátussal összekötött új épületet kérnek a miniszteriumtól az iskola számára. A záró-ünnepélyen az intézet fennállásának tíz éves történetét és a leányiskolák feladatát vázolja az igazgató. Az iskolának 122 tanulója volt.

30. A szarvasi áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. Szerkesztette: Weinberger Fanni igazgató.

Tanulmányi kirándulást Erdélybe vezettek. Az intézet mindent elkövetett, hogy az Alföld gyermekei közül az egy hétre terjedő kiránduláson mentül többen résztvehessenek; e cél elérése érdekében május 20-án erkölcsileg és anyagilag sikerült előadást rendeztek, amelynek 357 korona volt a jövedelme. Az intézetet meglátogatta *Nagy Lajos* orosházai polgári iskolai igazgató, mint szakfelügyelő és *gróf Bolza Géza* gondnoksági elnök, ez utóbbi minden hónapban. A tantestület tagjai voltak: *Weinberger Fanni* igazgató, *Csépány Margit, Lukes Ilona, Margócsy Emma, Lavatka Ilona* és *Kürthy Mária*. A növendékek létszáma: 49 + 39 + 38 + 27 = 153 volt; vallás szerint: róm. kath. 33, ág. hitv. ev. 66, ev. ref. 19, izr. 35; anyanyelv szerint: magyar 153. A női kézimunka-tanfolyamra 11 növendék járt. Rendkívüli tantárgy a francia nyelv volt; tanította az igazgató két csoportban.

31. A szászvárosi m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. Szerkesztette: Horkay Malvin igazgató. XIII. évfolyam.

«A kedélyképzés fontossága» című értekezéssel kezdődik a füzet, amelyet *Simonné Horkay Malvin* igazgató írt. A tanév békés menetét megzavarta a városban fellépő kanyarójárvány, amely miatt május 23-tól a tanítás szünetelt s a vizsgálatok is elmaradtak. Meglátogatta az intézetet *Gyöngyössy István* segesvári polgári leányiskolai igazgatón kívül a kir. tanfelügyelő is. Mindketten megelégedésüket ki is fejezték. A tantestületi értekezletek *érdekes pedagógiai kérdések tárgyalásával foglalkoztak.* A növendékek számára öt Uránia-előadást rendezett a tantestület, amelynek tagjai voltak: *Simonné Horkay Malvin* igazgató. *dr. Neumanné Haidvogel Paula, dr. Baloghné Bukát Ilona, Jászfy Blanka, Gergelyfy Ida, Örtelné Szilágyi Ilona* és *Varga Ibolyka.* A növendékek létszáma: 24+21+22+18=85 volt; vallás szerint: róm. kath. 18, gör. kath. 5, gör. kel. 24, ref. 18, ág. hitv. ev. 6, unit. 2, izr. 12; anyanyelv szerint: magyar 49, német 9, oláh 27.

32. A szegedi állami polg. leányiskola értesítője. Szerkeszti Teleky László igazgató.

Leánynövendékeink hibás neveléséről ír Resli Magdolna. Az intézet igazgatója külön cikkben ismerteti mindazokat a felsőbb iskolákat, illetőleg pályákat, melyek a négy polgári osztályt végzett növendék előtt nyitva állanak. A 37 év óta fennálló polgári leányiskola rövid történetét is tartalmazza az értesítő. Az iskola oly szép fejlődést mutat, tanulóinak száma annyira emelkedett, hogy a közel jövőben két polgári leányiskolája lesz Szegednek. Van kézimunka-tanfolyamuk is. A növendékek egészségi állapota, erkölcsi magaviselete kielégítő volt, csak a vidékről vasúton bejáró tanulók magaviselete ellen van panasz. Volt francianyelvi, zongora és tánc-tanfolyamuk.

33. A szilágysomlyói m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. Szerkesztette: özv. Konecsnyné Csöke Teréz igazgató.

A Tordára vezetett tanulmányi kirándulás leírásával kezdődik az értesítő. Megemlítésre méltó, szép hazafias működést fejtett ki az intézet kebelében működő Önképző-kör. A tantestület tagjai voltak: *özv. Konecsnyné Csöke Teréz* igazgatón kívül *Hikker Erna, Marossy Aranka. Arendásy Mária* és *Bardócz Lajos.* A növendékek létszáma: 21 + 15 + 23 = 59 volt (negyedik osztálynak növendéke nem volt); vallás szerint: róm. kath. 8, gör. kath. 1, ref. 26, izr. 24; anyanyelvre nézve: magyar 58, román 1.

34. A szolnoki m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. Szerkesztette: Ellmann Elvira igazgató. XII. évfolyam.

A füzet az elhúnyt Csekey István ref. lelkészről emlékezik meg kegyeletesen. A tanév történetéből kiemelhető a húshagyó keddi kelmes táncmulatság, a Moric ligeti kirándulás és a Magas Tátrába rendezett tanulmányi utazás. Az intézetet Pásthy Károly min. biztos látogatta meg. A tantestület tagjai voltak: *Ellmann Elvira* igazgató, *Csekey Istvánné, Hasitz Jusztina, Iványiné dr. Schmidt Erzsébet, br. Jeszenák Anna, Kissné Krasznay Etelka, Nyitóné Horváth Irén, dr Sallayné Bocskay Emília, Vargha Ida, Wehle Lucia.* A növendékek létszáma: (55+21)+(41+41)+(30+32)+46 = 239 volt; vallás

szerint: rk. 154, gkath. 1, ref. 20, ág. ev. 3, izr. 61; anyanyelv szerint: mind magyar.

35. A Szombathely városi államilag segélyzett polgári leányiskola 35. és a női kereskedelmi tanfolyam 17. értesítője.

A füzet elején a 3 napos pozsonyi kirándulás leírása olvasható. Az adományok, jótékonyság és jutalmak fejezete igen nagy tevékenységre mutat. Hivatalosan meglátogatta az intézetet *Kiskos István* városi tanácsos és *Kaszonyi Mihály* miniszteri biztos. A tantestület tagjai voltak *Pálffy Boldizsár* igazgatón kívül *Divald József, Ekkert Irma, Fliszár Sarolta, Fridrich Hermin, Gyuk Pál, Criastélyiné Hodossy Laura, Greisingerné Kerecsényi Margit, Pogányiné Kerner Angela, Liss János, Klein Gyula, Kőrösi József, Matics Anna, Griszhaberné Mocsáry Olga, Gronovszkyné Posgay Margit, Deméné Rill Vilma, Szabó Ilona* és *Vedres László*. A tanulók létszáma: (I*a*. 59, I*b*. 59, II*a*. 48, II*b*. 62, III*a* 42, III*b*. 42, IV*a*. 34, IV.*b*. 37) = 383 volt; vallás szerint: róm. kath. 222, gör. kath. 1, ref. 6, ág. h. ev. 27. izr. 126; anyanyelv szerint: magyar 372, német 11. A 17 éve fennálló női kereskedelmi tanfolyam az utolsó évfolyamán (40=40) = 80 tanítvány volt, a kik között róm. kath. 46, ág. h. ev. 6, ref. 1, izr. 26 volt, továbbá magyar 77 és német anyanyelvű csak 3. A tanulók életkora a 15—16 évekre esik.

36. A páli szent Vincéről nevezett irgalmas nővérek vezetése alatt álló trencséni polg. leányiskola értesítője az 1910—11. tanévről. Közli: az igazgatóság.

Meglátogatta az intézetet *Kosztka Mihály* kir. tanfelügyelő. A tantestület tagjai a következők: *Aschenbrenner Zsófia, Hlatky Jozefa, Jártas Antuza, Keller Lajos, Kovács Sarolta, Neurohr Cherubina, Paulik József, Streér Hedvig* és *Zmertych Vilma*. A növendékek létszáma: 41+44+33+31 = 149 volt; vallás szerint. rk. 139, ág. h. ev. 4, ref. 1, izr. 5; anyanyelv szerint: magyar 63, német 14, tót 72. Az intézettel kapcsolatban internatus és ovoda meg elemi iskola van.

37. A túrkevei m. kir. áll. polg. fiú- és leányiskola értesítője. Közli: Farkas Imre igazgató. 1910—11.

Igen érdekes cikke van Hegyfoky Kabos plébánosnak a fenologiai megfigyelésekről, melyek a Magyar Földrajzi Társaság felhívására végeznek az Alföldön s melynek egyik állomása Túrkeve. Hegyfaky Plébános a polg. isk. tanárok belevonásával teszi megfigyéléseit a növények virágzása, lombosodása, gyümölcsözése stbre vonatkozólag. A túrkevei iskola három éve áll fenn. Tanulóinak számu folyton gyarapodik. Szociális téren is igen szép működést fejtett ki a tanári kar. A túrkevei Szabad iskolának mindössze több mint másfél ezer hallgatója volt. Az iskolának van kirándulási alapja, szegény tanulók segítő egylete és több jótékonycélú alapja. Közlik rendtartártási szabályaikat is.

38. Az újpesti m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. tanévről. Közli: Scherer Gyula igazgató. XXVIII. évfolyam.

Az intézet már harmadik éve jubilál. Először az intézet. az után az igazgató, most négy tanár ülte 25 éves jubileumát: *Bauer Soma*,

Endréné Mihályházi Tóth Matild, Klemnicsekné Visontay Irma és *Molnár Vince.* A füzet első cikke az ő munkásságokat idézi szemünk elé, melyre a kartársak és növendékeik örömmel néznek vissza. Az elmult tanévben az intézet új épülete elkészült és decemberben modern berendezésével megnyilt a tanulni vágyók számára. Az intézetet ebből az alkalomból meglátogatta: Petri Mór, kir. tanácsos kir. tanfelügyelő úr, dr. Varázséji Béla prepost plebános, dr Vig Albert, iparoktatási főigazgató és Hackel Lajos énekoktatási szakfelügyelő. A tantestület tagjai voltak: *Arányi Blanka, Arányi Olga, Bauer Soma, dr. Eigerné Török Ilona, dr. Elefantné Sikor Jolán, Endre Jánosné Tóth Matild, Frölichné Kaffka Margit, Gegus Ilona, Hartmayerné Brief Karolin, Haszlinszky Gusztáv, dr. Hederváry Ernő, Herrerné Drumár Alexandra, Juhász Ida, Kissné Fodor Etelka, Kovácsné Deaky Emília, Körmendy Mária, dr. Orosznè Oravszky Etel, Scherernè Ragályi Róza, dr. Steineckernè Mocsáry Malvin, báró Sommarugané Than Irma, Szukováthy Ilona, Vaskovics Erzsébet, Vatter Margit, Vladárne Szalkay Izabella, Wittichné Knaute Karolina.* A növendékek létszáma: (61+60+61+60)+(52+56+54+42)+(48+48+44+46)+(40+40+40+38) = 790 volt; vallás szerint rk. 418, gkath. 2, ref. 58, ág. h. ev. 29, babtista 2, izr. 58; anyanyelv szerint: magyar 694, német 63, tót 7, cseh 1, angol 1, orosz 1. (Az adatok nem megegyezők!) A női kézimunka tanfolyamra 72 tanuló járt.

39. Az ungvári m. kir. áll. polg. leányiskola értesítője az 1910—11 évről. V. évfolyam. Szerkesztette: Deák Gyula igazgató.

A tantestület tagjai: *Deák Gyula* igazgató, *Bodisné Csekme Róza, Csécsi Nagy Julia, Álszeghy Piroska, Bondyné Lendvai Vilma, Lévai Mária, Michel Emil, Varghánè Kozma Eszter* és *Zomboy Aranka.* A növendékek létszáma: (68+64+64+52) = 248 volt; vallás szerint: rk. 82, gkat. 26, ref. 30, ág. ev. 5, izr. 105; anyanyelv szerint: magyar 246, német 1, cseh 1. A női kézimunka tanfolyamon (14+5)= 19 növendék volt.

40. Az újvidéki m. kir. áll. polg. leányiskola 1910—1911. tanévi értesítője. 35. évfolyam. Közli: Nemessányi Adél igazgató.

A füzet elején van 26 oldal Bakonyi Hugó értekezése: «Az emberiség jövőjének kérdése». Az értesítő a tantestület buzgó munkásságát tárgyalva kiemeli Fizely Julia tanítónő lankadhatatlan és fáradhatatlan tevékenységét, amiért külön tanfelügyelői elismerésben is részesült, mert az ő munkássága a rendes tanításain kívül kiterjed, a természettani gyűjtemények rendben tartására, a tanári, ifjúsági és segélykönyvtárak meg a lap- és értesítőgyűjtemények kezelésére és a növendékek virágszeretetének, a virágnevelésnek fejlesztésére. Felemlíthető, hogy az intézet tornatanárai: Mészárosné Weisz Berta és Ugray Lajos a helybeli főgimnázium tornatanárával s mindkét intézet növendékeivel tornaünnepélyt rendeztek; a vidéki város között az elsőt, amely 1000 tanuló részvételével, kiérdemelte közönség nagy elismerését. Az intézetet meglátogatták: *Baranyi Gy* min. iskolalátogató, *Faragó János* és *Petheő János* kir. tanfelügyelők. A tantestület tagjai voltak: *N. Nemessányi Adél* igazgató, *Bakonyi Hugó, Bakonyi Hugóné, Bittenbinder Irén, Dvorcsak Ferenc, Fizely Julia, Hang Kornélia, Harrach Etelka, Hellerné M. Zsófia, Zsebőkné As-*

bóth Anna, Vojnich Lenke, dr. Gruby Rezső, Mészárosné W. Berta, Steiger Frigyes, Ugrai Lajos. A növendékek létszáma: (I*a.* 35, I*b.* 39, II*a.* 37, II*b.* 37, III*a.* 28, III*b.* 26, IV*a.* 31, IV*b.* 34) = 268 volt; ezek közül vallásra nézve: rk. 54, gkat. 2, gkel. 79, ág. ev. 29, ref. 11, izr. 93; anyanyelvre nézve: magyar 146, német 38, tót 3, szerb 81.

41. A váci róm. kath. polg. leányiskola értesítője az 1910—11. tanévben. Kiadja az igazgatóság.

Első cikke szép, szívből fakadt és szívből szóló szavakban a szülőknek, első sorban az anyáknak kötelességévé teszi a vallásos nevelést, jellemfejlesztés, életre való nevelést és az intenzívebb érintkezést az iskolával, Az iskola kirándult Budapestre, többször voltak vetített képekkel illusztrált előadásaik. Az intézet a nevelés vezető, irányító elvét nem a rideg szigorúságban, hanem a szeretetben ismeri fel. «Mária Egyletükben» erkölcsös, jellemes nőket kívánnak nevelni. Az intézetnek 163 tanulója volt.

42. A verseczi városi polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. 13. évfolyam

A füzet elején megható szavakban van megörökítve az elhalt Lászlóffy László apátplébános, iskolaszéki alelnök emléke. Az intézet május 12-én *Mihalik Sándor* budafoki áll. polgári iskolai igazgató látogatta meg. A tantestület tagjai voltak: *Antalfi M. Eduarda, Pohr M. Coclesta, Daum Ottó, Deruha M Dolezsál M. Mannela, Dolezsal M. Relindisz, Hösl M. Aquina, Kelemen Adrienne, Márton M. Ilona, Rasch M. Sziviarda, Sarkadi M. Fidelisz, Schüzó M. Erneszta.* A növendékek létszáma: (40+38)+(37+25)+(59+44) 264 volt; anyanyelv szerint: magyar 86, német 73, szerb 65, tót 1, bolgár 1; vallás szerint: rk. 130, gkath. 3, gkel. 80, ág. h. ev. 5, ref. 5, izr. 20. A *női kézimunka tanfolyamnak* 21 növendéke volt.

43. A zsámbéki irgalmas nővérek vezetése alatt álló polg. leányiskola értesítője az 1910—11. évről. 5. évfolyam.

Az intézetre vonatkozó számos képpel díszített értesítő első cikke: «Hogyan védekezzünk?» címmel a sexuális proklemákat fejtegeti a leánynevelés érdekében; második cikke pedig a Mária kongregációt ismerteti, mely egy esztendeje alakult meg az intézetben. A tanév rendes mederben folyt le. Szép ünnepélyekkel tisztelték meg az intézet látogatóit: *dr. Prohászka Ottokár* székesfehérvári püspököt, *Magdics István* esperes-plébánost. Színi előadással egybekötött más hazafias, jótékonycélú stb. ünnepélyeket is rendeztek. A tantestületnek tagjai voltak: *Radnich Imre* igazgató, *Tóth M. Zenke, M. Blandina, Kegl Gizella, Drgon M. Alfonza, Hoffmann M Gizella, Bohus M. Gerarda, Hrebichek M. Szidonia* és *Viggl Jean Agnes.* A növendékek létszáma: 8+26+16+18 = 68 volt; vallás szerint: rk. 62, ref. 3, izr. 3; anyanyelv szerint: magyar 55, német 5, tót 8.

44. A nagyszöllősi m. kir. áll. polg. fiú- és leányiskola 30 éves története és értesítője az 1911/12. iskolai évről. Szerkesztette Kerekes Sándor igazgató.

Az iskola szép multjáról meleg hangon emlékszik meg az értesítő, mely beszámol a Munkácsra tett tanulságos kirándulásról is és a segélyezésekről, jutalmazásokról, az iskola jótékonyságáról, az önképzőkörök működéséről és a latin tanfolyamról. A leányiskola tanító-

testülete az igazgatón kívül a következő tagokból állott: *Pilisiné Neher Paula, Nagyné Molnár Julia, Inánkáné Gyurmán Sarolta, Bordeauxné Gergics Sarolta, Neher Krisztina, Murányi Kálmán, Szeghy Ilona* és a hitoktatók. A leánynövendékek létszáma 117 volt, csak magyarul beszélt 70, a többi oroszul és románul is. Az iskola fontos hazafias missziót végez.

MARX és MÉREI tudományos műszerek gyára
Budapest, VI., Aradi-utca 60.

Gyártanak
saját gyártelepükön
mindennemü
fizikai, kémiai és laboratoriumi tanszereket.
Elismert elsőrangu gyártmány.

A gyártelepen saját, jól felszerelt
kisérleti laboratoriumi
van, amely a tanár urak rendelkezésére áll.

Kitüntetve: 1906-ban *állami ezüstéremmel*, 1907-ben a budapesti balesetügyi kiállításon *állami ezüst éremmel*, 1907-ben a pécsi orsz. kiállításon *arany éremmel.*

A gyártelepen 80 alkalmazott van állandóan foglalkoztatva.

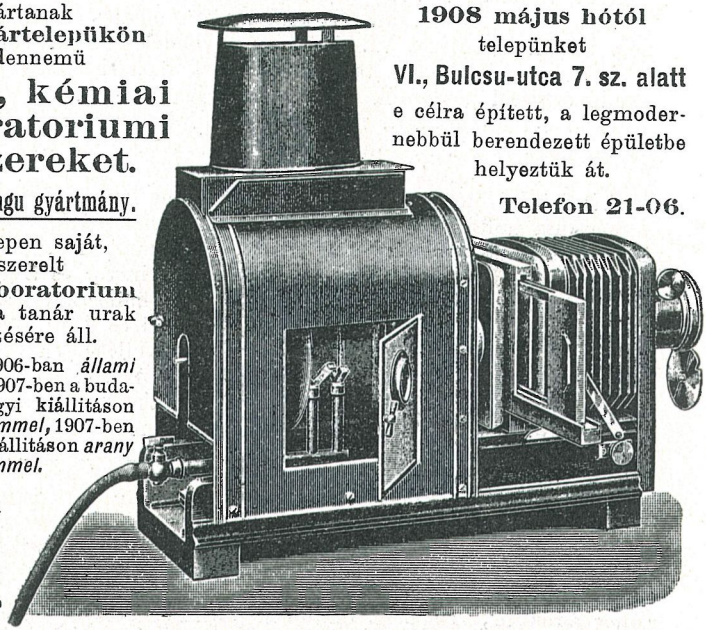

1908 május hótól
telepünket
VI., Bulcsu-utca 7. sz. alatt
e célra épített, a legmodernebbül berendezett épületbe helyeztük át.

Telefon 21-06.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Évzáró ünnepély az Erzsébet Nőiskola felsőbb leányiskolájában. Fáradságos munka, szorgalmas tanulás után elérkezett a jól sikerült vizsgák után az évzáró ünnepély napja, melyre fehér ruhában gyülekeztek teljes számban az intézet «kis leányai». Elfogódott hangon, halkan énekelték el bevezetésül a Szózatot, melynek elhangzása után Berta Ilona igazgató mondott emelkedett hangú buzdító, majd búcsúztató beszédet a növendékeknek, beleoltva szívökbe mégegyszer a vallás, hazaszeretet, törvénytisztelet magasztos erényeit s buzdította őket az önképzésre, tevékenységre, haladásra és kötelességtudásra, kötelességteljesítésre. Szavai nemcsak a növendékekre és tanártestületre, de a jelenvolt szülőkre is nagy hatással voltak. Ünnepi csend, mély meghatottság követte azokat. E csendet a meglepetés moraja szakította meg, midőn az intézet VI. osztályos növendékei búzavirággal ékesen félkörben sorakoztak a tantestület előtt s lelkes szavakkal, szívből fakadó érzéssel köszönték meg szeretett igazgatójuknak és a tantestületnek 6 évi fáradozását, mellyel szívök, lelkük nemesítését, fejlődésüket előmozdították. A komoly tudomány rengő buzaföldjén ők mint kis virágok mondtak köszönetet együtt és egyenként — tantárgyak szerint minden néninek és tanárnak, ki velük fáradt. Más-más leánykatolmácsolta tantárgyak szerint köszönetüket, hálájukat, s beszéde végén mindenik átadott néhány szál búzavirágot az éppen megnevezett néninek, és Ilona néninek, aki úgy szereti a virágot és a gyermekeket. Lassan-lassan egész nagy csokorrá lett a «néhány szál» virág a nénik kezében. Megemlékeztek mindenkiről, ki lelki és testi jólétükről gondoskodott, velük bajlódott, foglalkozott. Megemlékeztek arról a költői lelkű nénijökről, Tordai Grail Erzsiről, ki oly sok poétikus alkotása mellett ezt a mai szívhez szóló és szívből fakadt szép búcsúztatójukat írta és rendezte, s aki oly igazán átérti, megérzi a gyermeki szív érzéseit és bámulatos könnyedséggel tudja azokat igazán magyaros szavakba foglalni és kifejezni.*

* Sokat gondolkoztak a leánykák azon, hogyan fejezzék ki hálájukat Grail Erzsi iránt, ki minden néniről megemlékezett, csak saját magáról nem. Végre Grail Erzsi egyik egyik poétikus lelkű tanítványához, Tábori Piroskához fordultak, ki a polg. tanítónőképző II-od éves növendéke s ő illesztette bele olyan összhangzóan, szépen az ünnepi beszédbe az Erzsi nénire vonatkozó részt.

Könnyes szemmel, elfogódva, meghatottan hallgattuk mindnyájan s közös érzésünket tolmácsolta kedves igazgatónk, midőn ezért a lélekemelő, szép ünnepélyért küszönetet mondott Grail Erzsinek, kit a szülők és az ifjúság lelkesen megéljeneztek. Mindnyájan szívből kívánjuk, hogy még sokáig szentelhesse e szép tehetségét intézetünknek. A Hymnus hangjai zárták le ezt az igazán lélekemelő, maradandó hatású ünnepélyt. *B. J.*

*

Az Állami Nőipariskola kiállításáról «Az acéltű csodái» címen ír a Budapesti Hírlap. A meleg elismeréssel írt cikből közöljük a következőket: «Az országra reázúdult események forgatagában csaknem észrevétlenül mulik el a magyar kulturának egyik legkedvesebb és értékes ünnepe: *az állami nőipariskola negyven esztendős fönnállásának jubileuma.* Annál sajnálatosabb ez a megfeledkezés, mert a hatalmassá fejlődött intézet ebben az évben foglalta el rengeteg költségen épült uj palotáját.

Az iskola vezetősége a legnagyobb buzgósággal készült a negyvenéves forduló megünneplésére. Az intézet közel hatszáz növendéke az egész esztendő folyamán lankadatlanul dolgozott s végső eredményül olyan kiállítást hozott össze, amely méltó volna rá, hogy hangos reklámmal hirdessék és drága pénzért mutogassák. A tűnek, ennek a parányi, de varázslatos erejű szerszámnak valóságos csodáit halmozták össze ezerszámra a nőipariskola fiatal növendékei, akik javarészt nem a kenyérszerzés céljából, hanem hasznos és művészies szórakozásból foglalkoznak himzéssel, varrással s a női kézimunka százféle más fajával.

Magáról az iskoláról is érdemes néhány szót elmondani. Kezdetben — a mult század hetvenes és nyolcvanas éveiben, — csupán arra szolgált, hogy a szegény leányoknak alkalmat adjon praktikus mesterségek elsajátítására. Később az előkelőbb társadalom is kezdett figyelni ennek az intezetnek a működésére, a boldogult Erzsébet királyné pártfogásába vette, maga a király is ellátogatott egy-egy kiállításra; hosszabb ideig Lujza királyi hercegnő volt a védője, aki akkortájt nagy szeretettel érdeklődött minden magyar ügy iránt, sőt Zirzen Jankától a magyar nyelvet is megtanulta.

Lassanként azután a szegény, kenyérkeresésre utalt leányok mellett egy másik növendékrétege is keletkezett az iskolának: gazdag és előkelő családok leányai jártak el mind nagyobb és nagyobb számban az intézetbe, ahol nem kényszerűségből, hanem okos érdeklődésből maguk is elsajátították a fehérvarrás, a szabás, a himzés és a szőnyegszövés és sok más kézimunkának a titkát. Természetes, hogy ez a folyamat nem változtatta meg a nőipariskola eredeti hivatását, s ha az intézetnek van is nem egy olyan növendéke, akinek kegyelmes úr az apja, van viszont számos olyan is akinek egyszerű vasúti őr vagy a társadalmi létra legalsó fokán álló ember az apja. Sőt — kevesen tudják, de annál nemesebb! — van az iskolának néhány éve *növendék asztala* is, amely igazi áldást jelent a szegénysorsú leánykák számára.

A kiállítás szinvonala páratlan a maga nemében. A tulságig ki-

finomodott izlés uralkodik még a legapróbb darabon is és látni néhány olyan kelengye részletét, néhány olyan himzést, tűfestést, goblént és szmirna-szövést, amely bátran muzeumok üvegszekrényeibe volna helyezhető. Ennek a nagy művészi kézségnek a magyarázata fölöttébb érdekes. A nőipariskola, nem mint kényszerített, hanem mint okos intézmény, népszerű lett, amelyet nem azért látogatnak mert kell, hanem azért, mert hasznos és főképpen kellemes. És ilyenformán alakult, hogy az iskolának igen sok az olyan tanulója, akik *l'art pour l'art* foglalkoznak a dologgal és hihetetlen tökeletességre tesznek szert a kézimunka egyik-másik ágában. Van például az intézetnek harminckét tanulója aki végzi a képzőművészeti főiskolát és van huszonhárom olyan növendék, aki végzett rajztanítónő. Ilyen képzettséggel természetesen olyan szépségeket és finomságokat visznek bele az általánosságban egyszerűbbnek ismert kézimunkákba, amelyek nemcsak meglep'k, hanem elkápráztatják a nézőt.

Maga a kiállítás a hatalmas palota mindhárom emeletét elfoglalja. Az első emeleten van a fehérnemű-, a második emeleten a ruha- és a harmadikon a kézimunka-kiállítás. A legnagyobbszabású természetesen a fehérnemű-kiállítás, de ez érthető is, amennyiben a fehérvarrást nem kevesebb, mint hat párhuzamos osztályban tanítják. Mintegy *ezer* darab van ebben a részben s a legegszerűbb holmitól a legpazarabb drágaságokig minden föllelhető. A leginkább szembeötlő sajátosság a finom ízlés, amely minden darabon egyaránt megtalálható. A súlyos, plasztikus himzések a fehérnemüről csaknem teljesen hiányzanak s helyettük a pókhálószerűen könnyű, légies azsur-munkák uralkodnak mindenütt. Női inget, hálóköntöst alig is látni egyéb díszszel. Habkönnyű batiszt, leheletszerű azsur: ez a mai fehérnemű-divat zsarnok uralkodója. A kiállító növendékek közül bámulatosan szépek *Pazár* Ilona, *Gallasznè*, *Rábel* Aranka. *Klein* Margit, *Évvald* Erzsi, *Grün* Jolán és *Hoff* Irén munkái.

A ruhavarró-kiállítás anyaga szintén tökéletes, de erről sokat mondani nem lehet. Ez az osztály — kénytelenségből — teljesen meghódol a divat parancsainak, ahogyan Párisból vagy Londonból hozzánk jutnak. Ezen a kiállításon is ugyanazok a ruhák láthatók, amelyek egy-egy előkelő szabócégnél, akár Budapesten, akár Bécsben vagy egyebütt. A sajátosság csupán annyi, hogy a kiállított ruhák díszítése mind eredeti rajz alapján készül s ezek a rajzok, természetesen, mind magyaros jellegűek.

A legnagyobb gyönyörűséget természetesen, a hímzőmunka-kiállítás tartogatja a nézők számára. Nem szabad azonban holmi sablonos kézimunkára gondolni. Az itt lévő dolgok pénzértékben is jelentősek. *Lázár* Olga egyik csetneki csipkéből való napernyője ötszáz korona és egy csipke mantillja, amely nem eladó, ennek az összegnek a többszörösét éri. *Rohonyi* Margit — a volt államtitkár leánya — japán minta után, fekete selyemre hímzett egy hatalmas szarvast, amint éjszaka reáhull a félhold ezüstös fénye. Ez már nem kézimunka, hanem valóságos kép, egy mesésen finom megkapó pasztel — selyemszálakból. Perzsa azsur asztaldísze — technikai nézőpontból a legnehezebb kézimunka — valósággal megdöbbent a rája fordított mérhetetlen fáradsággal. *Petrás* Ilonka egyik finoman árnyalt miliője, *Megyery*

Irma csodaszép szmirna-párnája és száz és száz más, egyenként föl nem sorolható tárgy mindmegannyi külön dísze a kiállításnak.»

A B. H. tudósításának kiegészítéséül itt említjük fel, hogy a nőipariskolában a beiratkozásokat szeptember hó 1—8 napjain tartják meg. Felvétel egyszerű jelentkezés utján történik; keresztlevél és a 4. polgári vagy felsőbb leányiskolai bizonyítvány bemutatása szükséges. Félévi tandíj 35 korona. A fehérvarró, ruhavarró és himző szakosztályokon kívül, melyekben délelőtt 8—1-ig folyik a tanítás ugyanezen munkákból hetenkint háromszor délutáni tanfolyamokat is tartanak fenn, felnőtt nők számára. Szeptemberben főzési és konzervkészítő-tanfolyam úgy szintén fotografáló-tanfolyam is nyílik meg, sőt ha elég növendék jelentkezik, úgy tanfolyamot nyitnak a könyvkötészetből is. A szabóságot végzett növendékek vizsgálat letevésének kötelezettsége nélkül, a nőipariskola bizonyítványa alapján munkakönyvet kapnak az ipartestülettől. Ugyancsak a nőipariskola bizonyítványának felmutatása jogosítja fel az elemi iskolai tanítónőket a polgári iskolai kézimunkatanítási képesítő vizsgálat letevésére is. — A növendékek műhelyi gyakorlatot is végezhetnek az iskolában. Ezért a vezetőség elfogad a közönségtől megrendelést minden az iskolában tanított munkára. Az iskolai zászlók és zászlószallagok hímzésére is szívesen vállalkoznak.

*

Lipcsében főiskola nyílt meg nők számára. Az intézet tulajdonképpen nem egyetem, mert ettől különbözik az előadások tárgya és száma; a nívó azonban egyetemi. A belépés feltétele nőiskolai vagy liceumi vagy tanítónőképzői műveltség; a tanárok a legjelesebb egyetemi tanárok; a kuratorium óvakodik minden dilettantizmustól; a tanulmányok szelleme szigorúan tudományos. Az anyai, nevelői hivatással, a nő szociális munkájával foglalkozik és igazi akadémikus felfogásra törekszik; nemcsak ismeretközlés a célja, hanem új értékek teremtésére is törekszik. Olyan elismert kultúrszükségletnek felel meg, hogy mindjárt az első félévben 25 hallgatója és 870 tanulója volt. Alapjábanvéve Frőbel örökségét óhajtja végleg kiépíteni; az örökségnek arra a részére vett nagy súlyt, hogy a gyermekkert nemcsak kisdedóvó legyen, hanem legyen tanulságos, szemléletes központja az öntudatos és tervszerű gyermekgondozásnak, gyermeknevelésnek. Az előadások háromféle körből merítenek: az általános műveltségből, a neveléstanból, a társadalomtudományból. Már a kapun tündöklik a jelige: a nevelői hivatás a nő kultúrfeladata.

*

Londonba utazó kartársaknak melegen ajánljuk a «Hotel Westbourne» magánszállodát (137 Westbourne Terace, Hyde Park W) a város legszebb, legegészségesebb részében, a főközlekedési vonalak mellett. Elegáns és kényelmes berendezés, pompás ellátás, jó társaság kellemes tartózkodást biztosít. Az árak jutányosak. Lakás és teljes ellátás napi 6, heti 35 sh-nél kezdődik. A tulajdonos magyarul is beszél.

*

Nők az egyetemen. A Hivatalos Lap közli, hogy a kolozsvári egyetem növénytani tanszéke mellé *adjunktusnak* dr. Valentini Elvirát választották meg, s a vallás- és közoktatási miniszter a választást megerősítette. Tudtunkkal Valentini Elvira az első, aki az adjunktussá való kinevezés kitüntetésében részesül, s kinevezését így mint a nők tudományos pályán való érvényesülésének jelét: örömmel üdvözöljük. A Hivatalos Lap közlése szerint mint díjas vagy díjtalan gyakornokok a különböző egyetemi tanszékek mellett a következő doktornők nyertek még alkalmazást: dr. Schmölz Mária a budapesti tud. egyet. törvényszéki orvostani tanszéke mellé; Hercz Szidónia okl. középiskolai tanár, a kolozsvári tud. egyet. természettani tanszéke mellé; dr. Winter Mária a budapesti tud. egyet. gyermekgyógyászati tanszéke mellé és dr. Hornik Malvin a budapesti tud. egyet. orr- és gégegyógyászati tanszéke mellé.

*

Tanítók gyógyfürdője és üdülőtelepe. Székely-udvarhely város képviselő testülete, midőn nagyobb mennyiségű részvényt jegyzett, meleghangú átiratban kereste meg Magyarország összes városainak és nagyobb községeinek képviselőtestületét; a tanítók fürdőjének részvények jegyzésével való támogatása érdekében. A Tanítóegyesületek Országos Szövetsége külön felhívásban ajánlja támogatásra a tanítóságnak ezen alapítást; az Udvarhelyvármegyei Tanítóegylet lelkes elhatározása alapján, erejéhez mért tömeges részvény jegyzése után kéréssel járult a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy a szervezendő gyermek nyaralótelep javára engedélyezzen az ország összes népiskoláiban gyűjtést. Az ország különböző vidékein lelkes tanítók részvényjegyzésre és további pártolásra szervezik a helyi társadalmat.

IRODALOM.

NAPI TÉMAK, ÖRÖK PROBLÉMÁK. Irta: *Harsányi Kálmán.* Aiglon (Sassy Attila) címlaprajzával. Budapest, 1911. Száz számozott és aláírt példányban. Könyvárusi forgalomba nem került. Csupán a 60—100. számú példányok szerezhetők meg. Ára fűzve 5 K.

Csodálatosan sok oldalú, bámulatosan mély gondolkozású, finom lelkű, éles szemű, páratlan megfigyelő képességgel megáldott, biztos kezű, higgadt ítéletű, a filozófus rátermett alaposságával bíráló és mégis szívével dolgozó írónk-költőnk ez a Harsányi Kálmán. Minden munkáját, költői alkotását a felszínes külsőségektől, az üres csillogásoktól való őszinte undorodás jellemez, minden írásában van mélység, erő, igazság. Minden újabb sora más, mint az előbbi, önmagát sohasem ismétli. Mégis minden sora ugyanaz: ő maga, lelkének változatos kincses házával, melynek csodás tartalmát pazar bőkezűséggel osztja szét barátainak, tisztelőinek, megértőinek igaz örömére, ellenségeinek még igazabb irígységére.

Csodálatos, hogy az ennyi írói kvalitással rendelkező Harsányit csak első művének megjelenése alkalmával üdvözölte lelkes hozsannával a kritika, azóta vele szemben is az agyonhallgatás lelketölő, tollat kiverő, agyat kiszárító, munkás tevékenységet derékbatörő fegyverével küzdenek ellene. Az az, hogy ezen nincs mit csodálkozni. Aki ismeri a mai írói világnak ezer önérdeken felépült összeállítását, az tudja, hogy olyan önálló egyéniség, mint Harsányi, egyik csoportnak sem lehet szekértolója, így mindenki hallgat róla. Pedig — amint Harsányi Kálmán mondja — mindenfelé beskatulyázták. Volt romantikus, realista, klasszikus, naturalista, retrográd, epikureus, renaissancelélek, szentimentális, túlságig józan, hiper-idealista, optimista, pesszimista, világpolgár, honhazaffy, hortobágyi pojáca és modern. S mindez miért? Mert Harsányi Kálmán minden kornak szellemi termékében meg akarja látni a szépet, hirdetni meri e szépnek egyedüli jogos voltát, tud küzdeni az igazságokért, nem bánja honnan veszi, honnan kapja őket a romantikus, vagy a realista világból, klasszikus vagy naturalista alkotásokból, Strindberg írja-e meg vagy Shakespeare, Schopenhauertól tanulta-e vagy Darwintól? Mindegy neki, csak amit hall, lát olvas: örök szép és örök igaz legyen. Ezt szíjja fel lelke. Ezt tükrözi vissza: írása!

Ilyen «szépség és igazság» kettős egy jegyében született meg Harsányi Kálmán ezen legújabb, most már hetedik műve, melynek «Napi témák, örök problémák» nevet adta.

Az örök problémák — mondja bevezető soraiban — mindig modernek, mindig elevenek, agyat-termékenyítők, eleventszülők, elvmulhatatlanok. A napi témák mindig rövid életűek, hamar fonnyadók, s könnyen félrevezetik a felszínesen szemlélődő elmét. Harsányi Kálmán ezt a kettőt: a napi témákat az örök problémákkal kapcsolatba akarta hozni. Az előbbinek talmi becsét megnövelni az örök problémák kipróbált aranyával, s az utóbbinak nemes drágaköveit tetszetősebb formára csiszolni az aktuális élet forgó-berregő durva kőkorongjain. S ez Harsányi Kálmánnak nagyszerűen sikerült. Némelyik észrevétele, megjegyzése egész irodalmi tanulmánnyá dagadt, másik aforizmává zsugorodott össze, de mindegyik felett ott lebeg a megtörtént, a folyamatban levő dolgok letagadhatatlan, megmásíthatatlan igazsága. Azé az igazságé, amely speciálisan a magyar viszonyokra vonatkozik, amelyet fájó igazságoknak szoktak nevezni, mert a magyar szellemi közállapotoknak sivárságát állítja elénk, mert a magyar írói lehetetlen eltévelyedéseire rámutat, mert az ifjú magyar művészóriások félszegül odavetett színfoltjait nem ismeri el művészetnek, mert mi magyarok vagyunk ott másokat majmoló bukfenceinkkel, idegeneket utánzó hókusz-pókuszainkkal, hátramaradottságunkat hol szégyenlősen leplezgető, hol meg hivalkodóan lemeztelenítő nemzetségünkkel, mert különféle jelszavak, áramlatok, újítások hatása alatt alakulunk, változunk, megtermékenyülünk, s ez a folyamat rengeteg sok érdekes, szinpompás és utálatos képet vet fel, melynek meglátója, megérzője, megörökítője: Harsányi Kálmán.

Ezért fogadjuk Harsányinak most megjelent könyvét igaz gyönyörűséggel, sok okulással, nagy élvezettel, mint fogattuk a többi hat könyvét is. *kr.*

*

A művészetek története. A *Beöthy* Zsolt szerkesztése alatt megjelenő nagy művészettörténeti kézikönyvnek megjelent a harmadik kötete, mely az olasz renaissanceot és a renaissance magyarországi fejlődését tárgyalja. Az olasz renaissance építészetét *Divald* Kornél dolgozta fel, a trecento festészetét és szobrászatát *Meller* Simon, a quattrocentót *Divald* Kornél, a cinquecentót *Berzeviczy* Albert, a magyarországi renaissancet ismét *Divald* Kornél. Az egyes fejezetek a tárgygyal behatóan foglalkozó szakemberek művei, akik egyesítik magukban a tárgykörben való alapos tájékozottságot az érdekes, világos és szemléletes előadásmóddal, úgy hogy a munkának megvan a maga saját tudományos értéke s e mellett a nagyközönség számára is kiválóan élvezetes és tanulságos olvasmány. Kiállítása minden tekintetben elsőrendű; illusztrációkban rendkívül gazdag, harmincnégy műmelléklete és 385 szövegképe mind a mai reprodukáló művészet magaslatán áll s az egyes képek megválasztása is rendkívül szerencsés: minden kép szép és jellemző egyszerre, gyönyörködtető és tájékoztató az óriási művészeti anyagban. A hatalmas terjedelmű, művészies kötésű könyvet a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) cég adta ki; ára 24 korona.

*

Gyulai Pál kritikai dolgozatai, melyeket az 1854—1861. évek között írt, most jelentek meg egy kötetben a Franklin-Társulat kiadásában. Hét nagyabb kritikai essay van a kötetben, Gyulai Pál munkásságának az az irodalomtörténeti fontosságú része, amellyel irodalmunk leghatalmasabb kritikusává és félelmetes polemikusává küzdötte fel magát. Ebben a kötetben van az a híres tanulmány, melyben először állapította meg Petőfinek jelentőségét költészetünkben s egyúttal megkezdte harcát a Petőfieskedők ellen. A többi tanulmányok az irodalom és a kritika elvi kérdéseit vitatják, ma is élő érdekességgel, a gondolatoknak rendkívüli világosságával és a stilusnak félszázad óta mindig friss, semmiben sem fonnyadt művészetével. A magyar kritikai irodalomnak egyik legjelentékenyebb terméke ez a könyv, mely a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. Ára 5 korona.

*

A Magyar Könyvtár füzetei. *Bernard Shaw és a szociálizmus. Bernard Shaw* hírneves essayből gondosan összeállított kis gyűjteményt adott ki *Radó Antal* népszerű vállalata, *Benedek Marcell* fordításában. Három fényes elmeéllel és páratlanul független szellemmel írt tanulmány van a füzetben. Az egyik a milliomosok számára való szociálizmusról szól: a nagyon gazdag embernek a közzel, a társadalommal szemben való kötelezettségeiről, pénze elköltésének, a jótékonyság gyakorlásának észszerű módjairól. A másik tanulmány az anarchizmus lehetetlenségeiről szól: szembeállítja az anarchiát a szociálizmussal, tárgyalja az individualista és a kommunista anarchizmust, a személyes szabadságot, a demokráciát, az anarchista szellemet, éles kritikával és kemény érvekkel. A harmadik tanulmány végül a szociálizmus illuzióit rajzolja meg meleg vonalakkal, hittel és okos lelkesedéssel. Mind a három tanulmány a ma napirenden levő szociális diskusszió termékeinek a legjavából való, érdekfeszítő olvasmány.

*

Reviczky Gyula *Apai örökség* című kis regényét, mely megjelenésekor nagy figyelmet keltett a *Magyar Könyvtár* fölvette füzeteinek legújabb sorozatába és azzal hozzáférhetővé tette a legszélesebb körök számára. A kis regény magában is rendkívül érdekes, egy fiatal ember történetét mondja el a legjobb orosz írókra emlékeztető pompás részletrajzzal, élethíven festett kitűnő alakokkal és az egész fölött szálló mély és meleg lírai hangulattal.

*

Két Jakobsen-novella. Novella jelent meg a Magyar Könyvtár legújabb sorozatában, *Benedek* Marcel fordításában. A két novella: *Mogens* és *Lövés a ködben* legjobb és legjellemzőbb művei közül való és méltán reprezentálja nálunk a dán írót.

*

Wlassics Gyula Deák Ferencről. Csengeri Antal tanulmánya óta nem jelent meg ilyen arányú és színvonalú magyar Deák-tanulmány, amely a nagy államférfiú emberi és politikai egyéniségét, a magyar életben elfoglalt helyzetét, eszméinek alakulását és tartalmát, szónoki művészetét minden szempontból teljes erővel megvilágítja. Tudományos készültség, a tárgy lelkes szeretete és egy fényes politikai pálya tapasztalatai egyesültek Wlassics Gyulában e tanulmány megírására s a szeretet, mellyel hősét körülveszi, előadását is átmelegíti, egy színvonalra emeli a legkitűnőbb essay-írók stilusához.

*

Lagerlöf Zelma elbeszélései. A nagyszerű svéd írónőnek öt novelláját mutatja be a Magyar Könyvtár *Oswáth* Kálmánnak az eredetiből készült kiválóan gondos fordításában. Mind az öt novella valóságos remeke az elbeszélő művészetnek: mély érzés, az emberi lélek rejtett igazságainak gyökereikben való megértése az előadás rendkívüli művészetével egyesül bennük.

*

Szomaházy István két új novellája jelent meg a Magyar Könyvtár egyik legújabb füzetében. A novellák mindegyikében megvannak azok a tulajdonságok, melyek Szomaházyt a közönség előtt a legkedveltebb írók egyikévé tették: friss élénkség az előadásban, kellemes, nyájas, derült hangulat, mely első pillanatra megnyeri az olvasót, érdekes alakok és történetek, a budapesti élet eleven rajza és jókedvű humor.

*

Berzeviczy Albert válogatott beszédei. Berzeviczy Albert beszédeiből becses gyűjteményt válogatott össze *Beöthy* Zsolt, *Radó* Antal kitünő vállalata, a Magyar Könyvtár számára. Berzeviczy szónoki pályája minden teréről való beszédek vannak a kis gyűjteményben: politikai beszédek Trefort középiskolai törvényjavaslatáról, az egyházpolitikai reformokról — az újabbak közül — képviselőházi elnöki székfoglalója s az olasz állam jubileumi üdvözlése. A másik csoportban az irodalmi beszédek vannak, szellemi életünk különböző nevezetes ünnepein mondott szónoklatok. Berzeviczy első sorban kulturpolitikus — mint Beöthy mondja a gyűjtemény szeretettel, melegséggel írt, előkelő formájú előszavában — az ő politikai beszédei sohasem csak politika, hanem irodalom is; irodalmi beszédei viszont sohasem csak irodalom, hanem mindig nemzeti politika is. Irodalmi formájuk tekintetében pedig stiljük csiszoltságával, művészi arányaikkal magasan kiválnak a mai magyar szónoklatból; mindig látjuk benne a fegyelmezett gondolkodású tudóst és a finom, művészi érzékű stilisztát, úgy, hogy szónoklatai valóságos példái a mai művészi magyar szónoklatnak.

*

Szőllősi Zsigmond öt új novellája a Magyar Könyvtár egyik új füzete. Két oroszlán-történetében sok tekintetben új formában mutatkozik az író fantáziája, mely az állatképekben széles perspektivát nyit az emberi életre, a többi novellák a mai élet lelki mozgalmait tükrözik megértő humorral.

*

Pierre Loti egyiptomi képei. *Pierre* Loti öt rendkívül megragadó szépségü egyiptomi képét lefordította *Balla* Ignác a Magyar Könyvtár számára. Rendkívül gazdag, színes képek, valósággal megelevenítik az olvasó szeme előtt Philæt, Luxort, a Sphynx rejtelmeit, Egyiptom népét.

A füzetek mind a Lampel R. (Wodianer F. és fiai) cég kiadásában jelentek meg.

*

Három jellemzés. *Riedl* Frigyes finom elemző tollának új terméke az Olcsó Könyvtár legújabb füzete. A magyar tudományosság három kiváló alakjáról: Toldy Ferenczről, Greguss Ágostról és Katona Lajosról ad benne jellemzést a maga előkelő, éles megfigyelésén és finom stílművészeten alapuló módján. A három tudós három különböző nemzedékét képviseli irodalmunknak s mind a háromnak alakja egy-egy erős hangulatú, szeretetteljes képben domborodik ki a jellemrajzokból. A füzetet a Franklin-társulat adta ki; ára 40 fillér.

*

A «Vasárnapi Ujság» június 9-iki számának képei közt általános feltűnést fognak kelteni a mostani magyarországi árvizekről, a londoni sztrájkról, a pöstyéni sakkversenyről készült felvételek, *Homicskó* rajzai a képviselőházból, *Nemes* Marcell képgyűjteményének új szerzeményei. A szépirodalmi részben olvashatók: *Kaffka* Margit novellája, *Szemere* György regénye, *Bodor* Aladár és *Kárpáti* Aurél verse, Claude *Farrère* regénye. Egyéb közlemények: *Firczák* Gyula püspök és *Koch* Antal egyetemi tanár arcképe, *Zsélyi* Aladár cikke a minap meghalt Wilbur Wright aviatikusról, cikk a cumberlandi hercegi családról, egy Párisban rendezett furcsa magyar ünnepély képei s a rendes heti rovatok: Irodalom, művészet, sakkjáték stb. — A «*Vasárnapi Ujság*» előfizetési ára negyedévre öt korona. Megrendelhető, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.

*

Helyreigazítás. A Nemzeti Nőnevelés 96. oldalán alulról a 6-ik sorban «bátorság» helyett *barbárság* olvasandó, a 98. oldal első sorában «nestorok» helyett *motorok*, a 104. oldal 4-ik sorában alulról «Gute» helyett *Güte*.

A Mária Dorothea-Egyesület új Otthona építésére 1912. évi április hó 23-ától a következő gyüjtések, illetve adományok érkeztek be az egyesület pénztárába:

Özv. Veressné Szilassy E. gyűjtése 50 kor., Hartinger Klára gyűjtése 70 kor., István-téri elemi isk. gyűjtése 6 kor. 20 f., Hercog Sarolta 4 kor., Hosszú Franciska gyűjtése 28 kor. 40 f., Szabadi Ferenc 2 kor., Borszéky Sománé 6 kor., dr. Katona Lajosné 5 kor., Ottó Amália gyűjtése 6 kor. 80 f., Toldy Ferenc utcai elemi isk. 2 kor. 20 f., Polg. fiúisk. Újvidék 2 kor., Mosonmegyei Takarékpénztár gyűjtése Magyaróvárott 12 kor., Áll. elemi isk. Beregkisalmás 1 kor. 50 f., Szabath Henriette gyűjtése 10 kor. 50 f., Gizellafalvai áll. elemi isk. 1 kor., Ekecsi ref. népisk. növendékei 1 kor. 50 f., Gróf Károlyi Lászlóné 100 kor., Szuppán Vilmos gyűjtése 55 kor., Dénesfai zárda gyűjtése 5 kor. 64 f., Janecz Antónia és Erzsébet 10 kor., Buday Jolán 2 kor., Vázsonyi József esperes gyűjtése 3 kor. 50 f., Kisvárdai áll. elemi iskola növendékei 4 kor. 80 f., Drencsényi Károlyné 5 kor., Ág. ev. polg. leányisk. növendékei Kassa 21 kor. 40 f., Madách-utcai elemi isk. tantestülete 32 kor. 60 f., Pécs város községi iskoláinak gyűjtése 20 kor. 60 f., Tschirch Ernőné 5 kor., Hladikné gyűjtése 17 kor., Orsolya rend Kassa 5 kor., Tocsek Ilona gyűjtése 7 kor., Tóth Anna Ekés 2 kor., Schréder Izabella gyűjtése Szolnokon 106 kor. 20 f., Andrássy Vilma gyűjtése 22 kor., Balogh Zsófia gyűjtése 10 kor., a kassai Hunyady-utcai elemi isk. tantestülete 8 kor., Buday Tekla 1 kor., Dessewffy Ödönné 5 kor., Izr. siketnémák int. gyűjtése 9 kor., Király Emma 30 kor., Oláh E. 2 kor., Polg. fiúiskola Kaposvár 2 kor., Perczelné Kozma Flóra 10 kor., Schuler Alajos igazgató gyüjtése 27 kor. 10 f., Stauffer Elma 10 kor., Juhász Karolin gyűjtése 26 kor., Szkurky Manó 2 kor., Áll. felső leányisk. tantestülete Temesvár 14 kor. 20 f., Márits Rozina 10 kor., Zichyfalvi tantestület 5 kor., Boór Jolán 5 kor., özv. Tanos Ferencné gyüjtése 22 kor., Nagy Ignácné gyűjtése Kapuvár 10 kor., Bereczky Sándor 2 kor., Egger Emma 10 kor., Zemányi Lázárné gyűjtése 14 kor., özv. Drozdek Győzőné 10 kor., All. elemi isk. Verbó 1 kor. 50 f., Kemény Bella gyűjtése Brassó 10 kor., Községi isk. gyűjtése Váczszentlászló 2 kor., Vecsési áll. tanítónők 5 kor., Tantestület Újszász 3 kor., Medgyesi áll. tanítónők gyűjtése 5 kor., Dobó Adolf igazgató gyűjtése Igló 9 kor., Szirmai Oszkárné 10 kor., Pántya Mária gyűjtése 17 k. 30 f., Reiff Stefánia gyűjtése 14 kor., Községi isk. Újpécs 3 kor. 48 f., Saxlehner Andor, Kálmán és Ödön 50 kor., Bérczi D. Sándor 3 kor., Schneider Józsa 90 f., Tanítóegyesület Újszentiván 2 kor. 20 f., Böszörményi Róza gyűjtése 37 kor. 20 f., Paar és Wolfrer 2 kor., Orgoványi közs. iskola 76 f., Édeskuthy Jenő 10 kor., Hódmezővásárhelyi áll. óvónőképző tantestülete 10 kor., Strasser Vilmos 2 kor., Holló Endre 2 kor., dr. Munteán Sándorné 3 kor., Pável Valéria 3 kor., Ősz Gyuláné gyűjtése 4 kor., Zemplén vármegye közgyűlése 50 kor., Szabadkai áll. tanítónőképző gyűjtése 31 kor. 30 f., Róm. kath. tanítónőképző IV. éves növendékei Szatmárnémeti 5 kor. 30 f., Lánczi Adél 2 kor. 50 f., dr. Balogh Jenő államtitkár 20 kor., Ta-

nítóegyesület Fiume 4 kor. 80 f., Pohl Margit gyűjtése 22 kor. 90 f., Gáspár Gézáné gyűjtése Nyiregyháza 12 kor. 10 f., Nagysajói áll. isk. tantestülete 6 kor., Ferenczi Vilma 5 kor., Várady Szidónia 1 kor., Keresztény Olga gyűjtése 6 kor., Turcsányiné Bircsák Tekla gyűjtése 41 kor. 50 f., Hermann Teréz 2 kor., Littvay Péter gyűjtése 1 kor. 85 f., Szegedi áll. felsőbb leányiskola növendékei 52 kor. 59 f., Sárosmegyei tanfelügyelőség gyűjtése 9 kor. 30 f., Nemesdömölki ev. nőegyesület 10 kor., Mezőlaborczi elemi isk. gyűjtése 2 kor. 4 f., Gr. Mailáth Györgyné 20 kor., Arányi Krisztina 20 kor., Grünstein Teréz 2 kor., Keresztes Rózsa és Lajos 4 kor., Springholz Róza gyűjtése 20 kor., Janka Anna gyűjtése 6 kor., Zubrohlavai áll. elemi isk. gyűjtése 4 kor. 26 f., Iskolanővérek polg. iskolája Temesvár 4 kor., Iskolanővérek elemi isk. Temesvár 2 kor., dr. Schafarzik Ferencné 10 kor., Bocskor Ferenc 3 kor., Bródy Margit gyűjtése Miskolcz 34 kor. 56 f., Áll. elemi iskola Kistelek 2 kor., özv. Osvald Sándorné gyűjtése 9 kor., Abonyi róm. kath. elemi isk. tantestülete 3 kor. 8 f., Magyarvalkói áll. elemi isk. 65 f., Bánffyhunyadi tanítói gyűlés 21 kor. 66 f., Iskolanénék Szentfülöp 3 kor., Tamásyné Gáll Anna 5 kor., Bock Ida gyűjtése 14 kor. 9 f.

A gyűjtésből befolyt jún. 3-ig 2880 korona.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MŰVÉSZETEK TÖRTÉNETE

A LEGRÉGIBB IDŐKTŐL A XIX. SZÁZAD VÉGÉIG

Szerkeszti **BEÖTHY ZSOLT**

III. kötet:

ÚJ-KOR

Első rész: Az olasz renaissance. A renaissance Magyarországon.

Irták **Berzeviczy Albert, Divald Kornél és Meller Simon.**

34 műmelléklettel és 385 szövegképpel.

Ára díszes vászonkötésben 24 korona.

KÖLTŐK ÉS ÍRÓK

ÉLET- ÉS JELLEMRAJZOK AZ IRODALOM KÖRÉBŐL.

A **Kisfaludy-Társaság** megbízásából szerkeszti **FERENCZI ZOLTÁN.**

Új:

TOMPA MIHÁLY

Irta **KÉKI LAJOS**

A Kisfaludy-Társaságtól 1909-ben a Széher Árpád-díjjal jutalmazott pályamű.

Ára díszes kartonkötésben 2 korona 50 fillér.

MAGYAR KÖNYVTÁR

Szerkeszti **RADÓ ANTAL.**

*Egy-egy szám ára **30** fillér. Minden füzet külön is kapható.*

652. **Marcel Prévost.** Mit tanuljanak a lányok. Fordította: *Benedek Marcell.*

653. **Kenedi Géza.** Feminista tanulmányok.

654—655. **Kaffka Margit.** Süppedő talajon. Elbeszélések.

656. **Alfred de Musset.** Miről álmodnak a lányok. Fordította: *Radó Antal.*

657—658. **Shaw G. B.** Szociálizmus milliomosok számára és egyéb tanulmányok. Fordította: *Benedek Marcell.*

659. **Szomaházy István.** János mester és a felesége. Elbeszélések.

660. **Lagerlöf Zelma.** Az ezüstbánya és egyéb elbeszélések. Svédből fordította: *Osváth Kálmán.*